Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus - Cod. Ettenheim-Münster 220

Münzer, Franz

[S.l.], 1715

Disputatio 1ma

urn:nbn:de:bsz:31-122324

Visual Library

Disputatio Unica
De Legibus.

Priusqam ad explicanda, lege actualiter clamm moveamq fiendum ergo
Salus Theologo de legibus tractet, sed tum Juristae, Canonista et moralis
Salus, sed singuli singulis et generis ducunt notitiis. Quaeritur quid de
legibus agunt dunta ad Alemanis, quemq a potestate humana sim sortiuntur
ad instituenda civile vinculum et concordia in ordine ad politica et civilem
gubernatione. Canonista de iis tractant quemq a spiritali potestate per
Xum D. Petro et eius successoribus tradita Tibi illud pasce oves meas et
tibi dabo claves regni coelorum quaecunq ligaveris erit ligata et quaecunq
solveris in terris erit soluta et in coelis, proficiunt, atque illas hic
in via Salutis edu Evangelicis more instituunt. Morales philosophi leges
sequuntur, quemq illae ratio naturali impulsu hic gronunt ad bonos mores, quorum
finis est pacata tranquillitas ac naturalis hujus felicitas. Theologus denique ille
caeteris altior ascendit, et leges considerat quemq ob regulae ab increata sapientia
derivatae iuxta quas ordo sanctitas actionum honestas ad Deum fugar
ut ultimus finis supernaturalis relata prouerit, sub hoc igit consideratione
in hoc tractatu de legibus tractabimus, quemq cum Theologis Theologi
consentiunt.

Questio Una.
Utrum Unius de legibus in Comi.

Videtur tum ardum jmo quoniam Thomas, quia unico illo quo generalia
legum ob satis explicari poe existimans, ob enim 4. quo generalia inquiri
solent. jmo. quid quid et quaeque sit lex. Ergo. an ingenium
a iure non revera distinguat. Ratio in quorum fructu lex consistat.

4to. an promulgaõ sit de essentia legis? quibus singulis dictis sationes reddebunt, sed addita de aliis ~~legibus~~ legum quibus ex institutione praetorum.

Sectio Prima

Quid et quuplex sit Lex.

Lex iuxta D. D. à legendo dicit, quia in ea omnes iubemur legit quid fieri oportet j. sed rectum S. T. 1. 2. q. 90. a. 1. Resumitur à ligando quia obligat ad agendum sicut enim qui funibus ligatur facile trahit, quo placet, ita legibus subditi à suis ligantur superioribus, ut quo placuerit trahantur, ergo Lex Latinum nomen ligatura quoddam moralis qua subditi trahit in voluntatem superioris et sic quam cognoscimus ipsa quibus legis naturalis certis congrue excludit: sed tamen varia alia sunt legis definitiones. S. T. Cornut. dicit quod lex sit quoddam regula et mensura actuum ex dum quam inducit aliquis ad agendum vel ab agendo retrahitur. S. Gall: in suis theseibus mendacium de legibus dicunt, quod lex est iussum quoddam legitimi superioris publica potestate subditis praecipiens ad communem reipublicae utilitatem latum atque imposita subditis de exequendis bonis aut fugiendis pravis actionibus. Sed hoc definitio quoddam solum videtur quam legitima definitio unde magis placet altera quam eodem loco tradunt et etiam in aliis reperi auctoribus in hoc verba Lex est ordinatio quoddam rationis ad bonum commune ab eo qui habet curam communitatis promulgata. Servit aut in hac definitione loco generis ordinatio quoddam rationis, qua ratione quelibet cum praecepto privilegio et huiusmodi quae universalia et leges in ff. differunt autem loco servit ad bonum commune quando distinguit a praecepto quod non dicit respectum ad communitatis et similiter a privilegio ut mox dicam et universum a bonum alium lege, religione vero in definitione addita etsi iuxta multos in ff. de foali legis aut eius essentia, ff. tunde essentia et talia sunt ergo lex actualiter extrinsecus, tunc mensurare in poesis sed bonum verius, ex dictis magis placet.

2. Differunt igit lex procetu, privilegiu, statutu, et sanctio. Difficile autem in hoc patissimu efficit, qd lex sit quoda ordinaõ a supremo quod principe in ordine ad bonu Cõne facta ñ obligans dm aliquos privatos, sed oñes qui sunt et erunt in Comitate q̃ndiu illa abrogata ñ fuerit unde dicit leg. 8. ff. de legibus lex ē Cõne, horsio civitatis ad Civis procetu oñe, qui in ea republica statuta instituere debent. procetu ergo et privilegiu respiciunt personas singulares, et tam personas eiusmodi intereunt interit etiam procetus et privilegiu, et hoc ad verbu Cicero l. 2. de legibus dicit maiores nostri in personas privatas leges ferri noluerunt id ē enim privilegiu. Differunt adeoq; lex procetu et privilegiu sunt universale et diuturnu lex enim ē vniversale aliqd respiciens oñe, procetu autem et privilegiu quia respiciunt diuturnata personas sunt aliqd diuturnu. Differt etiam lex a statuto et sanctione ut dicit Azor in hoc, qd lex ferat a supremo quod principe statuta autem fiunt ab inferioribus, sanctione autem irrogant poenam qm̃ lex idem ñ irrogat: sed arbitror melius dici lege differre a statuto in hoc qd lex ferri ñ potest nisi ab eo qui habet curam Comitatis, statutu autem fieri potest a quovis privato ñ respectu suorum solorum quorum curam Comitatis ñ habet: sed ñ obstante hac difficultate in hoc tractatu lex procetu statutu et huiusmodi sumenda pro eodem. ex hoc qd lex sit dicta sufficiant, cum qs plex lex sit indagandu ē.

3. Lex varie dividit p̃ SS. sed generaliter dm̃ ē 2 plex minoru divina et humana, Lex divina p̃ S. S. hic q. 93. a. 1. in fine o. dicit ratio divina sapientiã ordinis qd ē directiva omniu actuu et motionum.

addi Det rdu mente S. T. p ea quæ in ordine totiꝰ dixerat: in bono totiꝰ
universi qd è gloria Dei. Commendat bonitas huius definitionis in quo ibi
tradit S. T. Dum dicit: Dictum qd fuit in quolibet artifice præexistit
ratio eorum quæ efficiunt p arte, ita etiam in quolibet gubernante explicatur
qd præexistat ratio ordinis eorum quæ agenda sunt p eos qui gubernantur subditi:
est enim ratio rerum faciendarum p arte vocata ars vel exemplar rerum artificiatarum,
ita etiam ratio gubernantis actus subditorum ratio legis dicitur servatis aliis quæ
supra diximus de ratione legis. Deus autem p sua sapientia è conditor uni-
versarum rerum ad quas creandas fuit artifex ad artificiata: est etiam
x actuum gubernator et motionum quæ inveniuntur in singulis creaturis: unde
fuit ratio divinæ sapientiæ in qtum p ea cuncta sunt creata ratio habetur
vel exemplaris vel ideæ, ita ratio divinæ sapientiæ moventis ea ad debitum finem
obtinet ratio legis, et rdu hoc lex æterna nihil aliud è qm ratio divinæ sa-
pientiæ rdta qd è directiva omnium actuum et motionum. ita S. T. unde plura
dignosci de bonitate legis divinæ possunt. Attn adverendum è dictum
Deum latigant Christus humiliare, latis quia humilis, si nomine actuum et mo-
tionum etiam veniant actus et motiones irrationalium rerum, adeo p omnia
creaturarum, et rdu hoc dicit S. T. in proxime cit. quæst. a. 4. in c. quidam
qd divino gubernatui subdunt, subiciunt etiam legi æterno, quæ vero sub-
ernatui æterno non subdunt neqꝫ legi æterno subdunt. Christus vero dicta
defnio humilis, qd sub to actuum et motionum solo actus, non moralis
et libero illa quæ, hi enim actus dm proprie subdunt legi, quia liberi etiam
naturis p se leges ferunt. Lex autem huna è ordinatio rationis, huna
in bono Ome, adeo p ibi dicit quod à potestate huna in bono Ome ordinat.

4. Subdividit autem lex divina in naturalem et positivam. Lex divina naturalis est, quae sua ratione Deo est data, qua ratione homini naturaliter ea insuggerit ita ut etiam ratio hominis illi ea dictet: huiusmodi est 10. praecepta decalogi; illa enim lex ordinavit et naturale lumen rationis attingit et cognoscit etiamsi ostendatur ea positiva Dei praecepta ea esse observanda ex ordine rationis rationis. Lex divina positiva ea est quae quod data est a Deo, sed lumen rationis humanae ea non dictavit nisi prius per revelationem alicui eis manifestetur, et huiusmodi est in veteri testamento lex, caeremonialis et iudicialis multa, in novo autem testamento sunt praecepta sacramentorum et fidei, quae non sunt cognita homini per ratio, neque intellectum nisi per divina manifestationem. Lex divina naturalis etiam dividi potest in immanentem et participatam. Immanens est ipsa ratio divina sapientiae ordinantis omnia in Deo peremptorie existit; participata autem ea est quae figura definitur, et aliter dici potest, dictamen synteresis non rationalis per ordinem divinae sapientiae impressum, quo dirigit in fine sua rectitudine immediate ordinata agendum. Ibid.

5. Quid sit synteresis? R: quod synteresis graece latine generaliter dicitur, ego habeo innatum quidam practicum habitum in diversis diversis et bene vivendum: nam ipsa verba sunt S. T. 1. p. q. 79. a. 12. in 0. quod quidem ratio similativa rationis de similatione, ita agibilia rationis de operabilibus, oportet igitur naturaliter habitus esse indita quia similabilia ita et quia operabilia: ipsa autem quia similabilia naturaliter indita non pertinent ad aliquam similitudinem potentiae, sed ad quendam similitudinem habitus qui dicitur intellectus principium ut patet in 6. Eth. unde et quia operabilia naturaliter indita non pertinent ad similitudinem potentiae sed ad similitudinem habitus naturalis quem dicimus synteresim, unde synteresis dicitur instigare ad bonum et murmurare de malo. ita S. T. Synteresis ergo habitus innatus quidam

practicam omnino proscribere, et bene vivendum, et ideo bene approbatur
quia sua dictamine rem reale in bono observat et retrahit a malo.
Subdividitur autem lex humana in Ecclesiastica et Civile. Illa est quod a potestate 6.
ecclesiastica est instituta, vimirum a Papa Episcopo vel alio quodcumque Ecclesiastico
prolatio; dicitur ista lex alio nomine Canonica, et autem canon idem quod regula et
mensura, et licet idem quod dicimus supra omnis lex sit regula et mensura tamen
aliis hoc appellatur legis Ecclesiastica tantum, quomodo humana lex, potestas est.
Lex Civilis est ipsa est quod a publica condita potestate Imperatore Rege, Duce
et huiusmodi. Et horum legum alia quoque subdividuntur, lex enim divina sub-
dividitur in activa et negativa, quarum quidquid licet sit de actibus humanis humanis dicimus
in nota de ignotia. Subdividuntur autem lex Canonica et Civilis in mere pro-
hibentes pure penales et mixtae, illa prior est quae aliquid praecipit imperat
sed sine pena, pure penalis est quae pure et duntaxat sed praecipit pena a transgressibus
subeunda, mixta autem est quae se utraque participat, sed huiusmodi subdi-
visiones ex nomine satis clarescunt: una adhuc super est divisio legis humanae quam
Stephanus L. D. hu q. 95. a. 4. affidong ponit et est divisio legis humanae in ius
quod lege gentium et ius civile, sed de hac divisione dubitatur cum bona sit, ius
enim gentium sub lege non potest omnino videtur quod sub iure humano, pro cuius
decisione specialis sectio mediate subsequens tradit ad quam dum praesupponendum
scienduum est quod quoniam in genere alia lex sit naturalis alia positiva divina, ita 7.
alia canonica et alia civilis humana, tamen omnes ho leges in unum fonte divina sapientia
et legis naturalis sito immanenti reducuntur, a qua sunt omnis potestatis emanat, ita
in eadem omnis potestatis effectus iure redundat, et ideo recte dicit Petrus et populus
Christianus omnis suis obediat etiam dissonis, quia qui potestati resistit Deo resistit.
omnis ergo actio humana regulata per legem ordinata vel mediate vel immediate in sapientia
omni legislatoris Dei, cui sit creata subsit longum imo lex: actus autem
divina libero regis aeterna legi prius subsunt, quia lex est actus superioris

obligans subditum, Deaatm respectu suae sapientiae nec superior, ē nec subditus
proprie loqdo, quia ōā quae in Deo idem sunt cum Deo. ex hoc ratnē etm ipsa
Thoa rāliter n ē lex, nec enim noā realiter sibipsi subdita ē, et lex ē actus
superioris, insuper lex ē actuale dictamen imperans ac dirigens, sed actu
imperare ac dirigere n quenit naē rāliter ddu se, cum sit n sibi ipsi sed
in potētia ad actum, quare lex rāliter prout se denet ex parte nostri ē actuale
dictamen sententiae p ordinatne divinae sapientiae excitatum et duiq; ddu
naam agendum quae omittendum sit, et talis hoc dictamen Spiritus sancti monet
tn in nobis virtute, et hoc modo dicit in psalmo signatum ē lumen tuum
super nos, et ddu hoc lumen ut dicit ad Romanos gentes rāliter ea quae
legis sunt faciunt et ipsi sibi sunt lex: ē autem hoc lumen et lex rāliter de iis
quae naā repugnant et sunt in se mala illa aversando, aut quae naē ddu se
queniunt et in se bona sunt illa prosequendo, in quo lex rāliter etm differt a positiva
proprie dicta, quae ddu se n respectu alicui in se mala, sed tm mala in
ordinatne divina, quodo baptismus necessarius ē ad salutem n ex instinctu
naē sed voluntate et ordinatione Xti. verum de his hoc abundant dilaft.
Lit.

Lectio 2da.

An praesentium ā pure naē revera distinguatur?

Ut. Vere Angelice prosequendo suo D. Thomae hic q. 91. a. 2. one lege
humanitus posita ā lege rāli derivari dixit in hoc plena sui verba
Quia, sicutum q. Saint August. dicit in suo de libero arbitrio n videtur esse
lex quae iusta n fuerit, unde in qtm habet de iustitia, in tm habet de virtute
legis: in rebus autem humanis dicitur esse aliqui iustum ex eo quod ē rectum ddu regulae
rationis. ratnis autem sua regula ē lex naē, unde oris lex humanitus posita

in suo habet de natura legis, ingenua lege non derivatur, sincero in allegio ab
lege naturali discordet, iam non erit lex sed legis corruptio. Sed sciendum est quod a lege
naturali quidem aliquid possit aliquid derivari, uno modo sicut conclusio ex principiis, alio modo
sicut determinatio, quoddam allegione communium; prima quidem modo similiter fieri,
quo in scientiis ex principiis conclusiones demonstrative educuntur: sed vero modo similiter
quo in artibus fabrilibus, determinatur ad aliquid speciale, sicut artifex formam domum
domus necesse est quod determinet ad hanc vel illam domus figuram. Derivantur igitur
quoddam a principiis communibus legis naturalis modum conclusionum, sicut hoc, quod non est occidendum,
et similiter quoddam derivari potest ab eo, quod nulli est faciendum malum:
quoddam vero per modum determinationis, sicut lex natura habet quod ille qui peccat puniatur, sed
quod talis pena puniatur et tali, hoc est quoddam determinatum legis naturalis: subrogatio igitur
inventionis in lege humana posita, sed ea quae sunt primi modi continentur in lege humana
non tamen sunt solum lege posita, sed habent etiam aliquid vigoris ex lege natura, sed
ea quae sunt secundi modi habent ex sola lege humana vigorem habent. ita S. T. ex quibus
varia sunt digna habenda, iam ad propositum accedamus.

Dubitat in hac sententia, ut in priori sententia circa finem dicta, an quia
S. C. cit. quod. a. 4. approbat divinam legis humanae in mis seu legem gentium
et mis seu legem civile, cum divinam tradidit quid: in lib. Ethimolog: an
ius gentium sub iure seu lege naturae, an sub lege naturae ponendum sit?
S. Gall: in suis thesibus mentruis de legibus thesi 4. fol. 510. dicunt in hoc
verba. melior probiorque videtur sententia eorum qui distinguunt ius gentium a iure
naturae positivo quae dictum, illudque docent quaestiones in practicis conclusiones non
arbitrariae sed necessario deducuntur ex omnium virtutum principiis naturalis, et
ita ius gentium disparatur quoddam iuris naturalis. ita S. Gall. l. cit. quia proinde
ius gentium dicitur id quod ratio naturalis inter omnes homines constituit. quod tamen alii DD.
plerumque gradiuntur pro auctoritate quid. et S. Th., unde etiam obiiciunt alia iura
gentium dicuntur, quia communiter concordantium ea quae tradidisse.

Paulus Metzger in sua Theologia tract. 4. disp. 32. a. 2. §. 2. et ita Bonat. Jus gentium è ordinatio communis usu et consuetudine gentium mutuo consensu introducta ad ea amplectenda, sine quibusdam societas et integri gentibus aggregata et mutuis officiis indigens, commodè non subsistit. quod ita positis quæ nos sentiamus probens declarat.

10. Assertio Jus gentium ad jus naturale se habet sicut quoad determinationem humanarum ex parte legis naturæ, et ideo cotidie sub lege humana quinetiam quæ sub lege naturali. è sententia S. Th. l. cit. a. 4. maxime in respectu ad jus civile ubi ita ait Sidu. quod Jus gentium è quidem aliquo modo naturale tum quod è naturale in quantum derivatur a lege naturali per modum conclusionis quæ non è multum remota a principiis, unde de facili etiam hujusmodi sunt assequuntur. Dicitur tamen a lege naturali, maximè ob eo quod è obligationem cum ista S. Th.

Stat assertio a ratione. Illud quod cum a lege naturali derivet et dependat, eligit, nil contra a naturale habet nec per se a natura intendit, illud nequam ad jus naturale se habet tanquam determinatio quoad humanarum rationum legis naturæ, atqui Jus gentium se habet hujusmodi ad lege naturale: ergo quod. Ima patet ex iis quæ ex S. Th. supra n. 5. retulimus. mi. autem per singula ostendit, imprimis quod Jus gentium derivatur et dependet a lege naturali ut iterum expresse habet ex verbis S. Th. ad conclusionem latis et patet ex eo quod omnis lex ratione quod iusta è et habet rationem legis, a lege naturali derivatur, a qua si discordat lex non erit sed corruptio legis; et proterea hoc ipsum ab Adversariis protenditur a quibus Jus gentium a lege naturali distinguitur, igitur hoc pars certa è etiam per adversos. quare ostendit ex da pars quod Jus gentium, illa dicunt intercomunia ab a naturale humana: Communia naturale quid è quod quis sibi fieri non vult vel alteri facit et contraria quod quis sibi fieri non vult, alteri non facit, è huic quid communis imitatur Jus gentium, et tum ex hoc communi quid in cunctis subiecto gentibus illud sibi

assumit, sed ex eo aliqua p more, usu mutuumq; hum offensu et ternat
et elegit uti st recipere legatos sub pacto servitutis rerum divinarum, iura
hospitij libertate commercium servitutis introducta et huiusmodi: quo ad.
hoc ea pars ostendit et m ostendit, p bnem actio partis sul. p illa quae
st inter gentium a naa p se et immediate n intendant. quo.

Alia pars probat ostendit: illa naa p se et mediate intendit, qdm mediate
et p se ex quibus nariis sententiis deducit, atq; quo st inter gentium illae n
immediate et p se ex quibus nariis sententiis deducunt: quo neq; p se et mediate
a naa intendunt. ma. probatur ex eo qd in reale dicit qd leg insulsissimi
cateng naa hnis, ut illud nario in sententiis quasi tabula legat, unde con-
sequens e qd nil tangm inter naa praecipue p se a naa intendat, nisiqd
p se ex quibus nariis sententiis deducit. unde p mi. quo immediate fundant
in moribus usu mutuo offensu ac tacito quoda contractu hum, illa n immediate
et p se ex quibus nariis sententiis deducunt ut patet, atq; quo st inter gentium
illa immediate fundant in moribus usu mutuo offensu et tacito quoda contra-
ctu hum: quo ad. ma. probatur in oriis n enim immediate in voluntate libera
fundantur, quo immediate in nesse naa radicant. mi. verosi ostendit
illa recte iudicantur in moribus usu mutuo offensu et tacito contractu hum
immediate fundari, quo dum inter nariia n st ad finem naa reali parui
tn omnes ab illis observantur, atq; quo st inter gentium omnes ab illis
observantur, neq; tn inter nariia st ad finem naa reali parui quia enim
dixerit recipere legatos, servitute et huiusmodi ei inter nariia ad ser-
vanda illam societate, posito enim qd nulla hum sint bella sine legatis
~~illam~~ servitutis introductae hum societas atq; servaret, ipsi tn st
nariia ex suppositio nolibus hum, qd autem ex suppositio tm tale e et si
ipse suppositum variabile sit, in inter naa immediate fundari n potest.

Ius gentium differt ab alijs iuribus primij differt à iure naturali, quia ius gentium non est ex necessitate non absoluta sed ex libera voluntate et placito institutum.

differt à iure divino quia non à deo, sed ab hominibus institutum.

item à iure civili, quia lege civile non introducunt mores gentium, sed ferunt à principe et quid in gente Principis, Regni, Provinciae utilitate.

egra ius gentium conem gentium attendit felicitatem.

Ius ex his facile eruitur, quomodo ius gentium ad ius humanum potius quam ad ius naturale, quemadmodum voluntate humana domatur et sic ex quibus iuris naturalis derivetur, ad humanam potestatem referatur, cum enim ea non a natura proxima modificat, et ita in similibus quibus ponatur legum lex et humana, quorum ex iure naturali derivetur, quod omnis qui iuriste pugnat, quia determinationem ponit sita potestate humana: unde etiam collegit differtia iuris gentium ab alijs iuribus, differt enim à iure naturali quia ius gentium non ex necessitate non absoluta sed ex libera gentium voluntate et placito constitutum, nam enim non necessitat ad bella ad servitutem, mercimonia et huiusmodi. à iure divino quia non à deo sed ab hominibus constituta. item à iure civili quia lege civile non introducunt mores gentium, sed ferunt à principe et quid in gente Principis, Regni, provinciae utilitate aut Civitatis utilitate dum egra ius gentium conem gentium attendit felicitate. Dividit ius gentium in primaevum et consecutivum sive ut alij dicunt negativum, in primaevum est quod aliquid fieri praecipit aut prohibet, ita, ut si quis aliquid agat in omnes et egra legem agat. Consecutivum vero est quod aut quidem aliquid faculta agendi aut non agendi sive prohibet aut non prohibendi aliquid: atque ipse Lex solum ius primaevum obtinet ratione legis non autem principum vel gubernantium potius privilegium quam ex iure habet.

§ 3. Rationem quin prorsus varia sentia sibi arrogunt Scholastici: tanta non enim proprietas ius gentium quando legi naturali assereng, sic enim inquiunt Scholastici: cit. melior philosophorum videtur sentia eorum qui distinguunt ius gentium ab omni iure positivo quale dicto, illudque docent esse iure naturali non arbitrario sed naturaliter deductum ex omnium virtutum quibus ipse notis, ut ita ius gentium sit pars quoda naturali iuris: cuius sentiae ratio hoc est, quod ius gentium cum ipso primo genere proditum sit, adeoque iure civili et ipsi

iuy vero positive cum ipso huno genere proditum sit sed arbitraria dun-
taxat privatarum personarum quantione statutum. ita S. gall. sed.
Ad primum dicit tota ratio posita in hoc quia non sequitur quod iuy gentium sit
pars quoddam iuris naturalis, sed tantum quod sit pars iuris civilis et positivi quod sic totum
trinitas, tum sub iure humano et latiori ostendit ex hoc, quod iuy humanum non
dividat in positivum et civile, sed in positivum et consuetudinarium. hoc dicendo
iuy gentium quia consuetudine et moribus gentium introductum: quare ipso sit
vetustis iure positivo et civili, tum adhuc sub iure humano latiori posit.
sed etiam Ad 2. rdo dicendum quod iuy positivum iuy gentium cum ipso huno genere
proditum est tum ad sui traditum quod est ratio et voluntas huius. tum ad sui
facile quod est ex placito gentium usu et consuetudine introductum sicut n. et sub
hoc datur dicere ponunt quod iuy positivum et tum cum huno genere proditum
sit quia cum genere huno natura est ratio et voluntas huius, quo sicut est radix
iuris gentium ita etiam est radix iuris positivi et sic hoc satis recita monet
posita ratio S. gall.:

Altera ratio et obiectio quam sibi format S. T. l. cit. a. 4. videlicet magis 14.
ponderare, ex autem ita sonat: videlicet quod iuy generaliter sicut dicit legum
naturale posset sui iuris humani, sub hoc enim iure quod dicit iuy gentium, quod deo
sic nominat et ipse dicit, quod ex omnibus fere gentes utuntur, sed quia ipse dicit iuy na-
turale est quod omnes omnium nationum: quod iuy gentium non tantum sub iure humano latiori
sub iure naturali. sed contra ipse S. T. solvit verbis ad aliquem relatis, sic quod non
sit quod iuy gentium sit aliquo modo naturale humani, in quantum sic derivatur a lege naturali
per modum conclusionis quae non est multum remota a principiis, unde de facili possunt inferri
sed tamen ait dicitur ratio a lege naturali. ergo quia, ut ipse dicit quod S. T. sicut hic distinxerunt
iuy gentium tanquam aliquid iuris humani non obstante, quod ratio eundem sicut iuy gentium
sit quod omnes fere gentes utuntur et ratio eundem iuris etiam naturale sit quod est omnium
nationum, non iure gentium utuntur omnes fere gentes ex consuetudine moribus et usu
adeoque ex voluntate libera gentium, extra iuy naturale omnes omnium nationum

ex instinctu nad et qs mea sui ingere necessia ad finem nad realiter in vnde
nulla gradatio aut inquietudo videl in actibus S. Spiri. potest fi. S. studiosus
aut S. Th. Quinto intelligentia generi sub vire hanc positiuo, positiuum dicunt
aut generi denotat positiuum aliquid actu, sed tunc generi distinguitur a ~~una~~
inter nodali, qua datur et in quetudinem positiuum dari pays. Sed hoc de
differentia intelligentia a inter nad dicta sufficiunt.

Sectio Ata

An cuiusnam potio actu lex foedera constituat?

1se. Difficultas e inter DD. an lex stricte illtgan voctatis, qua difficultate in
presenti explicare intendimus, vnde cuenda e ilure actus illtgent voctatis con
currere ad constitutae legis: id namq; conuenit intentio boni publici seu comi
aut promouendi aut conseruandi, quo intentio et S. Th. ex Aug. 10. de Trin: docet a
actus voctatis, nam hic q. 12. a. 1. dicit manifestum e quod intentio proprie e actus voctatis.
post hanc intentionem sequitur efficiu seu consultio mediorum ad finem seu bonum comune conser
vandum necessarium, et qs in his 2bus actibus lex foedera constituat, one, tertium e, quia
ad legis existentiam prorequiruntur: Ut sumedit iudicium de utilitate et congruitate
mediorum et ipse actus sunt etiam qs efficiu et actus illtgent ut eum S. Th. denet comis, et
similiter Cajetan denet a DD. qua quoad antiquos citatos apud Suarez l. 1. de
leg. c. 5. qd negat in hoc actu lex foedera constituat, quia stante hoc iudicio indu Ratio
obligatio legis sive in mente legislatoris sive in mente subditorum, quia enim
medium aliqd in mente legislatoris congruum ad conseruandum bonum comune
sine ulla obligandi subditos amplexit, lex foedera non erit. vnde post hoc
iudicium illtgent sequitur in constitutione legis electio, quae ordinem S. Th. hic q. 13. a. 1. ordo
subsistit actus voctatis, hoc autem actus voctatis medium et legem pro conseruando et
promouendo bono comi efficiat eligit approbando et volendo et ita
fieri et subditi obligent ad eius obseruantiam. huic electui voctatis deinde

fuerit imperium judicij et ratio qd duo actus practica ratio, et hoc actu ratio
subditi indicatur qd ex voluntate superioris agendum sit aut omittendum. hypothesis

Difficultatis propositae status et cardo in hoc versatur an illa electio 16.
voluntatis media a ratione quietatur approbans et volens ut illud fiat imperetur
et subditi ad illud obligentur servandum sit lex facta, an vero lex potius dicta
sit, illud imperium rationis practica media a ratione quietata a voluntate approbata
et ut subditis intimata quoad illud servandum obligantis voluntas, ut fuerit imperans
subditis intimans et ad servandum obligans? hoc posterius asserunt Thomistae cum suo
S. D. illud prius vero tenent Scotistae et plures recentiores, vbi tamen sciendum est, imo
ad hoc rationis imperium omnes etiam Thomistae admittunt, sed illud tamen ex ipsa legis
natura, sine qua lex actu non obligat, quia virtute obligatoria in mente legis-
latoris esse debet. sciendum est 2do quod in similibus omnes Thomistae necessarium actum
voluntatis afferunt in institutione legis, a qua voluntate fluit ait S. D. hic q. 90. a. 1.
ad 3. 2do habet vim ~~ff~~ movendi, unde de facili legis tam difficulta fuerit, an
scilicet imperium rationis practica sit tam quidditio applicans an facta efficiat institutio
legis electione voluntatis tanquam radicis et originis huius supponens? pro cuius
difficultatis decisione sit.

Assertio lex facta in actu rationis practica sive imperio rationis media a 17.
voluntate superioris electi et servare voliti longe verius quam in electione existit,
unde supponit electionem voluntatis longum obligationis radicem. ita S. D. hic q.
90. a. 1. vbi ex instituto quaerit an lex sit actus rationis an voluntatis et in hoc
verba redet sicut. qd lex quoddam regula est et mensura actuum secundum quam inducitur
aliquis ad agendum vel ab agendo retrahitur, dicitur enim lex a ligando, quia
obligat ad agendum: regula autem et mensura huiusmodi actuum est ratio, quia est
primum principium actuum humanorum, rationis enim est ordinare ad finem, qui est principium
in agendis secundum philosophum. in utroque autem genere id qd est principium et mensura et
regula illius generis, sicut unitas in genere numeri et motus primus in genere motuum
unde relinquitur qd lex sit aliquid pertinens ad rationem ita S. D. eandem tenent
omnes alii S. D. discipuli item multi alii extra schola D. Tho.

Lex fœdere
efficit in 1.
actu rationis
seu intellectus,
quia ab ipso actu
habet quod sit regula
et mensura.
qui dicitur
imperium rationis
practicum
quod efficit in
hoc actu lex

datur assertio à ratione in actu illius rationis lex fœdere efficit, à quo fœdere habet quod sit regula et norma actuum humanorum in bonum commune, atqui hoc habet fœdere ab actu intellectus seu rationis, qui dicitur imperium rationis practicum, quod etiam in hoc actu lex efficit. ma. quidem constat, quia illud aliunde in illegit, quin regula eiusdem mi. pr. ab illo lex fœdere habet quod sit regula et norma actuum humanorum in bonum commune, à quo habet quod medium electum et idoneum ad procurandum boni communis sit fœdere obligans et dirigens subditos in bonum commune, atqui hoc solumodo recipit habere ab illo profato actu rationis practico et ratione imperantis ad servandum et observandum medium à ratione constitutum et à voluntate superiori electum: quod etiam ab hoc actu rationis lex fœdere habet quod sit regula et norma actuum humanorum. ma. videtur in termis clara à quo enim aliquid fœdere dirigens et obligans, ab illo id datur, etiam esse fœdere regula et norma, dirigere quippe et regulare adeoque à quo aliquid et dirigens, ab eo etiam et regulans mi. etsi modice quidem attendanti et sine passione aestimanti videtur et certum et clarum ita ostendit quod illud habet medium à ratione constitutum et à voluntate electum quod sit fœdere obligans et dirigens quo dato et caeteris datis verum et dicere et regula et norma, et quo solo non dato et caeteris omnibus datis verum non et dicere quod sit regula et norma, atqui dato illo medio constituto et electo et simul dato imperio rationis practico verum et dicere illud medium lex et regula et norma et dato autem medio illo constituto et electo adeoque datis omnibus et solo negato imperio rationis practico verum non et dicere nisi contradicatur illud medium lex et regula et norma et consequentia enim medium illud constitutum et electum sit, sin fuerit quod actu imperii rationis practici subditos fœdere non obligabit, subditos enim à praecepto obligat non ab electione aut constitutione neque constitutio aut electio lex dicitur, sed praeceptum: igitur lex fœdere in actu imperii rationis practici efficit. et hanc veritatem probatione ~~assumpti~~ assumpti, quia ostendit sufficienter illa pro regula partis assumptae in logica assumunt, cum dicunt quod pars

ēsset ij ē illud q̃ quo dato et dari ab ij dari tota, et quo posito negato et dari ab ij obq
alij dari tota, adeoq; valde quimera ē q̃ra illos hoc ratō, ſi tū veritatem rerum
ti ontendere minoū q̃m hoc ratnē probaūnq; negaverint.

Ulterius do q̃d lex ūpoſit ēē actq voltatij; lex ut dicit Aḡor lib. 5. inſtit. moral. c. 2. q. ij. et Cicero alij dicunt ē certa norma regula et lex rerum agendarum, ē illuminatrix et directrix populorum, ſapiens gubernatrix civitatum, magiſtra vitae procreatrix equitatis, et atq; actq; potiū coeo hoc prōdita ſibi arrogare ūpoūnō ut patet, quodo enim lux erit ūagendij illuminatio et dirigit q̃d certitudo ſua ūcaret nuaq; ſimpliū ē ſi coeq; coeo duratu proftat ambo ūſonta cadunt actq autū voltatij et actq potiū coeo: quo lex in huiusmodi actibus ſoleat q̃ſiſere ūpoſſ, ſed det q̃ſiſere in actu illtq, nam ut ad dicit Aḡor legij ē prohibere q̃d faciendum q̃d fugiendum ſit ratō illuminans, proſiſit ūcoeq voltatij, legij ē cuncta ordinare illuminare et ſed ratō ordinat illuminat ūvoltatij: quo ad. ſulendum tū ē ita lege ēē ratnij ut q̃tineat etūm voltate ſibi ſubditos obligante, quij enim ratō ſuo imperio illuminet q̃ agendum q̃d omitendum ſit, tū ratō ipſa ut imperii ſui vim obligativa habeat voltatij motione ūdeignatij, hinc in noſtra phē jma et etūm ūexplicatione actq quoqnij ūde imperio ſimpliū dicing, ſed de imperio medij ā ratne computati et ā voltate electiae voltij ut ab illtū ſ ſuo imperio ſubditij intimet q̃teng ſui et actuēit illos obligaret, et ſoeli regularet: ex quo explicandi modo videz, q̃d voltas et actq eius electio tūm importent in obliquo illum q̃m obliquo tūm importatij ūſit de ſoeli rei, etūm motio voltatij ūē de ſoeli ſed tūm de proſupposito et radicali legij, proinde lex in ſolo actu illtq ſoeli q̃ſiſit.

Quo autem ſolutio dictorum ratō et ſuā haberet, circa actum ſuperij ratnij ſancta Th. audire placuit ut auctor invabit: ille igitū hū q. 17. a. 1. obiq potest actum imperare ſit ratnij an voltatij, in o. ſi ratōdet dicitur. q̃d imperare ē actq ratnij proſupposito tū actu voltatij. ad cuius evidentiam q̃ſiderandum ē, q̃d actq voltatij et ratnij ſuper ſe invicē possunt fieri, prout ſi ratō ratiocinatij de volendo, et voltas vult ratiocinari, q̃tingit actum voltatij provenire ab actu ratnij et ē quesito:

lex ūpoſit ēē actij voltatij ſed potiū actq voltatij et actq potiū coeo: quo lex in huiusmodi actibus ſoeli q̃ſiſere ūpoſſ.

et quia virtus priorizatq; remanet in actu legis, consequitq; quod ex aliqui actu voluntatis, ratione qd manet virtute in ipso aliqd de actu voluntatis, et ex quo aliqui exactgratiis, ratione qd virtute manet in ipso aliqd de actu voluntatis. imperare autem qd est effler actgratiis, imperans enim ordinat eum cui imperat ad aliqd agendum intimando vel denuntiando, sic autem ordinare p modum cuiusdam intimationis est ratio sed non potest aliqd intimare vel denuntiare nisi uno modo absolute, quo quid intimat deprimitur p verbum indicativi modi sic si aliquis alicui dicat hoc est tibi faciendum. aliquando autem ratio intimat alicui aliqd movendo ipsum ad hoc et tali intimatio deprimitur p verbum imperativi modi puta cum alicui dicit fac hoc. p nu autem movens in viribus anie ad exercitium actgs voluntatis, cum ratio non movens non moveat nisi in virtute p nu moventis, sequitur qd hoc ipsum qd ratio movet imperando, sit ei ex virtute voluntatis, unde relinquitur, qd imperare sit actgratiis presupposito actu voluntatis, in cuius virtute ratio movet p imperium ad exercitium actus. ita S. T. quo ideo apponere placuit, ut qd et quomodo ratio imperet clarius, et ne hoc asserti veritas obscuraretur, dum enim lex sit quedam procectio et imperium, imperium autem effler sit actgratiis presupponens actum voluntatis, in cuius virtute ratio non dicitur imperare, sed dicitur cum S. T. monet p imperium ad exercitium actus, palam est videlicet qd lex sit fructgratiis et presupposito voluntatis.

21. Arguta enim in gravium pari solita facili negotio diluunt.

Ob. nonus 1. legem in f. scripsit: sive vocari voluntate sic nonus legit in psalmis doce me facere voluntate tua, item in cap. libri scripturae de me ut faciam voluntate tuam. Ite notas fecit vias suas moysi filiis israel voluntate sua. similiter malchi. 12. ci. dicit Ecce dedi vobis ut faciatis voluntate eius, matth. 7. etc. qui fuerit voluntate patris mei qui in celis et alibi loci p voluntate ibidem lex.

Rdo. in utroq; iure bonum civili qm Canonico lex voluntaria nuncupat leg. 1. ff. de offic. proconsulis dicitur qd principis placuit legis habet vigorem et leg. ult. iuris in 6. certum est qd id quod comitit in lege, sicut legis complectens verba quia legis nititur voluntate.

Ratio. lex dicitur esse

in actu dominativo et superioritatis, lex enim est actus Dni et superioris, actus
Dni facit gratiam voluntatis, illa enim dicit Dna autem: go. 4to lex est
aliqd imperia, actus imperare non potest gratiam ratni, illig enim est imperare cuig et eligere
actus eligere facit gratiam voluntati: go etm imperare eid gratiam. 5to
In ratne non est nisi potestas habitus et actus, sed lex non est ipsa potestas ratnis, ut patet similiter
etm non est aliquis habitus ratnis, quia habitus ratnis est virtutes intellectus, neqs etm est actus
ratnis, quia cessante ratnis actu sicut etm lex cesset, qtn non sicut palam est, lex quippe
non cessat etm si actus legislatoris cessat, sine mortuo legislatore lex tn perseverat:
go in ratne lex non qffitur. Ho et ratnes quas nostri Adversi in contrarium proponunt. sed.

Ad 1m ab auctoritate Scripturae sacrae, in qua dicitur. lex etm vocat 2di
lux, lucerna, lumen, eloquium et huiusmodi sic nonqs legit, ps. 118. proceptum Dni lucidum
illuminans oculos ipse ps. 118. expressius dicit lucerna pedibus meis verbum tuum et lumen
semitis meis, sed hoc Scripturae loca in contrarium subducunt, hi enim sensus pateqd Scriptu-
ra libenter dum facile sit contraadversos qm contra nos citanda. unde R. 2do
legem a Scriptura vocari voctate originative vel suppositive radicaliter et actualiter,
non autem formaliter, nos autem nunqm negavimus, qd lex propositive in voctate longm
in radice subsistat, sed tm dicebamus qd formaliter in ea non qffitur, quia legis est effective
ordinare, et ordinare ordinis est effective et ad ratne non autem ad voctate. et similiter
est respectio ordinis in libertate, hoc respectio est auctoritatis a 1. ad 2. ubi similiter exhibet
illud qd ex iure civili obtinet, cui qd primitus placuit legis habet vigorem, si ratnis im-
perium fuerit subditis intimatum, sine illo autem imperio legis vigorem non habet formaliter
tm radicaliter originative. ad. ad regula ex Philosophia sumpta etm est, qd ibi voctate
illegalis intentio ratnis imperium formalizatur. ad 3tium R. cum dicitur lex
habet qd ipsum in actu dominativo qui simul habet vim regulandi ac dirigendi (qui solum
habet vim movendi non. etiq) lex est actus dominii et superioris, sed hoc etm in nostra
sententia dicitur, non enim ad scribitur lege soli actui ratnis, sed simul et huiusmodi
voctatis in cuius virtute ad movet et imperium ad exercitium actus, itaque legis vis
obligativa proxime quid est formaliter ab imperio ratnis, remote autem et radicaliter ab
electione procedit voctatis, unde non aliud negamus, qm qd lex sit formaliter actus voctatis

et relinquens qd originaliter professo fuerit (in etm pertinet ad voluntate) vnde actus
dominij et superioritatis monet.

ad 4tum dico qd lex è actus imperij
intimativi et directivi, quia ratione imperare ex nuro 20 pertinet ad rationem è intim ad
voluntate quo ad ea potiri è, vnde patet è qd imperare quia dicitur pertinet ad voluntate
dici tm potest qd aliud sit imperium moveas, poterit notis aliud imperium ordinis seu ordinis,
illud primis potest pertinere ad voluntate quo in virtute quo è jubet moveas, sed eigendi imperium
n è lex sed et potest ex dictis.

ad 5tum dico qd lex potest zpluiliter con-
siderari sit active et passive vel sedu sum et sedu mam sic sic considerat active et
sedu sum è actus rationis practici sui imperium de quo Rosteng dixerunt, si vero con-
sideret passive et sedu mam, è actus practici imperium ad bonum comune constitutum in
quo virtuliter remanet imperium rationis, vnde quia dicit qd cessante actu cessaret lex, id
verum è si actus cessaret tum sed virtuliter id è in tm ratione sui sed etm ratione
à se constituti, n autem verum è si actus in se ipso solum cessaret, et in aliquo à se constituto
eadem virtuliter adhuc manet, et simile potest objici de actu voluntatis qui etm
saepe cessat et virtuliter tm manet in ratione à se electi, adeoque nihil probat, vnde
tenendum è, qd lex sit actus rationis.

23. Colligitur ex dictis bonum è defini legis supra assignata quia dicit, qd lex sit ordinatio
rationis in bonum comune, Eto qd finis legis intentus sit ordinare subditos in bonum comune
adeoque lex sit regula communis cui conformari debent omnes actus humani subditorum, quia sine
hac conformatione communis felicitas, qm lex respicit, stare n potest, n tm ergo è ut bonum
comune sit intentum respectu ex intentione operantis, sed sufficit qd illud respicat ex se,
quia finis non habet qd quod, et sit constitutio facta ad bonum comune operandum.

Ad 1 qd lex ut suum robur habeat, habet ut è elata et voluta à voluntate legitimi superioris, ita qua voluntate lex vim obligativam assumit, et in virtute illius suam vim n tm
actu dirigit sed etm obligat: Dixi etm legitimi superioris, illegitimus enim superiori
subditus n tenetur obedire, quia qo lex habet fundare obligatione, etm ergo sit legitimus
superior, et quia habenti potestatem publicam n tm oeconomica, qd etm habet potestatem
respectu suorum filiorum, lex enim è constitutio quoad vniversalem respicien communem vniversi

felicitate, adeoque hypothesi similiter rationabile quidem videretur, quod ex ratione omnibus gli potestas oeconomica in censeri. Sed hoc an lex sit rationi omnibus satis abundant dicta ff. sit egitur.

Sectio 4ta.

An promulgatio sit de essentia legis?

Communiter a Theologis et Jurisperitis tenetur nulla lege ante eam omnino promulgatam obligare, et rad. ita sufficere videri, in omnibus obligare potest quidem notitiam in deveniat, et ergo quidem nulla omnino promulgatio fieri, lex in notitiam in deveniat, ergo &c. Dixit tamen ante omnem et quidem nulla omnino promulgatio fieri: non licet quia ex plex promulgatio duplex est sil. simplex et solemnis, simplex est ejusmodi nuda publicatio legis sine ulla solemnitate et ceremonia, quae, ad quam pertinuit ut illorum quorum notitia ad subditos, di fulgat: solemnis est illa et qua publice cum alacritate solemnitate fit v. g. procedente tubicine, aut sine tubicine ex alicuius loco specialiter ad id designato solemnis, aut alio modo cum clamore per publicum manifestatur, non ex voluntate principis, quam tamen lege expiratur.

Circa hanc promulgationis necessitatem varia DD. ff. sentiunt: et sentiunt, non quod sufficiat sed necessaria est promulgatio simplex et quamvis legis notitia, proinde vista hac sententia principis, cum applicari in qua agitur lex statuit subditis manifestanda cum tenetur ex notitia ejus privata cum, aut quam publica lex manifestetur et alequium quod salus subditis deberi possit.

Ita sentiunt omnem omnino promulgatio esse quidem applicante moriri sine promulgatione cum similiter impossibile in alias notitia lex deveniret, eam obligaret ad illa servanda.

Altera sentiunt promulgatione solemnem esse et legis essentiam, negat tamen esse omnis legis ratione nisi, quae sentiunt notam nostri tempori. Ita dicunt sentiunt, sed. et tenet quidem promulgatio sed essentiam omnino legis cum nisi, ita ut quidem lex solemniter promulgata fuerit, lex possit esse actualis regula et mensura

gleta in [illegible] de actu contra Ex a Thomistis qd sit ordinatio rationis in bonum com
est eo quia vera communitatis habet promulgata, sentiunt cum S. Comitis eius disci-
pulis cum qui sit.

25. Affertio promulgatio solemnis sive illa quo fit ex instituto ad hoc, ut lex in notitia
subditorum ad eos actualiter obligandos deveniat est de quali legis non solum positivo
sed etiam naturali. Est dubium sententia S. Th. hic q. 90. a. 4. vbi ex instituto quaerit an
promulgatio sit de ratione legis et si habet dubium. qd fuit dubium est lex imponit alicui
primum regula et mensura, regula autem et mensura imponitur hoc, qd applicatur his
quae regulant et mensurantur, unde ad hoc qd lex virtute obligandi dedicatur ipsi est primum
legis, oportet qd applicetur his, quae sunt regulari debent, talis autem applicatio est hoc
qd in notitia eorum deducit ex ipsa promulgatione, unde promulgatio ipsa est ad hoc
qd lex habeat suam virtutem, et sic ex ipsa natura legis, quod nihil
aliud est, qm quoddam rationis ordinatio ad bonum commune ab eo qui cura communitatis habet pro-
mulgata ita quod S. Th. quia hanc suam Dicit rationem. Desumpsit ex decreto Gratiani
vbi distinct. 4. Canone in istis duabus legibus instituunt cum promulgant. Cum S. Comitis
sentiunt Thomistae et alii plures extra Societatem alii. Ego ratio S. Th. est
quia lex est regula, de ratione regulae autem est ut applicetur iis quae sunt regulandi sic
applicatio autem promulgatione: qa promulgatio pertinet ad essentiam legis. Verum hoc S. Th. ratio
multis dd. non videtur satis quaerentibus, unde Aquinas hic dist. 1. sent. q. ait qd hic disputat
ad summum potest promulgatio esse necessaria ad titulum ex parte legislatoris, ut illa subditis hanc
modo applicetur, non tamen ex notitia est qd titulus ex parte ipsis subditis, ut ea sibi proprie et
vitaliter applicet. unde hi Th. alia Canone inserunt latine magis relevante ut
apud eundem Aquinas videre est: verumtamen arguimus qd ipsa S. Th. ratio vere illata et tam
satisfacit quanto his satis quaerentibus adeoque ea in sit recedendum. unde

26. Ratio ex ratione S. Th. lex est essentialiter regula et mensura actualis et publica actuat hanc
moralem facultatem in bonum commune respicit de ratione integra et de essentiali essentiali regula
actualis et publica est actualis et publica applicatio: qa de ratione integra et de essentiali ratio essentiali

legis ē p mulgatō publicā fuit solemnis. p. ma. et quidē lex effectū sit regula et mensura
quōm facta ā tempore vigeat, legibus enim hos regulari eorum ipsorum certum ē ut ā quoda negandum
minimē videat, quoautem regulamur regula ē et mensura cui conformemur. unde ostenditur
primo quod lex sit regula actualis. lex vero sua natura ē quoda institutio superioris actu imperans
quid agendum quidve fugiendum sit, lex enim vero sed tota ē actualis proiectio mandatum superioris
cuiusdam alijs ad bonum comune, loquor autem de lege principali et formalis et non tam de lege po-
tentiali quae nedum ē lex sancti dos in potentia non ē principia hos sed tam potens ē vel superi
hos, atqui institutio superioris actu imperans quid agendum quidve fugiendum sit, quoniam ex se actu
regulat, similiter quod in se ē proiectum et non tam principiandum, quoniam ad se actu ē regulans et non
tam ē potens regulare, lex autem in suo nomine ē aliquid actuale proiectum in bonum comune
non ē tam principiandum: quoniam lex quoniam de se ē actualis regula cui comes generari debent
acta subditorum. probatur lex ē regula ut omnes videntur: quoniam lex actualis ē re-
gula actualis, et autem de essentia legis principalis et completa quod sit actualis: quoniam ē de eius
essentia quod sit regula actualis. insuper plerumque asserunt doctores quod cum lex sit quoda ordi-
natio mentis p imperium rationis facta et promulgata, quoniam hoc imperium sive mandatum
simul etiam sit regula actualis: quoniam sicut hoc imperium facta et promulgata, ut lex sit regula
actualis de eius facti requirit: unde tota definitio, ut dixi, in altorum membra
quo dicit quod non tam sit actualis sed etiam publica regula. quod si

Ostendit lex debet esse regula comis, atqui regula esse comis debet similiter ē
publica: quoniam lex non tam ē regula actualis sed etiam publica. ma. probatur primo ex ratione 27.
legis proprietatis et privilegium quorum in hoc consistere quod lex sit respectu omnium ad quos comis
proiectum autem et privilegium respectu totum. quod hoc autem lex esse ē
ordinatio rationis in bonum comune, ad quos etiam ē regula communis omnium qui ordinantur in bonum comune
sunt quoniam subditi ordinantur in bonum comune in quos ex ordinatione generali; ita etiam lex ē esse
omnium regula comis. unde p. mi. non potest dici regula actualis comis nisi publica: quoniam
regula esse comis debet similiter ē esse publica, sine quo enim aliquid dici non potest illud
de eius essentia agatur, esse per quia lex esse ē regula actualis comis, ē etiam regula esse
publica. ant. videtur in dicimus clara quomodo unitur quod actus comes regulans, quod ē ē regulans

publicatu contra, unicuique ante è quod sit regula ut omnis publicata, ordinem sit regula actu
omnis, cum ex publicato quod fiat notum, et ex contra noto quod fiat come: igitur a primo
ad ultimum lex è effectus regula et mensura actualis ac publicae actuum humanorum moralium
seu liberorum in bonum come, et sic habet veritas, maioris jurisprudentiae nostro saeculo.

29. unde patuit et ostendit etiam mi. de ratione iniqua et de effectivo effectu regulae
actualis et publicae è, quod mice è regulae actualis et publicae facit effectum, atque id quod
huiusmodi effectum è actualis et publicae applicatio: go de ratione iniqua et de effectivo effectu
regulae actualis et publicae è actualis et publicae applicatio seu simulgatio. ma. cum concedit
mi. in qua difficultas è p. quod regula actualis et publicae in ce vali facit effectum, quod
jam habet et quod regula actus sit et quod publica sit, atque quod regula actus sit habet quod actus applicatus
ad regulandum, hoc autem quod publica regula sit et tantum privata habet quod hoc quod notum tantum
vel alteri seu alicui come et publice manifestet: go etiam quod regula actualis et publica
facit effectum, è actualis et publica simulgatio, effectus de effectu legis è simulgatio publica et solemnis
ide vali quo ad hoc instituta è ut moniam notitiae devenire valeat, et quid etiam ex latere
S. P. quo proinde satis concinnum è. sed

29. sed nec magis tollit quod ex sua natura è quod come et publice ex sua natura eum respicit quod facit
agitur è fieri come et publice, adjoniq; ex sua natura è quod come et publice: go etiam ex sua
natura respicit quod facit agitur è fieri come et publice. ma. videlicet ex dicti clara omnis quod
omnis quod ex sua natura è tale respicit ex sua natura quod facit è tale, sic quia non ex effectu sua è
ordinis reale, non respicit ex sua natura quod facit è ordinis reale et sic agitur in obligatio. mi.
autem quod lex in sua natura sit quod come et publice inde satis liquet quod lex ex sua natura sit ordinis
omnibus subditorum in bonum come: proinde etiam consequens certum è, quia lex ex sua natura debet
respicere id quod facit agitur è fieri come et publice. quare tutt. atque hoc quod lex facit
agitur è fieri come et publice è simulgatio et quid solemnitatis: go lex ex sua natura respicit simul-
gatione solemne, proinde etiam illud quod ex sua natura aliquid respicit sit tantum quidem sed reale
et effectus quoque requisitum, simulgatio solemnis è tantum quidem sine qua non sed effectus institutio
legis actualis. p. a. tutt. quod illud lex facit agitur è fieri come et publice, quod facit et

facili potest effare de universali obligatione superiori vacante: atqui id huiusmodi effari
aut potest effari è promulgatio et quid solemnis tm: go id ex facili apta è suri comi et
publica è promulgatio et quid solemnis tm. ma. iterie in terminis satis elucet mi. autem sui
ostendit universaliter tamdo id effari de vacante superiori obligante è promulgatio legis sine
denuntiatio quod huiusmodi lex obscuri sit vacatio superiori: go similiter id effari de va-
cante superiori universaliter obligante è denuntiatio universali, atqui hoc tm, quia denuntiatio
particularis et mere particularibus singulatim fit, sic ut è apta parere obligatione omnem, sed tm
faciendo, cum go lex sic sit id comune et publicum non potest sufficere ad illa promulgatio tm particu-
laris, sed interest ut sit universalis seu comis, quia id universale sic fieri obligatio universali:
cum go lex debet parere obligatione universalem et quid sic, id promulgatione autem particularem
id aiendum obligatio universali cautela, id sic autem cautela promulgatione universale, etm
lex sic requirit promulgatione universale, et quia promulgatio universalis è solemnis, lex sic requirit
promulgatione solemne.

Opitur veteris auctoritate et ratione auctoritate quidem iuris civilis obi cod. de legibus lege nra 30.
fert leges, 8mo quo obtinent hominum vitam legi ab obligabunt. ita in authentica
ut facta novo constitutione de valore legum decernit ex quo in come facto est manifesta.
ex quas auctoritate sic fuit. atqui ut leges ab obligabunt, ut in come facto est manifesta.
è promulgatio publica et comis adeoque solemnis, de eo igitur quia ut dicimus aliqua promulgatio è de
essentia legis, hoc promulgatio alia et non potuit qm solemnis, proinde de essentia legis è promulgatio sol-
emnis. a ratione autem sic est lex è essentia obligativa ut contra, quod nunt 38.
et ex ipso nomine legis elucet, lex quippe id dicta a ligando dicunt, unde quoque ligatura
moralis a fati quae subditorum voluntatem in vacante trahunt superiori, atqui in ea obligan-
tis essentiali promulgatione, lex enim in notitia non deducta obligare non potest: go promulgatio
è de essentia legis, id enim res in suo esse essentiali constituit, illudque esse essentiale esse, adeoque quia
id promulgatione lex in ea obligantis id è essentiale, essentiali promulgatio vere essentiale est.

Structura promulgatio solemnis de qua in assorte dicimus è illa quae ex institutio 31.
sit ad hoc ut lex in notitia subditorum deveniat ac eos actualiter obligandos, atqui sine
promulgatione talis lex non obligat, cum igitur de essentia legis sit id sit obligativa necessitate
id dicta promulgetur. p. mi. lex non obligat sine vacante superiori ut obligante diurnale

cognita et promulgata, non autem potest ut obligans manifestari aut cognosci positive pactos superiori nisi solemni denuntiatione ad hoc specialiter facta: go denuntiatio ad hoc specialiter facta proinde solemnis ad hoc ut lex actu obliget requiritur, at quid ultra velut additio sine qua non, sed effectus quia lege obligare non est additio legis, sed est de eius effectu, qd enim ex nomen alicui specialiter fictat, illud de effectu eius et non tamen longinquo additio redditur. 33. requiritur, importatur autem in nomine lex specialiter obligatio lex enim ab eligendo dicitur: go &c.

32. Varia tamen gratia dicta obiuncta: imo quid dicunt obligat aliqua lex quin promulgetur: go promulgatio non potest esse de essentia legis. p. a. lex naturalis morali non est actus legis, sed lex naturalis obligat sine omni promulgatione, unde contra tenentes, qd ex quo stat ratione naturam, et multa alia positive introducta non sunt essentia, non obligantes: go obligat aliqua lex quin promulgetur. 2do. qd presupponit legem non est de essentia legis, atqui promulgatio presupponit legem: go &c. ma. patet mi. p. Debatur lex divina aeterna, promulgatio non debatur aeternae, atqui durat ab aeterno et presupponit non aeternam lex presupponit promulgationem. 3tio. atqui qd presupponit essentiam atqui promulgatio est atqui qd presupponit essentiam legis. 4to. ad legem attinet quia obligare ad aliqd faciendum vel non faciendum, sed non solum obligant ad servanda leges illi tantum qui lex promulgata, sed et mali: go de ratione legis non est promulgatio. 5to. lex manet non amplius manente promulgatione: go non potest esse effectus in promulgatione, ad eos promulgatio solum videtur esse additio accessoria legis. 6to. esto requiratur aliqua promulgatio ad essentiam legis, ea tamen non videtur esse solemnis qd ptz de lege divina positiva: quoniam deus tempore veteris gratia nova lege de facto tulerit, nec dum solemni promulgatione totiusque solemnitate facta, potuit tamen et de facto potest hanc obligare ad legis et precepta non solemniter promulgata sed singuli dumtaxat revelata. qd ipse patet ido integrum ac quale legislatum sunt nomine lex non est directiva et obligativa moralis actionum atqui maneret totum hoc integrum legislatum legis, etiam si deus lege solemniter ipse non promulgaret, sed singuli dumtaxat obligantur sua voluntate revelaret: igitur bona promulgatio non attinet ad essentiam legis. mi. p. non dari lex est directiva rationem divinam divini si tam revelatione non sit lata, at etiam obligativa, cum deus potestate habeat obligandi

huiusmodi ~~[illegible]~~ simpliciter dicantur manifestatione voluntatis cum sit absolutus Dñi earum.
Hoc ~~[illegible]~~ potestas quo nobis obscurum Sed.

Ad 1m dx s. D. qui tñ q. 90. a. 4. ad 1. ait. ad 1m 90 dicendum, q. promulgatio legis 33.
non est ex hoc ipso, q. eam lex mentibus hominum inseruit naturali cognoscenda. ita s. D.
quare in fine n. a. Cum mi. sup. dicit quia omnis enim lex non obligat sine promulgatione positiva, non obligat sine promulgatione quod est naturali impressio creatoris naturali voluntatis divina unde sciendum est, q. quidem verum sit, q. non omne legis requirat promulgatio positiva solemnis, seu iuratam solemnis, seu alia quae fit ex institutione hominum, ut lex in notitiam subditorum deveniat, alias promulgatio procul dubio est signum divinum super nos quo signati sumus utique ex naturali lege ~~[illegible]~~ in nostra non esset in aperta et publica tabula legum et ingressum: sone autem in nostra affectione ~~[illegible]~~ pure bonum ad omne legem prout subiacet legi naturali, lex naturalis non sero illa vocata, sicut patet ex dictis ad 1m.

ad 2dum dico quod similiter verum est quod illud quod presupponit legem adequate quoniam non sit de essentia legis, non autem omne illud quod presupponit legem tm radiale quare in fine n. mi. ad eum ponit D. ma. dobat lex divina manere ab aeterno quod scilicet lex non est, ~~[illegible]~~ cum actus sequuntur esse non sint, c. ~~[illegible]~~ sed D. debet fundatur aut radicaliter (c. scilicet et actualiter n. ma. lex divina debat ab aeterno tm fundatur et radicaliter non autem actualiter et scilicet, quia ut actualiter et scilicet dicit lex, requirit subditum actualiter cui lex imponatur et quem scilicet ligat ac dirigat: sunt igitur ab aeterno non debat subditum actualiter ~~[illegible]~~ ita etiam ab aeterno non debat actualiter aut scilicet lex divina ~~[illegible]~~.

ad 3tium D. ma. actus rei presupponit essentiam rei: ergo essentia sit de genere actus rei (c. si ergo essentia sit etiam de genere actus rei n. ma. ergo lex sicut et promulgatio est de genere actus rei; lex enim non tm est potentialiter mensura sed est mensura et regula actualiter, adeoque ipse actus rei ingredit essentiam legis: et simile est exemplum de visione licet enim visio sit actus rei, quia tm eius essentia consistit in actu rei, ideo actus rei ingreditur essentiam visionis.

~~[illegible]~~ Ad 4tum dicet s. T. loc. cit. ad 2. ~~[illegible]~~ tripliciter. Dictum quod dicitur coram aliquis lex non promulgata obligant ad legis observandam in quantum in eorum notitiam devenit non alios vel devenire potest promulgatione facta. ita s. D. quod multi dicere quod dicitur coram aliquis lex non est promulgata 34.
legem deveniat non ex hoc casu quod promulgatio ad obligationem legis non est necessaria, sed quia

promulgatio facta est, ut lex ad omnes vim obligandi devenire valeat, licet autem devenerit
adeoque illi alij etiam lege non aliunde tenerentur, nisi quia publice promulgata fuit lex
quod magis facit pro nostris, cum sicut publice promulgatio sufficiens fuisse defendamus
hoc modo arguendo, illi horum qui promulgatio facta non est facta tantum tacite promulgatione
ut in notitiam etiam horum devenire potuerit, tantum tegentes ideo procedere iuxta §. 8.
quia si facta est promulgatio, ut licet lex per promulgationem in modo in eorum notitiam
non devenerit, devenire tamen potuerit, et lex hoc suam universalitate omnes subditos
obligandi, hoc tamen obtineat: sicque nisi ita promulgatio facta esset, illi horum
qui promulgatio facta non est non obligarentur, adeoque neque lex sua universalitate obti-
neret: Cum quod de nova lege sit ut sit vinculum statutum omnes obligans, inuenit ut
etiam universaliter denuntiatio, quod sit promulgatio solemnis, adeoque de natura legis est
promulgatio solemnis quod ex hac importat assertio. ad 5tum Dicit promulgationem
solemnem manere in virtute et effectu v. g. in signo in synteresi, scriptura, memoria
licet non oneret facti, sunt imperium naturae et voluntas superioris, dicit manere non obstante
quod imperium naturae et actualis voluntas desint, quia manent in suo effectu et virtute
licet in ipsis non adsint. et hoc ajunt volunt dicere §. 8. dum loquitur de promulgatione legis in futurum solendi, non primitate scripturae, quae quomodo stetur com
promulgat.

3s. Dictum n. quod requiratur promulgatio solemnis vinculo ad hoc ut lex singuli
cujus obligandi denuntiatio intentione omnes obligandi revelaret sua voluntate, istare
veluti obtineret natura solemnis promulgationis verus finis quod attingit in legem nova
vbi singuli non gaudent injuncta et signatum est limen ~~[illegible]~~ tant omnes obligandi, adeoque
etiam in hoc casu non haec lex non requiri solemne promulgatio. Dicit tamen de-
nuntiatio intentione omnes obligandi, quia si lex aliqui in particulari imponeret obligationem
non denuntiatione omnes obligandi obligaret quod sed non in natura legis verum tamen modo intentione
praecepti, quia lex dicitur esse regula cotuj omnium, et non tantum particularis singulorum, ista autem
denuntiatio est tantum attributiva obligationis et regula singulorum non autem omnium: quod si
vero ista denuntiatio revelans fieret cum additio omnes obligandi, et si singuli fiat

tn obtinet qd sit constitutio regula communis omnibus adeoqs lex, et non tm regula verbis singulorum, et in hac classe revelato huiusmodi obtinere et tanquam promulgatus solemnis ex quo etiam deducitur et ipso ad rem pertinet, qd secundum sit quia si loquatur tm singulis indimet cum intentione obligandi ibi tam sit qd directiva et obligativa, non tm publica: ipse autem ex lege, ut quia ex sua natura non requirit, etiam sit aliqd publicum directivum et obligativum. unde ma. fu. D. poest integrum ac quale sigillatim huiusmodi nomine lex non est directiva et obligativa quodcunqs m. e. ed directiva et obligativa communis et omnibus non autem singulorum (ma. et quoniam dicta mi. m. c. lex idem dicta non tm est regula sed est regula communis et publica omnibus non tm singulorum, proinde decisio non est insistendum, quia non tm idonea sit singulos in privato obligandi, sed etiam omnes in communi, alias ex hoc ad legem prius dictam requiritur promulgatio solemnis, et non sufficit promulgatio privata.

Infertur qd quaeliter termo sit in nostro aperto de lege prius dicta atque ex sicut communitate ipsa, intentum de ea quae requiritur in singulo membro communitatis, quod lex non prius lex est sed vel praecepta vel privilegium vel aliud qd huiusmodi, lex enim ff. de legibus l. 8. dicit communis sponsio civitatis ad cuius praecepta omnes qui in ea republica vivunt instituere debent. ex quo dictum lex non omnes fieri dicit non in singulis, quare etiam Cicero lib. 3. de legibus dicit maiores nostri in personas privatas leges ferri noluerunt, id est enim privilegia non obligarent ad praecepta singulorum nearia tm et aliqm promulgatione sed privata cum intentione tm actualiter obligandi sive publica, idqs sit perinde, sed tm quaeritur promulgatione communem et solemne requiri ad omne lex prius dictam, seu ea quae sit regula communis omnibus, et non tm privata singulorum: unde optimo qd in definitione legis charitatis gratia non inquiritur addatur communis, dico qd lex sit communis ordinatio rationis in bonum commune ab eo qui curam communitatis habet promulgata.

Infertur secundo qd possit qd curia principis generalis habens vallas superiorem in lege prae 37.
qd lex in genere non ipsos fidel. in ratione legis non obligabit, usqdum lex communi promulgata fuerit: ratio est qd secundum dicta lex fiat, quatenus imo communem promulgatione antequam autem lex fiat, quia facta fuerit, obligare non potest. dicitur tm in ratione legis, nam valla superiorem huiusmodi generalem vel ad obligari qm imo lex ipsos facta est et obliget ad comem

promulgatae obligaret, quia illud statutum nondum in vatae legis, sed ex voluntate
superioris in vatae processit, ad probandum enim sufficit quod vis ipsius superioris imperium etiam
privatum, ad legem autem hoc imperium minime sufficit, sed requiritur ut sit debitaliter regula
Comitis subditorum in bonum Ecclesiae, adeoque requisitum illud, quod ex ipsa sua regula Comitis,
quod ex dictis et promulgatio solemnis. Hinc etiam deducitur, quod si officiarius huiusmodi statuta in con-
silio facta certio cuidam privato intimaret, ille certo non obligaretur ad illud servandum
quia ut dictum est lex non mensurat et notitia vel promulgatio privata sola hoc intimatio
est, adeoque in vatae legis solis non obligaret, sed neque obligaret in vatae processit, quia
constat quod superior non inscriptum ut a officiario proviniat aliquid signandi etiam, sed tunc voluntate
superioris officiarius processum fuit, hoc officiatus intimaverit, adeoque voluntas superioris
officiarios processisse obligans ad solos officiarios non autem ad illud etiam privatum extendat.
Unde si in aliqua Curia lex statuta de non exhibendis frugibus in terra aliena
ponunt officiarii in vatae processit ex voluntate superioris statim obligari ad servandum
hanc statutum, sed non obstante hoc officiorum obligatione subditi prius, quam Comitis
eius fiat promulgatio sine pacto frugis exhibent, et hoc statutum in vatae legis minime
dicentur, quia prius quam Comites promulgent, privata tunc statutio est, adeoque lex est non nisi
quo ad Comitis Consilio Civitatis ut sed superius plura dicentur, quod de obligatione legis in
statuto quoque tractabimus.

38. Unum tamen pro colluta omnibus hac satis dictorum notandum est scil. quod lex sit optima regula
Comitis verum agendarum obligans omnes in communi collective, et non tamen singulos dividitur
unde sequitur quod ad eam requiritur optima promulgatio solemnis, quia cum regula sit, hoc habet
a patre vatis practice seu imperio ut supra dictum, quod autem sit obligans regula, hoc habet
ab imperio vatis ut immediate electris voluntatis, unde vatis radicaliter et proximiore
vatis ad statutum legis, et tunc quod sit regula Comitis obligans omnes collective et non tamen
singulos dividitur hoc ipso pacuit promulgatio solemnis et Comitis, quo sola per se et sine
ipsa ad statuere regulam huiusmodi solemnem et Comitis, et adeo Cum de essentia legis sit,
quod sit huiusmodi regula Comitis, et non potest esse regula privata (si enim processum fuerit non lex)

interest etiam qd cum in ea regula Comij effituat, ipsa promulgatione solemne de communi etiam hoc promulgato solemnij et Comij sit de essentia legis, et hoc de promulgatione dicta sufficiant.

Lectio 5ta.

De Legis Conditionibus.

Cum Legis nam faculij illegi in pce ~~aut~~ autumant qui si singulis earum ~~qd~~ qditibus ~~retinigang~~ quando quid alio essent, qd alio audiles. De iis pro complemento i. quest. ultima hac ~~ultime~~ agere decreuimus.

Prima autem legis et essentij qditio est qd sit regula Comij bonumq respicit 39.
Comi de hac qditione sic ait Amicus hic disp. i. sect. 2. DD. et iura quorum de ratione legis est ut Comij sit, omnesq ipsos in comitatu ipsuta existentes prehendat, ita le. i. ff. de legibus ex Comi procedunt et lege mia eod titulo iura in singulis ipsorum ~~[illegible]~~ generaliter et institutis hanc doctrina ultra ductis Amicus affirmat ~~[illegible]~~ vniuersalij inductio, non lex aeterna ad omnes creaturas legis capaces se extendit, lex naturalis quae aeterna legis participatio quedam est, omnes ligat, lex positiua diuina tum veteris tum noua pro communitate ipsorum earumq exigentiis ad omnes lata est, proinde eod erit ratio de quaui alia lege.
Ratio etiam id ipsum euincit, lex enim est qualij autq ~~[illegible]~~ gubernatrij, cuius potestas siue a Deo siue a populo immediate collata ipsi gubernatrij ad ~~[illegible]~~ bonum Comi, hac quippe tendit omnis ipsuta hominum praxis quae in ipsuta ciuium concordia et naturali felicitate consistit: proinde etiam lex quae tanqm regula et norma dirigitur humanas actiones in ordine ad bonum Comi tuendum Comij et obet et obligat singulis diuersas et ipsorum diuersitatem ipsorum: atq hoc etiam euidenter ex discrimine legis ac praecepti quae in eo consistit, qd lex sit respectu omnium in comi pro capitum regimen sed respectu personarum privatarum.

Politica

40. Ita quidem quo in simili effectu ex jure Regis ergo ipsa quidem privata potestas non sufficiat ad leges condendas, sed publica requiratur potestas; hoc autem huiusmodi ex S. P. petita est quia lex per se non est regula communis respiciens bonum commune ut prius ostensum est, regulare autem aliquid vere regula communis respiciente bonum commune non est nisi ad eum cui congruit directio totius communitatis adeoque publica eius potestas, ut per se videtur pala, quasi interesset de ratione legis, ita potestate publica ferari, quod ostitur ex eo quia lex requiritur vim coactivam quae per solam publicam potestatem fundatur. Licendum etiam est, quod cum lex effectus sit regula communis a superiore habitis proposita, non sufficiat ad condendas leges quidvis delegatio gubernativae potestatis aut iurisdictionis, sed requiritur talis, qua vel veniat iurisdictio in alterum delegatum, vel saltem expressa delegatio huiusmodi potestatis, unde cum respublica atque Princeps in principe adoptat principem huiusmodi adoptatus consensu universorum habere iurisdictionem, adeoque etiam Princeps habere facultatem condendi leges, quia in principe, nisi aliud expressum, non facultas in principe iure one inferiori aut totius ~~[illegible]~~ [illegible] existimatur, extra si principes alicui inferiori gubernatione et iurisdictione tribuat, non ex hoc ipso facultas condendi leges tradita ~~est~~ existimatur, cum enim potestas inferiori semper ex hoc ipso quia inferior est restricta iudicetur, ista restrictio maxime ad facultatem condendi leges facta existimatur, cum condere leges per se non pertineat ad potestatem supremi legislatoris, adeoque nisi expressa concessio, aut gravaria quaestio bonum obtineat, haec potestas non facta credenda est.

41. Est autem potestas privata quae etiam dominativa et oeconomica dicitur quae habetur ad filium vel ad uxorem servos ad domum senior ad familiam et huiusmodi, publica vero quae et iurisdictionis appellatur et quae a Deo ordinata potestas autem publica introducta cum negotio iurisdicendi et de quibusdam legum condendarum huiusmodi

publica potestas bipartita fuit. in suprema et dependente, suprema quae est independens
et vel est simpliciter absoluta et in omni ordine causarum talis, huiusmodi potestas est in
solo Deo, vel non est absoluta simpliciter talis et tamen simpliciter talis in eo ordine
causarum, qualis competit Summo Pontifici respectu omnium fidelissimae Christiana sub-
iectorum, sicut Imperatori et Regibus respectu suorum regnorum nec non reipublicae et
Principibus qui et quamvis sint ordinaria plenaria potestate et a alio superiore creata
in ea non dependent. Dependens extra quod est subordinata appellatur ea est quae sub
alio superiore participata est, ut ad sui vigorem et actum superiorem requirat eius sub-
ordinatam suam.

Tertia quaestio est an sit perpetua, adeoque tandem cessaturum esse non
revocata, et colligit minime hoc quaestio ex glossa in capit. a nobis de sententia excommuni-
catis, ita ex capit. vel. de officio legati ubi sic dicit, nemini dubium esse volumus quin le-
gatorum sedis apostolicae statuta edita in provincia sibi commissa durent tamquam perpetua,
licet eadem postmodum ipse egressi. Idem docet S. Th. in q. 104. a. 3. ad 2. his verbis dicitur
quod praecepta iudicialia ab hebraeis instituta non sunt perpetua obligatione manente illo statu
reipublicae. huius quoque quaestionis varia afferuntur rationes veluti primo quia cum lex
nova debeat imitari legem divinam et naturalem quam fieri potest, lex autem naturalis et lex
divina positiva sunt perpetua, lex enim naturalis est semper immobilis, lex divina positiva vero
duravit, quoad ritus, usque ad adventum Christi tunc derogatum, lex autem nova Evangelica
durabit usque in finem mundi, quemadmodum lex nova quam fieri potest sit perpetua oportet.
secundo quia constat ex lege et ratione aeternum stabili et perpetua, praecepta autem quae hoc
stabilitas et perpetuitas constatum servare, sunt leges, quemadmodum ut ipsa quoque lege
stabilis sit et perpetua. Ratio 2ae Decimus ex Divina Scriptura auctoritatis ad legem et
praecepta ferendum requisitum quam non omnis qui praecepta ferre potest, lege condere
potest nam quivis religioni superior praecepta ferre potest, legem autem condere non
potest etiamsi sit totius religionis superior et dicit Aquinas quia hoc potestas manet quod
religioni cuiusdam tantum et legem condere: hoc autem auctoritatis Divinae proprium est unus

Ferri

ex eo quia leges obligant ac pœnam, unde etiam ~~[illegible]~~ obligant religiosos moraliter pœnam
gerere in regulantes superiores religionis, regulas Dni religiosi, unde ex quibus gratis fundata
Dondi præcepta, in gratis fundata, quia Dni leges quæ religiosi soli congruit longum dicuntur
moraliter pœnam: igitur a lege requirit gratuitam, in requirit ea ad præceptum.

43. Deducunt ex dictis varia cum Amico, primo quia, qd incurrit pœna sive spiritualis sive
corporalis etiam defuncto vel obsequio remoto legislatore, qd pœna illa lege barnatur
Lex ergo qd tm præcepto aliquo statuta est, et quia etiam si præceptum impositum sit fuerit
Contardi. Amico concordat Corduba Longet et alii. 2do. qd præceptum non
ligat nisi eas personas, quas expresse imponit, etiam si in eo sit cadat ea per quam
imponit alius, extra lex obligatione, nihil eam ea obligatio exigit, nisi
expresse quidem a lege exemerit. 3tio. qd si esset lex obligans maiore parte
Contardi, religiosa pars similiter deobligatur ex quia legis est obligare omnes et
non tm singulos, dum go maior pars deobligatur, quia fuerunt non omnes obligantur,
idem ergo religiosa pars lege tenetur, aliud est de præceptis quo quia singulos re-
spiciunt etiamnum tenent, qd maior pars ab obligatione exempta est. 4tto qd
Civis non tenetur servare legem si in alia civitate degat ubi lex illa vigorem
non habet, tenetur tm servare præceptum etiam in alia degens civitate. Ratio est qd
lex imponit Contardi ad locum in quo sentis, extra præceptum imponit personis sine
ordine ad locum, obligatio autem personalis Contardi personalis sine locum degens
quis in alio loco præcepto pœnam tenetur, non pœnam tenetur lege posito qd in illo
loco ubi degit lex patria non vigeat. 5tto. qd nulla præceptum per se lege
Duret diutius quam durat potestas præcipientis, unde si generalis alicuius religiosi
generale ferat præceptum de eliminando v.g. in adventu, vi huius generalis pre-
cepti omnes obligati non solum professi subditi in religione, sed etiam superiores
ordinis generalis ille vivunt aut in officio fuerit, cessante autem potestate
eius, sive per mortem sive per amotionem, cessat etiam obligatio præcepti, nisi illud

a summo pontifice de novo fuerit confirmata. plura super hij ordeni jurisdictionem huic disp. j. sect. 7.

Quarta conditio est ut sit iusta et honesta, lex enim est regula honestatis et iustitiae: potest autem lex esse iniusta et inhonesta sive vel ratione ordinis quo praecipit ad malum, vel ratione legislatoris, qui vel potestate condendi leges non utitur et in hoc casu lex tamen obligat, quoad usque effectus de defectu condendi legis, vel utitur quidem hac potestate, sed aliquid bono communi gravius praecipit, et similiter obligat usque dum gravamen legis ad bonum commune cessat. 44.

5ta conditio est ut sit servatu possibilis, ad impossibile enim nemo tenetur, id quod illa conditio est intelligendum de impossibilitate physica, sed etiam moralis; leges enim debent esse proportionatae viribus subditorum, neque poenitet dari in defectum, sed dispensatur in observatione. insuper est alia quarta conditio, nempe ut sit scripta, clara et non ambigua, sit cognita patiatur a subditis. ad hoc conditionem ut quae in legibus vel effectus vel auctoritas requiruntur ex gratia legis et bonitas traditae definitionis abunde patet. quae sit.

Questio Secunda

De Lege naturali et positiva tum divina tum humana.

Ingrediamur inprimis questionem de legibus in communi, et dicimus quomodo generaliter lex dividatur in divina et humanam eaque sive positiva sive naturalis, inde est igitur ut alterum hac questione de singulis in specie tractemus, quemadmodum fieri potest tota questione in duos articulos distinguimus, quorum unus tum de lege naturali tum de lege divina positiva, alter vero tum de lege humana positiva nostram satis diluciide explicabit. sit igitur.

Articulus Primus

De Lege naturali et positiva divina tum novatum antiqua.

Quo in hoc articulo inquirunt ad 4. praecipue capita reducunt, unde et eius 4. sectiones distinguntur in quarum prima in ordatione qd sit lex naturalis, et an in eam cadere possit dispensatio. in secunda. a quonam lex veteris divina fuerit lata et quotuplex eius fuerint praecepta. in tertia. an et quomodo lex veteris fuerit abrogata. in quarta denique de lege Evangelica tanta quoad dispositionem, in hoc quod sit indoctrina, inter tot et plura alia loca digna dicunt.

Sectio prima.

Quid sit lex naturalis, et an in eam cadere possit dispensatio?

4ta. Sanctiores quoque naturae omnes omnipotens, hanc esse impressam, quae naturalis virtutis refugiat virtute, adsequatur et bonum de malo discernat, communis DD. opinio et certa sententia est, qm ipse Apostolus Rom. 2. ad Rom: sedis commendat et rationem ipsa demonstrat, cum enim omnis creatura finem suum assequi possit obtat, cumque nulla creatura suum finem assequi possit absque lege naturali, finis enim naturalis est recta operatio, qm exequi possit nemo potest nisi per regulam naturalem qd rectum qd non rectum sit ostendat et docet, opportet sedis monstrare, qd huiusmodi regula omnibus cunctis sapientes imprimere habeat: Hanc legem recognoscens Cicero eam pro de legibus sui discursus ratio summa insita in natura quae iubet ea quae facienda sint prohibetque contraria. Dicit autem huiusmodi lex natura esse insita ad mentes. 5. Dicique in omnibus lex regula et positiva quae: nisi illa diuina sedis qm a nobis natura omnibus nec tam praecipit aut prohibet huiusmodi. Contra sonorum bonum libertas, ipse Gratianus Canon. Ut huiusmodi quae de iure naturae omnia sint, neque phisica neque interdicta.

lex nāt positiva cadit, quæ positive inhibet ea quæ ex se difformia sunt naturali
vel præcipit ea quæ conformia sunt illi, quo autem in præsenti inquirimus ea in lege nāt
cadere post dispensatio? n. de permissiva sed de positiva quæstio procedit, quæ enim in per-
missiva dispensari valeat, n. solum generales possessum, sed etiam novissime factum
Tridentini ostendit, qui matrimonia clandestina de cætero non permissa ac valida ob
eas relevantes interdixit et annullavit: quare de lege positiva dubitatur quæstio
procedit, ad cuius notitiam notitia tri.

Aliud est dispensatio in aliqua lege fieri non quæ exclusive minus vel facit et propriet.
vel moaliter tm et improprie facit et improprie sit dispensatio multas lex, quo obli-
ita variatione nāt legis cuius circumstantiarum in particulari alicuius rei similis obligatio
gatione legis, quem alias ex obligaret: ego vero moaliter et improprie ex dispensatione
mutat, quo nāt lex ita variat, ut sit hanc variatione et mutatione res,
quæ alioquin est lege nāt præceptum aut interdicta, desinat esse nāt legis, quia ex
mutatione de exclusione legis fit ut ita mutata sit quoad circumstantias, quarum
huiusmodi obligatio non est proprie dicta dispensatio. Legem etiam naturale moaliter et im-
proprie mutari, glossator et in ea moaliter et improprie dispensari potest contra SS.
opinio est falsa in aliquibus legibus naturalibus, et ita falsa in scriptura requirit: sanctum
in 5. præcepto non occides dispensatum est cum Abraham quod Deo illi præcepit ut im-
molaret filium suum unigenitum Isac. in 6. præcepto non machaberis dispensatum est cum
Osea propheta, quo iussus est accedere mulierem fornicariam. in 7. etiam præcepto non
furtum facies, quo Hebræis gessum est ut tollerent Ægyptios et sibi aurea vasa con-
tollerent exodi 11. Dixi tri in aliquibus falsa leges nāt, cum omnia præcepta naturalia
nāt tali sint, quæ interpretatione aliqua circumstantia lata esse valeat, quin potius tali-
qua præcepta quorum expressio ita refractaria est ut nulla ratione lata
esse valeat, et huiusmodi sunt mendacium, blasphemia et in aliquibus moaliter dispensatio
currere potest: ita, de dispensatione tali et proprie tali legis positiva sive legis de
quæstio procedit, ad cuius resolutionem principium accedamus.

47. Scendu ē 2do qd magna antiquorū et etm modernorū controversia ē in quona
lex naūrali facel gsistat, ff enim aliqui qui eam a ipsa naā rāli qlēg ex ppriis
n involvit, minime distgnt: qtra qm hr sentia fuit ino auctoritas Paul. ad Rom. 2do.
Cum enim legē naāle in lumine rationis dum dicit ostendunt opus legis scriptum in cordibus
suis testimonium reddente illis qsua ipsorum: et de hoc lumine interpretatur s. D. illud
psalmi signatum ē super nos lumen vultus tui Dne, hoc lumen illum legē naāle
adeoqp lex naāli ē potissimum rationis ad naam longm ad bonum actus nostros di-
rigens. qtra eandem sentia fuit 2: qd de naā legis cum sint, sit ordinare dirigere
illuminare ad alqi naā ipsa 2do se sumpta n ordinat n dirigit n illuminat, sed hoc
ff officia rationis cum ē ordinare illuminare ad: igit lex naāli n ē qsistendo ipsa
naā rāli 2do se et in actu ino, sed potius lumen et dictamen rationis ingerens, et dictans
qd 2do naā exigentia sui quaerat ita, ut hoc dictamen habeat rationem legis, et qtra
naā ipsa se habeat instar boni comunis, cui p legem actus nostros suffragantur. hoc ratione
motiū ff. qtra quosdam antiquos legē naāle in actu rationis contingere sistunt,
quorum in huius actu explicatione et ipsi lumina differunt.

Sunt enim qui legē naāle ipsum lumen rationis in actu ino sistunt: sed qtra hos fuit
qd supra diximus, quia lex ē actualis regula ita ut sicut lex n sit, qndiu se se actu
n regulat, atqi lumen rationis in actu ino sicutque actu n regulat, sed ē tm in potia
ut illuminet et regulet ad: qo C. Sed alii qui actu rationis legē naālem ad-
ferunt, sed eatenus solum, qtenus ē signum bni divina voluntatis prescriptis aut
prohibentis, adeoqp in ala hos ff. lex etm naāli prohibet voluntate divina
prohibente aut prescribente: sed qd hoc sentia sustinere n valeat, vel ex solo alle
tomi theologorum axiomate satis patet qd ponit August: l. 1. de libero arbitrio
c. 6. qd n oā mala quia prohibita, sed alqia prohibita quia mala, quadam n oā bona
quia praecepta, sed etm quedam praecepta quia bona. quo minime aura erant si lex
naāli prohiberet voluntate divina prescribente aut prohibente, hoc qd aura ē
qd plerqp quod de iure naā ff, etm voluntate divina praecepta aut prohibita ff

actu in eiusdem praecepta ut prohibita vetitaque divina sint, quia ex se nativa et intrinseca boni-
tate aut malitia non habent, sed quia ipsa in legibus mala divino vetitaque prohibentibus
prohibitaque eorum dederunt et fundamentum, et eadem prohibita sint positiva, divina vetitaque
quia prius naturali et dictamini rationis contraria ipsa sint. unde

Sequitur quod lex naturalis obligetur non sit aut fuerit necessario praecepta alicui positi-
va Dei, quia abstrahendo a bono positivo praecepto operari difformiter ad legem
naturalem non adhuc est peccatum et culpa, cum revera eligendi operari adhuc est actio
difformis ad proximam regulam moralitatis, quae est dictamen prudentiae, quia legem
naturalem violetur, atqui non potest esse peccatum operatio eligendi, nisi etiam abstrahendo ab
omni lege positiva Dei lex naturalis obligaret ut patet: go. protacta praemi-
sa ostendo esse videtur, quia posito quod Deus omnium Dei mandatum et huius Dei non interdi-
dixisset, in hoc casu non aliud scilicet Dei et mandatum scilicet fuisset peccatum:
unde autem peccata fuissent, nisi quia lege naturali interdicta? adeoque ut lex
naturalis obligaret, non est necessario praecepta alicui positiva Dei, nullum quippe peccatum
est, ubi non operante nullum habitum est, neque habitus in nostro casu aliud assignari
potest, quam obligatio legis naturalis quae sola adest ponitur: go.

Deinde ex dictis hinc patet, quod lex naturalis effective sit dictamen rationis practice iudicantis medium necessario cum fine connexum. Deinde lex est effective actus rationis practi-
ce ut supra dicimus, lex enim est effective regula illuminans, dirigens, imperans et
illuminare autem ordinare imperare et quaerit soli rationi ut similiter supra
dictum est: igitur lex effective attinet ad rationem, ergo quia de ratione legis speciali participat lex naturalis, etiam lex naturalis effective est ratio et quidem practica,
hoc enim dirigit ad operandum, adeoque debet assistere in practico iudicio, et quia lex
ut dictum nomen et ratio sua non sunt tantum regula potentialis sed actualis ut iterum supra
est habitum, hinc lex naturalis debet esse dictamen rationis non speculantis sed practice
iudicantis medium cum fine necessario est connexum, lex quippe naturalis ut sonat effect

è de medijs inter ijs et in naã fundatij in ordine ad finem, cum quo proinde media illa naturã connexa sint, adeoqs ã jnõ ad ultimum per esse è distinctã rationij practice iudicantij medium naturã cum fine connexum. Ergo dicij fit pro resolutione ~~propositi~~ quæsiti.

550. Assertio 2da. nulla potestate dispensari potest dispensatione facili, talis in lege naturali positiva seu preceptiva. è S. Th. quem cæteri sequuntur, alii theologi plaraque pauci cum Occamo. probat autem S. D. hic q. 94. a. 5. rationale ex eo qd dicit in dicto dist. 5. naturale ius ab exordio naturæ eadem ac variat tempore sed immutabile manet. hinc in 0. arli ait potest illegi mutatio legis naturalis, modum subtractionis ut sit. aliqd definiat et de lege naturali, qd prius fuit pura lege naturale, et sic qtm ad jnã quia legis non lex non è omnino immutabilis.

Ratio assertionis ã ratione. Ergo quia ã voluntate Divina dispensari non potest, in eo a nulla potestate dispensari potest, sunt enim omnis potestas, ã Deo è ita omnis dispensatio obeuij dispensandi libertate regulat. atqui in lege naturali positiva et preceptiva ã potestate et voluntate Divina dispensari dispensatione propria dicta non potest. ergo ã nulla potest. mi. quo sola proventit p. qd antecedit ad one voluntate et potestate Divina ex sua naã et in specie è honestum aut è turpe, in eo sic manente ã voluntate Divina dispensari non potest, atqui quæ ex lege naturali prohibita aut interdicta sint, ea antecedit ad one voluntate Divina ex sua naã et in specie sint honesta aut sint turpia et mala: ergo in lege naturali positiva et preceptiva ã voluntate Divina dispensari non potest. mi. non videtur quidem satis difficultate, satis enim certum è videtur eh quo lege naturali prohibita aut prohibita sint ex ipsa naã prohibita aut prohibita esse, et non tm ã voluntate expressa Dei, adeoqs etm sua honestate aut deformitate non dependere ã voluntate Dei, sed ab ipsa naã, proinde et antecedere ad voluntate Divina preceptiva suam turpitudinem aut honestate habere. ma. similiter certa videtur. sed tm clarius ita pt. qd antecedit ad one voluntate et potestate ex sua naã et in specie è honestum aut turpe, turpitudinem aut honestate

sua sibi est independenter a voluntate aut potestate divina, atqui quod independenter a voluntate aut potestate alterius talis in eo alter dispensare non potest, ergo nec dispensandi potestas in eo in quo dispensat requiritur subiecta dispensandi quippe potestas a potestate superiori qua deficit, unde a nemine dispensari potest nisi a superiore: quod contrarium a bona voluntate et potestate ex sua natura et intrinseca honestum aut turpe, in eo a voluntate divina dispensari non potest, quandoquidem non retrahere mandata variata. Subs. atqui quo lege naturali positiva et prohibitiva prohibuntur aut interdicuntur ita sit honesta aut turpia prout ex dictis patet: ergo in lege naturali prohibitiva a voluntate divina dispensari minime potest dispensatione juris divini et de qua non loqui in prenotatis dicimus.

Ceterum in eo solo a voluntate divina potest dispensari, in quo obligatio Dei licitum esse potest iudicari, atqui in iis quae lex naturalis prohibet si talia retrahere mandata praeverent ob obligatio et sua Dei licitum esse nulla potest iudicari: ergo nec in iis potest dispensari. Ma. mandata videlicet a Deo omnipotente omnino non potest nisi quod huiusmodi licita, proterea dispensatio in eo quod illicitum fieri non potest, a impia dispensatio quae distribuere humana et nefas: unde patet mi. ea quae lex naturalis prohibet in se mala sit et ex se ipsis disciplinis non naturali, atqui in in se mali quandoquidem retrahere mandata et talia licita ob obligatio Dei nulla iudicari potest, quidenim in se mala a, et aliena tale a nullo actu aut momento honestari potest: ergo in iis quae lex naturalis prohibet a voluntate divina dispensari non potest. Denique tum in quo Deus dispensare non potest multo minus creata potestas obligatione relaxare valet, recte dicitur in assertione quia nulla potestate dispensari potest dispensatione facultas doli in lege naturali positiva seu prohibitiva.

Assertio 2. quinti in lege naturali prohibitiva dispensatione juris doli a nulla potestate dispensari valeat, potest tamen dispensari in ea dispensatione in juris doli id est potest in ita eis mandata, utqui contra obligabat eum quisque non obligetur. Ex dictis et ex expressa sententia S. Th. tum q. 94. a. 5. tum q. 100. a. 8.

obi ad 3. ita ait. ad 3. dicendum quod occisio hominis prohibetur in decalogo, dicunt quidam Theologi
in debito scilicet precepti quia ratione iustitie, lex autem humana homicidium non potest, quia illud homo bonum iudicabit, sed malefactorum occidit vel hostes
reipublice hoc non est indebitum, unde hoc non cadit sub precepto decalogi, nec solus
occisio est homicidium quod precepto decalogi prohibet, et August. dicit in 1. de libero
arbitrio: et similiter si alicui auferat quod suum erat, si debitum est quod ipse amittat hoc non
est furtum vel rapina quo precepto decalogi prohibentur, et ideo quod filij Israel
precepto Dei tulerant Egyptiorum spolia non fuit furtum, quia hoc ei debebant ex sententia Dei. Similiter et Abraham cum consensit occidere filium, non consensit
in homicidium, quia debitum erat eum occidi per mandatum Dei qui est dominus vite et
mortis, ipse enim est qui pena mortis inflixit omnibus hominibus propter peccatum primi parentis, cuius sententia si debet fieri executor auctoritate divina non erit homicida, sicut nec Deus. Similiter etiam Deus auctor est ad uxorem fornicariam aut mulierem adulteram non est mechatus nec fornicatus, quia auctor est ad ea quo sua erat debitum mandatum divinum qui est auctor institutionis matrimonij.
Sic igitur N3. precepta ista decalogi etiam ad rationem iustitie considerentur immutabilia sunt, sed etiam ad decalogum determinatum pertinentia ad singulares actus ut sicut
hoc vel illud sit homicidium furtum vel adulterium, autem, horum quid est mutabile, quod ipsum auctoritate divina in lege veteri quod a solo Deo est institutum fuit in matrimonio et in alijs huiusmodi, quod etiam auctoritate humana fuit in lege quod omissa
hominum iniquitatem etiam enim ad hoc homines gerunt vicem Dei non autem etiam ad ea. ita
S. Th. quod idem ex dicto opponere videtur, et dicitur melioratio habetur, et quod
in extremis asserunt dicitur vehiculum habet.

SXC3. Verum ergo ipsum ita eo videtur, quod nulla potestas neque divina facere
valeat, et illud quod determinatum est ab aliquo auctoritate aut precepto aut prohibetur
in eo non consentit dicitur, quod est quia dispensare et quia dispensare

ut patet ex dictis inde ē ac de obligatione legis eximere lege ipsa obligare in absente;
potest tn ratione dispensare potestas divina, et vice ipsius tam in aliis potestas
humana, ut qd prius erat mala legis jn aliqm circumstantia definit esse mala legis et
ita in tam fit dispensatio aut exemptio a lege naturali q̃ n̄ obligatio alicui potestas
quia ex tali circumstantia esse intelligendum est: et hoc postremum ~~patet~~ ratione negra
prout offertio. Quinquerit hunc lector patet ex cit. c. 8. Abrahea magis offen-
dit huiusmodi nostre ē procedere in quibus in furtum fanis, et Abiso magis licitum
ē occidere quam injuria legis, neq; quia eam furari, sed tn licitum ē si superior aut
superiorem qui ē Deus aut in superiorem sed tn legitimus qui ē judex hung solvitab acqui-
one rerum iniustis, aut et hanc tn rei ratione alieno aut facile rationabiliter
ē invito, licitum ingrite ē et occidere et rem illa auferere, verumtn si in defen-
sata quia in lege, sed tn jn variatione rei lex in huiusmodi casu magm obli-
gatat, et sic tn intervenit dispensatio ingrite talis, et si dispensavit Deus cum
Abraham in 3. cum Osea in 6. et cum Egyptiis in 7. precepto Decalogi in ipsorum
habitu ē. unde brevis et ratima erit hoc ratio assertis: a facto recte ab quid
ad potia ejusdem facta ē, ubi in lege naturali facta ē a Deo dispensatio in pricipiis
id ē tales precepta non lege ut dicitur de Abrahamo, Osea, et Egyptiis Ergo re-
verumtn Deus extendendum ē ad illud qd dicitur n. 46. quia hoc dispensatio in in ordine lege
naturali interveniri potest juxta quia aliquam legem naturalem ratione non debente
ad non recte ē repugnantia, et nullo modo dispensare ita mutari potest, quia ipsa diffor-
mitas dispensat, et sic quid illicitum ē in licitum dispensat.

Difficultas igitur nostra de in 3. precepto Decalogi cum Abraham attribuendo illum 5. q.
sua ministra in 6. cum Osea dando illi mu in corpus fornicario. in 7. cum filiis
Israel tferendo in eos dominium in bona Egyptiorum, quia prout mutata ē non ali.
6. et 7. precepti sola libertas utrum privata mutile, ut sua ad in sua affectu
fornicario, ut sine rei alicuius tractabilis, invito tno. huiusmodi actus humana potestas dis-
pensare potest, quia in in obo sed in iis sola ut ait c. 8. antea relato quod est commissa

humanis indutai. ita nangs dispensat S. Pontifex longam Vicarius Dei in voto et iuramento ñquid relaxando obligatne manentibus voto et iuramento, qd ell facile dispensare, qd rdu affertne, imo nemini licet, sed tñ qdonando nomine Dei qd voto aut iuramento fuerat promissu, quo qdonato, ñ ex cessat Votum servandi votum aut iuramentum similiter dispensat in matrimonio rato ñquid tollendo debitu servandi fidelitatem quale solle vinculo matrimonij, sed vinculum hoc dissolvendo ex quo ñle cessat Debitum servandi fidei: et huiusmodi ff interpretando quoq alio de obligatne, a lege naali si forte ab adversis quas officiis attingeret sil. qd in ny facta fuerit mutatio mão ndqm lex ñobligabat, adeoqs dispensatio tm impurie talis, ñ autm gratia et facilis quo nulli potestati gerere poest vi officiny ;:: atqs ex hoc obstacles intervenientes facile solvi possunt, eo enim proniuē affiunt in factis Cum Abraham Ofica Israelitis et Dauidi quo facta nacking fuisser explicata fuerant. his ijtur missis sit.

Sectio Sexta.

An quo lex vetus fuerit lata et Ceremonialia eius fuerint precepta?

55. Quoadm in creata illa bonitas quo universa de nihilo sic produxitad ōe omnimqs eorum principio ropsitin terra hné rdu qd Deus in Gen: ñ satis habuit ut hominem ad Dei ad sui similitudine efformaret, verum etm voluit ut olim in aterna felicitate secum gniveret, qemiens fuerat, ut proter lege naale qua in naali felicitate hos instituerat, alia quoqs lex daret, qua ad finem et beatitudine supernaale tingeret, qmquid lege Divina veterem nuncupamus, hujus enim legis Divina etm veteris ait S. Th. hū q. 98. a. 1. in o. ē inducere hné ad finem felicitatis aternae: obitu fuendu ē qd ipsa lex vetus, in qtm figura fuit ~~veteris~~ legis novae Evangelio quo et Ex gratia Dei, fuerit in fide ut eod loco elegant adverti S. Th. ipsius quippe legis Divina ē charitas et gratia, de hoc autem Deus Ipse Psalmo

lex ꝑ Moysen data ē, gratia autem veritatis ꝑ Jesum Christum facta ē. et inde ē ait S. Th.
Lo. cit. qd lex vetus bona quidē sed imperfecta, vnde illud Hob: 7. nihil ad perfectum ad-
duxit lex: de hoc qd lege veteri in prophetis inquirere a quo fuerit lata et qua pu-
nitia eius fuerit proscripta? Circa cuius quaestionis resolutionem sit.

Assertio i. Lex vetus a Deo Patre per Jesum Christum a quo lex gratiae vnde dicta 5. c. 6.
instituta fuit, data ē ministerio Angelorum Moysi et ꝑ Moysen populo Israelitico.
ita vnde ad S. Th. q. 98. a. 2. c. q. 5. et 6. cum quo Cajetan, Sententiarum alij Theologi.

Patuit i. pars qd data sit a Deo. primo ex S. Script: Matth. 15. Xtus Dns ad
Judaeos de hac lege dicit: Quare vos transgredimini mandatum Dei ꝑ traditiones vestras et paulo
ante praemittit ut adverti S. Th. Lo. cit. a. 2. Honora Patrem et Matrem tuam, qd
manifeste in lege veteri gtinetur, vnde S. Th. gelad. cit: qd lex vetus ē a Deo. Secundo
Auctoritate S. Th. qui cit. q. a. 2. in c. ait. Dicimus qd lex vetus a Dno Deo data ē
qui ē Pater Dni nostri Jesu Xti: lex enim veterum ordinabat homines ad Christum tripli-
citer vno quidem modo testimonium phibendo Xto vnde ejus dicit Lu: vet. oportet
impleri omnia quae scripta sunt in lege et in psalmis et in prophetis de me. et Joa.
5. si crederetis Moysi crederetis forsitan et mihi. de me enim ille scripsit. alio modo
~~cuiusdam~~ ꝑ modum cuiusdam dispositionis dum retrahebat homines a cultu idololatriae
gentilitatis eos sub cultu vnius Dei a quo salvandi erant homines gerens ꝑ Christum ce
tonde ita gentilitas corpus arti et ideo ab eo Deo a quo facta ē fabricatione per
gratiam Xti lex vetus data ē. ita S. Th. et hoc ipse alio convincitur ad eundem
enim spectat intendere finem et disponere media ad finem, cum ergo lex Evangelica
sit finis legis Mosaicae ut Apostolus ait ad Rom: 10. dicens. finis enim legis Xtus. et
lex Mosaica fuerit figura et medium ad legem gratiae opportuit vt quia lex Evan-
gelica a Dno Deo data ē, similiter a Dno Deo data fuerit lex Mosaica seu vetus.
et hac ratione satis apparet veritatem primo partis assertionis. vnde

57. Ptur 2da pars, qd data fuerit ministerio Angelorum, ino quid ex script. ubi ad
Gal: 3. hylu ait. lex data ē p Angelos in manu mediatoris, et act: 7. ubi s.
Stephanus dixit ancipitis legē in dispositione Angelorum. Ordo autem ad s. 8. qui
lo. cit. a. 3. dicit inquitqd lex data ē p Angelos, et proto ratione generali qm assignat
Dionysius in 4. ca: Coelestis hierarchiae qd divina dent deiformia ad hnē mediantibus
Angelis, specialis ratio ē quare legē vetere p Angelos dari oportuit: dicit ē enim
qd lex veteris imperfecta erat, sed disponebat ad solutē perfectā gloriosi humoris, quo
futura erat p Xum: sic autem videt in obis potestatibus et antiis ordinatis, qd illegis
ē superior quale et perfectu actu operatur p seipsum, ea vero quae disponunt ad perfectu
ultimū operantur p suos ministros, sicut navifactor qd magnam navem p se ipsum
sed proparat mna p artifices subministrantes: et ideo queniens fuit, ut lex
perfecta novi testmti daret mediante p ipsum Deum hnē perfectū, lex autem veteris p minis-
tros Dei sil. p Angelos daret hoc: et p hunc modum hebreis, qbus eminentia novi legis ad veterem, quia in novo testmto bonum ē nobis Deus in filio
suo in veteri autem testmto ē sermo factus p Angelos. ita s. 8. qmodo et auctte
et ratione patet 2da pars assorti. quare.

58. Ptur 3. pars, qd data fuerit Moysi ex s. script. maxime quia ex libris Exodi:
Levitici. et Deutro: in quibus a vestu memorat, qmodo ex Dei a Deo Moysi et per
Moysem populo Israelitico fuerit data ut in sine ignorantia aut temeritatis aola fidelis
nemo negare voleat. unde etm Joa: hylu qsi in dubitabile asserat lex p Moysen
data ē grā et veritas p Jesum Xum facta ē: vade de queniendia facti tempore
Moysi magis dubium potest qm de ipso facto. Cum enim lex vetus disponebat ad salutem
quae erat futura p Xum fuit dictum ē, statim hoc post peccatum in diluvio
salutis remedio, videt qd queniens data fuisset statim post peccatum, qm jam
tempore Moysi. verum tm Xum a quo Deus fecit queniente facta est, a severat,
quia queniens tempore Moysi sola ē lex illa vero, qui si data fuisset

statim post peccatum, cum quid ad poenitentiam in eo qui legem imponunt vel ad gressenda superbia subditorum praeceptum vel in auxilium bonorum: Ubi vero autem gravior fuit illa tempore Moysi lex velut imponere, ipsum quidquid hoc quando in eo superbia et spes sua fuerat elata, ut ratione vacare sibi absolute sufficere existimaret, atque hoc dum superbia sua infirmitate gravaretur, quemadmodum missus e regimine suo ratione atque adminiculo legis sibi illo atque dum defectum suae rationis prius experimento cognosceret, hoc, qui sibi ipsum in idolatria et abominatione vitia deformaret, quo degeneraverit quia tempora Moysi et idem postquam deformavit, post illa magna tempora quemadmodum fuit ut lex scripta daret, ipsum audiunt hoc cognoscere quia ratione salute implere non poterat, et spes sua infirmitate et spes superbia quidquid in sui nihili cognoscere redivit et illud hoc valet quomodo quemadmodum etiam fuit, ut lex scripta non statim daret, post peccatum quia et hoc suo sub superbia affectu non valuit cognoscere se huiusmodi lege indigere, et idcirco lex scripta cum lege naturali jugemque in oblivione cadere quemadmodum et data et quo hoc defectum sui recognoscere illi rectum prendere valeret. atque ex hoc ipso etiam quemadmodum fuerat ut hoc tempore et daret, ipsum alterum sil. in auxilium bonorum, et cum aliquo quemadmodum datur lex in auxilium, quod ipsum adversa periculata de bonorum quo postremo tempore Moysis plerumque lex naturali observari et sit illa bonorum periculari negligebat ipsum exuperantia peccatorum, quemadmodum erat ut hoc tempore lex scripta in auxilium bonorum daret.

Alia autem summa quemadmodum et ratione sil. quod lex sit quomodo procedunt cum sequ. adeo, ut ait s. T. q. cit. a. 6. ad 2. non debet dari nisi populo: cum quo antecedentia Moysi populo indicio non erat populo, aut solo non erat populo qui liberi regerent, antequam enim Jacob ad proprium filium suum defendebat in Egypto ipsum peculiare animarum credentes populo Dei non poterant, postquam autem credentes sub Egypto crescebant et multiplicabant super numerum populo quidem erant sed sub uno gentium afflictus ut proinde quemadmodum lex non daret eis non enim quemadmodum datur lex a superiore suo populo qui et quo et in captivitate afflictus et alterius dominatui imperabat subiectus:

igit, quemadmodum fuerunt, ut de communi lex daretur, quod credentium numerus ~~creditum~~ crevit populus et ipse populus jam a gentibus fuit segregatus, quod factum fuit tempore Moysis a quo captivitate Ægyptiaca liberatus in deserta ministrum traductus est Israel: et ex his factis effatur de quemadmodum facti, et dato legis tempore Moysis. Jam datur enim assertum quod lex vetus dabatur Moysi et per Moysen populo Israelitico dictari potest an quo illa lege veteri tum Israel an vero cum alia gente obligabantur? varia cum resolutione fit

60. Assertio 2: Lex vetus quam ad ea quo lege naturali proscripta erant obligabatur omnes gentes in tum ratione legis scriptae, sed tum in ratione legis naturalis, quam vero ad ea quo in ea legi naturali superadderabantur obligabat solum populum Israeliticum. è sententia S. D. art. q. a. 5. cum quo conveniunt alii theologi. ait enim S. D. loco cit. in hoc verba. Dicendum: quod lex vetus manifestabat proscripta legis naturae et superadditabat quaedam propria: quam igitur ad illa quae veteris lex continebat de lege naturae omnes tenebantur ad observantiam veteris legis in quibus erant de veteri lege sed quibus erant de lege naturae. sed quam ad illa quae lex vetus superadderabat non tenebantur alii ad observantiam veteris legis nisi soli populi Judaeorum. ita S. D. qui ratione suae assertionis quoque ponit in hoc verba: cuius ratio est quia lex vetus data est populo Judaeorum ut quoda prerogativa sanctitatis obtineret per reverentiam Xi qui ex illo populo nasciturus erat, quemadmodum autem statuunt ad speciale aliquod sanctificandum non obligant nisi illos, quibus quoda obligant. Clerici qui monejunt divino ministerio, atque ita non obligant, similiter et religiosi ad quoda officia quae obligant ex sua professione, ad quae seculares non obligant, et similiter ad quoda praecepta obligabat populum illum ad quo alii populi non obligabantur. ita S. D. ubi quemadmodum effatur de abominatione nostro assertionis cum reale S. D. sed tum.

61. Ratio hoc S. D. magis dilucidatur et nostra pro assertione jam quod quod lex vetus quam ad ea quo lege naturali proscripta ~~et~~ obligabat omnes gentes. Ubi est non potest si enim ut nemo ambigit lex universalis omnes obligat solum de lege naturali, a potiori etiam

one, obligabat, si proter obligatione nacta ei affecit sed positivi mandati Dei qd
autem non obligat Deus ea one, gente, sed populu Dunta[illegible] Israelitico in ratione legis
Jmpta et positivo ita evincit: lex ipsa non obligat nisi cum bonitate, cuius utili
p com a legislatore providet, atqui p lege vetus e providebat utili soli gnuitatis Judeor
a legislatore Deo: go ex. p mi. utili soli contatis p lege vetus providebat Deo, ex
qua sui Dng erat nasituru, lex enim veteris utait S. T. supra relata data e populo Judeo-
ru ut ymda prorogativa sanctitatis obtinet ipsi reverentia sibi exhibenda pla
comunitate Judeorum sui erat nasituru unde Abraham fuisse signaculu circum-
cisionis: go ex. proterea si lex veteris intendebat obligare etm gentes, non soli populo
Israelitico sed etm gentes obligabat promulgari debuit ea precepta que erant superaddita
ad precepta legis naturalis nulla enim lex obligat nisi promulgata ut supra e dictu sed
lex illa gentibus non e promulgata sed soli populo Israelitico, fuit enim promulgata p Moyse
tm, Moyses autem non debebat promulgare legem nisi populo Israelitico, huius quippe soli
Dux fuerat et non Dux gentium: go lex veteris non intendebat obligare proter ea quo ff
iuris naturalis nisi solu populu Judeorum.

Affirmo tria precepta legis veteris universa ad triplex genus reducuntur, dividuntur alia 62.
divina moralia alia ceremonialia alia iudicialia ita docet Theologi cum S. T. hic q. 99. p. 1. a. 4.
maxime autem a. 4. dicta ait dicendum qd ad legem divina pertinet ut ordinet hominem ad invicem
et ad Deum, utrumque autem horum in omnibus quae pertinent ad Decalogum legis naturalis ad qd referuntur
moralia precepta sed oportet qd ut ordinet utrumque p lege divina vel humana, quia
naturalis nota ff omnia dom in particulari qm in activis: sicut igitur ad omnis precepti
de cultu divino fit p precepta ceremonialia, sicut ad omnis precepti de iustitia observa-
nda inter homines pertinent p precepta iudicialia, et ideo horum dicit tria precepta legis
veteris ponere sil. moralia quae ff de Decalogo legis naturalis ceremonialia quae ff dicuntur
Mosaica, et iudicialia quae ff dicuntur iustitia inter homines observanda:
unde cum Apostolus Rom. 7. dicitur qd lex e sancta, subiungit quia mandatum est
iustum et bonum et sanctum, iustum quidem qm ad iudicialia, sanctum qm ad ceremonialia
non sanctum dicit qd e Deo dictum, bonum vero e honestum, qm ad moralia.

ita eodem modo fuit Angelica charitate S. T.

63. Posset hoc assertio etiam multis locis Script: probari ex Deut: de Sanctis ubi c. 6.
dicit, hoc est praecepta caeremonia et iudicia, ubi adverbit S. T. l. c. praecepta
oeconomica dicunt moralia. item c. 5. loquar tibi cuncta mandata mea et caeremo-
nias atque iudicia. et albis passim quae adducendis pro temporis angustia superse-
dere praestat, quasi offendit eius iniquitas, quae nihil quod in
ultima lege erat praecepta moralia, ea enim ut advertit S. T. relata est praecepta legis
non erant autem prime quaeniam, ut quia lex non data illa tempora iniquebat observan-
ari quod per lege positiva. ea praecepta naturalia restituerent in aeternitatis oblivione
populorum sequeretur per experientia quotidiana: quod autem praeter hoc praecepta naturalia ad
bonum vitae totius gentis Judaicae requirebat, iudicialibus et caeremonialibus hoc totum
ponebat, adeoque non erat necesse, nisi ut praeter praecepta moralia in communem bonum vitae
sufficientia darent insuper praecepta caeremonialia et iudicialia. sic quod quoque
praecepta naturalia ad bonum vitae totius gentis Judaicae requirebat per iudicialia et caeremonia-
lia ponebat, praeter praecepta naturalia quae in communi hoc ordinant ad invicem et ad Deum, non alia
requirebat ad bonum vitae totius gentis Judaicae, quae non et etiam in particulari et per aliquam obser-
vantiam legis naturalis iudaici ordinarent ad invicem et ad Deum, atque hoc totum ponebat per pre-
cepta caeremonialia et iudicialia: non per praecepta caeremonialia illa Sacrificiorum quae fiebant multa
Dei, in eorum proscribit quomodo et quae caeremoniae in veteri lege Deo fieri colendo, ut sic
populus Israel retraheretur a culta idolorum, ad quem propendebat, et ordinaret ad cultum
Dei veri. erant autem huiusmodi praecepta caeremonialia circumcisio varii ritus sacrificiorum
esus agni paschalis et huiusmodi quae in historia novae legis figurabant: per praecepta autem
iudicialia ea dicebantur quae populum iudaicum ad invicem ordinarent, ut sic vitae praesentis
ad vitae totius redundaret, adeoque efficaretur ordo populi Dei in totum etiam ad communi-
tatem nec non adventa et recta iudicia reformanda: et huiusmodi praecepta omnia in libro Exod.
et Deutro: quae proinde satis efficit quaeliis fit veteris legis praecepta. Sed

cendu aria hoc precepta ipsum ergo precepta ceremonia sit aliqui difficile, ceremonia
enim precepta ad cultum et ea pertinent ad cultum dei, in quo quid cultus ait s. th.
q. 101. a. 4. considerari potest et ipse cultus et colentes et instrumenta colendi, ipse autem cultus
hominis consistit in sacrificiis quo in dei reverentiam offerunt, et huic in ista difficile sacri-
ficia assumunt animalia sil. boves et huiusmodi quae offerebant deo sacrificii deo: instrumenta
autem colendi pertinent ad sacra sunt et tabernaculum et vasa et alia huiusmodi quae in ista
difficile ponunt: ex parte autem colentium ut lo. cit. ait s. th. duo ponunt considerari sil. con-
institutio ad cultum divinum, qui fit per quandam generationem populi vel ministrorum et ad
hoc pertinent sacerdotes, proin hoc etiam in difficile videtur considerari poest et consingulorum
quaesitio per quam distinguit ab his qui deum colunt, et ad hoc pertinent observantia in cibis
et vestimentis et aliis huiusmodi quia sit abstinentia ab adipe sanguine et quaeque inter
precepta ceremonia alia sit sacrificia, alia sacra, alia sacerdotes, et alia observantia
et ex hoc dicit quod precepta ceremonia sit aliqui difficile. et similiter 4. sit quadruplex
genera processuum iudicialium quia quid quisque instituebat certum ordinem inter populum
et hoc ipsum huiusmodi sit mutua officia principum et subditorum et ut ita constituebat ordinem inter ipsos concives et varia gubernandi commercia quaeque emptiones
venditiones et etiam ordinabat populum in eius ad exteros principes quomodo populus
israel se gereret cum extraneis in bellis suscepta peregrinorum et huiusmodi.
Item deinde dirigebat pace servare domestica et docebat quid inter se et ad invicem
deberent uxor et maritus liberi et parentes. quibus bona contingunt plurimum in pacis.
qui super his precepti plura sunt definiuntur s. tho: lo. cit. quia ut ubique floruit
huius doctoris sapientia et quam merito doctor sing. fuerit agnoscat cum dulci ad-
miratione sapere gaudeat, ego quoque sic quia cum haec legimus cum veri-
tate dicere potorat illud poeta, quo plus sit potio plus sitiunt aquae.

65. Laendu ẽ rdo quia precepta moralia rdu se ptinent decem precepta decalogi,
c quae digito Dei in lapideis tabulis scripta et in monte Sinai mosi tradita fuerunt,
quarum altera trium illa ima quae ad cultu Dei ptinent, altera vero reliqua quae
ad iustitia humana quoq; ptinent requirebant, tabula conclusit. hoc moralia precepta
sub diuersa ratione ptinere possunt ad lege nrale lege grae, et lege veteri, ptinent
ad lege nae qtenus illa ordinat ad felicitate nrale vel ad bonum honestum
nae reali qua tali quelibet, ptinent ad lege grae, qtenus illa hae lumine fidei
imbuta et instituto ordinat ad finem supernaturale per observantia eiusdem precepti
obtinendam, ptinent etiam ad lege veteris testmti, qtenus illa populus israeliticus
ex instituto ordinabat ad maiorem penitentiam et dispositionem ad Xtum venturum
sub pimissione bonorum temporalium. hic adverendum ẽ quod licet precepta moralia etiam
in veteri testmto fuerint directiva ad virtutem honestatis ac morum sanctitatem nec
non ad gloriam et gratiam supernaturalem, istam tamen in premium per observantia eiusdem pre-
ceptorum solum promittebant figuraliter, bona autem temporalia ex instituto per observan-
tiam preceptorum imittebant, ego tamen in lege evangelica et grae pmittunt ex insti-
tuto bona supernaturalia grae sanctitatem, et eterna gloria, non sanctitatem, et etiam
ceremonie per modum efficiendi pmittunt bona et dona temporalia etiam hoc ẽ
obiecta differt legis veteris a lege nova.

66. Sunt et alia differentia quae lex nova a lege veteri discriminat, quaeq; tamen differentia in eo con-
sistit quod lex vetus nulla poterat efficacia iuvandi et conferendi gratiam, sed eam tantum
figurabat, aut significabat ex sacrificiis vel sacramentis; in quibus fiebat ex opere
operantis quemadmodum et in virtute novi testmti, atque ptinebat meritum fidei quae
de libera dabebant, et sine quo in nullo statu quisq; gratiam habet enim S. T. q. 106. a. 1.
ad 3. nullus unquam habuit gratiam sanctificantem nisi per fidem Christi explicitam vel implicitam per
fidem autem Christi ptinet quisq; ad novum testmtum, unde quicumq; fuit ante gratiam indita,
tamen hoc ad novum testmtum ptinebant. hoc S. T.

2da differtia legis novae ab lege antiqua in eo sistit, qd lex antiqua ad solos hebreos fuerit directa, ministerio angelorum promulgata ut supra et habitum, lex vero nova toti mundo fuit data et promulgata ab illo viro nomine terrae dativi sponsorum et in fine orbis terrae verba eorum, qd impletis illi Xi Dni. ike in mundo universo et praedicate Evangelium omni creat.

3tio differunt ab invicem quia lex veteris trahebat ad sui observantiam tum per poenarum gehennae tum per promissiones temporalium tum promissione, unde ab Apolo ad Gal. lex illa dicit paedagog, et hanc lex nova allicit ad sui observantiam amore et promissione bonorum supernaturalium, unde Aug. dicit gratia adventus Christi Filii Dei qd breviter dicitur est legis et Evangelij timor et amor, insuper antiqua lex prius dirigebat tm actus externos nova vero actus internos.

4to differunt quia lex antiqua erat figura legis novae et gratiae, hoc vero erat figuratum quapropter dum hoc impleebat illa desinebat, veniente enim sole veritatis umbra recedit per hanc quoque differtia ut adverbis p. 7. huius qu. 91. a. 4. Apls ad Gal. 3. quarat status veteris legis status pueri existenti sub paedagogo, status autem novae legis quarat status viri perfecti qui iam non est sub paedagogo.

Solvuntur Obiectiones.

Superest ut etm difficiliora obiecta breviter attingamus. Ob. 1. gratia ma 67. asseritur ina parte qd dicit Deut. 32. Dei perfecta sunt opera, sed lex fuit imperfecta ut dictum est: qd a Deo non est, ergo

Ad 1m dicit Dionysius 2. dicit dicit qd opera nostra non legimur modo in nova vivimus qo.

Ob. 1. qd Exod. 20. dicit Decalogus est Dei sermones, hortatur postea subiungens qd Deus locutus est ide modo legis legem retinet in modo et ordine sequentibus: go non angelos sed immediate a Deo fuit illa data et aliter enim verba scripturae verificari non posset ut patet. ergo dicit in eod. c. 23. Loquebatur Dns ad Moysen facie ad faciem sicut loquitur solet amicus ad amicum suum: go lex immediate data a Deo

Prophetis. Sed ad solum principem pertinet legem ferre, sed solus Deus est principes salutis animarum, Angeli vero sunt administratorii spiritus ut dicit ad Hebr. 1. 90 cum lex vetus ordinabat ad salutem animarum per Angelos, dari in Deut.

Contra 2. partem de quinentia legis data tempore Moysis Ex. 1. Lex vetus fuit data tanquam dispositio ad solutem quae erat futura per Christum, atqui hoc dispositum equit hoc quod promissum fuerat: 90 quinentia lex data fuisset statim post peccatum. Ergo lex vetus data est per sonetipse Deum ex quo Christus erat ut filius, atque ei Abraham primo facta est promissio de semine quod est Christus ut habet Gen. 12. 90 solute tempore Abrahae quinentis dabat. Hoc est quia ostia gratia prima assert. ad quod. 1. ad 1. gratia 1. partem quod nonobstante quod Deus gratia est infusa Christi fuerat, quod lex vetus infusa sit opus Dei, nemo est infusa ratione sui, sed relata ad id quod figurabat sil. legem nova, unde in se est opus Dei infusum sunt opus Dei quae erat extra sui opus Dei infusum et non infusum quidem erat ad aliquam, sunt etiam quae est infusum relatum ad virtutem, quod satis patet. Respondeo ad primum. ad 2. dicit quod ea quae Dei fecerunt in deserto quae sunt legem fuit ut fecerunt in deserto et ait. Et non autem ea quae est dispositio ad aliud sunt est lex vetus ad legem quod, unde infusa dicit: loquitur 90 Euclidius de operibus Dei infusis et non de infusis, et ideo non proprie dicit illo textu lex vetus quae est opus Dei non includit sed tantum ad tempus infusum.

ad 1. gratia 2. partem Ex verbis S. Greg. in quo moralium dicentis quod Angelus qui Moysi apparuit describit modo Angelus modo Dus memorat Angelum videlicet per hoc quod Angelus loquebat servebat, Dus autem dicit quod interius profundus loquebat officia ministrabat, et inde est etiam quod ipse ex persona Dei Angelus loquebatur ad alterum refert S. D. q. 98. a. 3. ad 2. Sed verbis quod dicit loquebatur ei facie ad faciem secundum opinionem popuri loquitur sicut: qui solebat Moysen loqui ore ad os cum Deo cum per subiecta creatura id est per Angelum et nubem ei loquerentur et apparerent.

ad 2 dicit ad 5. 8. 10. cit. ita nec facit Deut. dicit, qd solius Principis est sua auctoritate
lege instituere sed quoq; lege instituta p alios indulgat, et ita Deus sua auctoritate
instituit legem, sed p Angelos promulgavit. ad 3. extra 2. parte Rx. qd ex ditis patet
patet, quia quoq; queritur erat ut lex statim daretur post peccatum in qtum erat dispositio
ad salutem, quia tunc hoc p sua superbia sua ratione minime efficere cognoscebat se hoc
dispositive indigere, queritur erat ut lex iam daretur, qdo in peccatum sua propria experimento
cognoscere p hoc, qd sibi relinq etiam in idolatriam omnibus gentes naturali gratia naturali.
ad 2 dicit qd ulterius quia Abraham facta est promissio de semine qd est Christus, queritur tam
fuit et daretur ei quoda precepta familiaria et qsi domestica qbus poterat uti, adeo
ordinari, qd facta est, in autem fuit queritur ut daretur lex, quia lex indefinite populo
Abrahamitico autem de propriitate omnium populorum fuerant sed duntaxat quedam
familiae Deo specialiter dilecta, et ideo non fuit queritur ut tempore Abrahae lex
recte daretur.

Ob. etiam extra affert. 2. 1. qdo legislator est universalis obligat omnes qui sibi subiuncti, 69.
atqui legislator legis veteris est legislator universalis omnium hominum et populorum: ergo tam
lege veteri omnes populi et omnes gentes iudaica obligabant. 2do. nisi legem veteri omnes
gentes obligabant, sequeretur qd gens iudaica fuisset deterior, qd ditis omnes gentes hoc
autem est falsum: ergo etc. p. seq. Ait plus minus nonnulli cum periculo salutis illi deteriori
qd ditis est eo Ait minus minus nonnulli, argi in nostra sententia populo Israelitico plus im-
ponerent cum periculo salutis omnes gentes, gentes enim ad salutem omnes tenebant tam prodigale
naalia, extra Judaeis praeter praecepta naturae etiam imponebant caeremonialia et iudi-
cialia: ergo etc. 3tio Gentes admittebant ordinatione divina ad ritus iudaicos
et observantiam eius ut exod. 12. habet. frustra autem ad ea fuissent admissi ex ordi-
natione divina habiliter ad solvendum potuissent: ergo potius dicendum est, qd lex veteris fuit
Judaeis ita etiam gentibus fuit ad salutem necessaria.

Rx. ad 1m qd lex illa obligat omnes qdo legislator est universalis universalitate legis 70.
non autem qdo est universalis solum universalitate potestatis. Deus autem respectu veteris legis
non erat legislator universalis universalitate legis qsi lex illa omnes obligabat

quia non obstitit promulgata ut supra è dictum, sed tunc universaliter universaliter vel ex-
tatis et curiositatis poterant et obligare si voluisset: unde patet ratio. ad 2. n. leg.
Ad eius tunc dicto, quod illa maior non è universaliter vera, nam etiam ab imponit Clericis et
religiosis et quid cum periculo salutis, quam saecularibus, neque tunc proprie clericis aut religiosis
et deteriori ditatis: unde te solum quedat secunda eius maioris, quod aliquid imponit de
servitio quod est tributi, non autem quod aliquid imponit de servitio dignitatis, et tunc autem S. D.
cit. q. 98. a. 5. ad 2. quod hoc quod Deo magis giungit, tanto efficit melioris ditatis, et inde
quod populus Iudaorum erat ad servitutem magis ad divinum cultum, tanto dignior et alius po-
pulis erat. ad 3. n. mi. ad milesimum cum ad tota legis observantia gentes non ad finem
ii salvari non possent, sed quia sub ii servitutis salvabantur qui sub lege naturali, fuit etiam
saeculares admittunt ad clericatum vel status religiosus ex ordinatione divina, non quia
in saeculo salvari non possunt, sed quia de saeculo translati in religione servitutis sal-
vantur. quod autem gentiles etiam sine lege veteri poterant salvari sic verbis satis oper-
te docet S. D. q. 98. a. 5. in argumento sed contra diem, sed contra est quod Dionysius Iuit
q. cap. coelestis Hierarchia, quod multi gentiles non Angelos et sedulitatem Dei, sed ipsat
quod gentiles lege non observabant: quod observantia legis potuerunt aliqui salvari.
Hoc S. D. quod prosente sectione concludo.

X ablap

Sectio Tertia

An et quomodo lex vetus fuerit abrogata?

71. Lex vetus ut priori sectione ostendimus dicta è quasi totaliter preceptis moralibus ceremonialibus et iudicialibus, et inde quod in presenti inquiring an et quomodo
Lex vetus fuerit abrogata, tria dicta predictione meminisse necesse è. preterea
sciendum è quod quando Christus ipse dixit quia non venerat solvere sed adimplere lege
Matth. 5. abrogatio legis veteris non fuerit facta non solutione, sed non adimplectione eius, quia
facta cessavit, cum enim lex veteris fuerit figura, figura autem erat, dum quod figura-
verat, adimplet, lex quoque veteris cessavit postquam Christus qui figurabat eam adimplevit.

atque hoc quoque provide notandum est, quod aliud sit divina praecepta antiquae legis et mortua alia ea quae mortifera, mortua nonnulli dicunt, quae non implere obligant, neque vim ipsius adimplendi habent, mortifera autem dicunt, quod et quae mortem ad aeternam quia sine quanto non illi observari possunt. his positis.

Suppono quia Christus Dominus institutione novae legis legem nova non instituit, sed utait Clemens Romanus institutiones apostolicae lib. 6. magis confirmavit: nam qui dixit in lege Dominus Deus tuus Dominus unus est Deut: 6. id dixit in Evang. ut cognoscant te solum verum Deum Joa. 17. et qui dixit diliges proximum tuum sicut te ipsum Levit. 19. in Evang. renovato praecepto, mandatum novum inquit do vobis ut diligatis invicem Joa. 13. qui se in lege Moysi prohibuit modo in Evangelio prohibet ne irata iram: qui se adulterium, modo illicita cupiditate: qui se latrocinium, modo quendam seu qui de quibus latronibus inopibus probet: qui se odium prohibuit Gen. 9. nunc ipsi inimicum diligere dixit Matth. 5. qui vindicta, nunc praecepit patientiam ne quid injusta sit vindicta quae injuste fumatur, sed quod potentior sit patientia: neque vero nunc ab effectu excidi jussit, sed illam tum exercentia: qui Calendas varias praecepit ipse in subditis quat: qui sabbatum servari voluit ut illo die gaudere in legum meditatione, nunc quidem jussit nos cogitandae condicio non providentiaque lege gratia vigere Deo: sic ergo Christus Dominus legem non instituit sed confirmavit.

Suppono 2. quod Christus Dominus legem vere adimplevit, de quo apud Joan. 19. 28. sitiendum est. Ante lex et prophetae qui adimplendi fuerant, de hoc agunt, et de Christo prophetizant, et legem vivendi constituunt, quae omnia Christus implevit, ea quidem quae de se lex habebat adimplevit, quod natus est, quod circumcisus est, quod presentatus est in templo et oblatus est pro illo sacrificium scil. duo turtures, aut duo columbae, quod in Aegyptum fugit, quae autem de ipso prophetae praedicabant adimplevit, quod de virgine natus est, quod in Nazaret educatus est, unde Nazareus dicebat, quod cum asino pedibus solum et templum ingressus est, idem quod in prophetia dicitur, ecce Rex tuus sedens super pullum asinae, quod a pueris laudatus est et pullus asinae

ex ore infantium et lactentium perfecit laudem suam, ut legit in ps. quod crucifixus
est inter imiquos quod fame et sitio potatus est, quod in manibus patris spiritum suum
commendavit, quod vestimenta sua dividenda reliquit, quod defendit adversarios et
visitavit eos, dormiendo, quod defuerit, quod effendit multum duces captivitatis
captivitate ad quo ea patis de xo prophetizavit passus et sic ipse dulcedine
adimplevit. qui etiam lege vivendi a lege constitutus ad amussim observavit, Deum
coluit eius nomen predicavit circumcisionis lege sustinuit, prolentari voluit in
templo, parentibus obedivit et diversis exteriora quid legis figura solvens
interiora autem eius veritatis adimplevit, quod in singula in exemplo et facto
Dni salvatoris offendere nec carta patit, nec ratio nostro postulat doctrina
quin potis fidei sancta similiter intelligere sine dubitatione credamus quia
Dnus Jesus lege et ea quae de se scripta sunt etiam in minimis adimplevit
ipse enim postqm dixit non veni solvere legem sed adimplere subdidit, quia
iota unum aut unus apex non praeteribit a lege donec omnia fiant palam autem
quia in nova lege plurimi apices praetercerint de veteri lege, in apice enim
proiectus illegimus, quapropter ea quae in lege facta et adimplenda fuisse dicuntur.

74 Suppono 3. quod lex veteris et lex nova non diversificant adeste et simpliciter sed tamen mediante
ratione et facta et institutio, nam praeterquam quod praeter praecepta decalogi alia quoque pre-
cepta quoddam iudicialia vigerent in Gallia et et praecepta de tandis decimis Gallia interdicis
de abstinendo ab ingressu Gallia interpretatio temporum purificationis suae congetem et ut
ceteras finis ut ait S. Q. q. 103. a. 1. his verbis dicit quod lex nova non quidem mediante
lege de diversitate finis non est alia a lege veteri, quia utriusque est unus finis scil. ut
homo subdatur deo, et autem unus deus et novi et veteris testamenti non dicit illud Rom. 4.
unus deus est qui iustificat circumcisionem ex fide et praeputium per fidem: Ipsum nihilominus
mediante ratione eiusdem S. Th. et quia una propinquius ordinat ad finem, alia remotius
fuit in una caritatem duxit alia lex quod imponit varios effectus, qui statim ponunt

exequi quæ pertinent ad bonum comune, et alia lex dat, de disciplina puerorum qui
sit instruendi. Gliser postmodum curam virorum exequent, et hoc modo ait S.
Lo. cit. lex nova è alia à veteri, quia lex vetus è qsi pædagogus puerorum ut Scripts
ait ad Gall. 3. lex autem nova è lex spiritus quia è lex charitatis, de qua Apostolus
dicit ad Colos. 3. qd è vinculum perfectionis. hic go supponitur sit

Assertio. Ex veteri sacrum in ipsa figuratu abrogata è qtmad præcepta 75c.
sufficere nonialia ita, ut ea in morte xi fuerint mortua, postqm autem
Evangelica veritas orbi simulgata fuit, et diuulgata fuit, fuerint etm mortifera.
è communis et certa Theologorum sententia in ipsis scripturis fundata maxime, Heb. 7.
ubi Apostolus primo ostendit, qd sit hoc quia ex tribu Juda et non ex tribu Levi natus
è Dns noster, de quo dictum è qd sit sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech,
dum in vetu lege sacerdotes ex tribu Levi desumi debuerunt, Status
fuerit sacerdotii, et postea subdit, quia Statu sacerdotio necesse è ut et
legis fiat Statio, Consequens proinde è quia si cum Deus uti Statu è
sacerdotium, ita etm Statu è et lex, qd ipse eod loco Apostolus alia ratione
contra Judæos satis evidenter probat dicens: Ergo qsumão si sacerdotium Levitici
erat, populus enim sub ipso legem accepit, qd adhuc necessium fuit secundum ordinem
Melchisedech alium surgere sacerdotem et non secundum ordinem Aaron dici? ita Apostolus
cum sententiæ è si legis consumatio et eius cessatio usq ad finem mundi è sub
sacerdotio Levitico sub quo lege accepit, cur go dicit in ps et alibi quia Messias
venturus erit sacerdos secundum ordinem Melchisedech et non dicit erit sacerdos secundum
ordinem Aaron et tribu Levi? cum go Messias venturus dicit in scriptura sa-
cerdos secundum ordinem Melchisedech qui sacrificavit in cœna et vino et non dicit sacer-
dos secundum Aaron qui sacrificavit in macellatione variorum animalium, necessium
è qd qsumão legis non erit sub sacerdotio Levitico, adeoqs ante finem mundi
sacerdotium aliud erit secundum ordinem Melchisedech sub quo fiat qsumão legis, Statu
autem sacerdotio necesse è ut et legis fiat Statio: go etm necessium è lege vetere
Levi abrogari et in alia mutari. ita inre discurrebat in omnis Apostolus qtra Judæos

et ē efficacissimū angustū gtra pertinacia eorum: hoc autem statim facta
ē diuīng Christicolis in morte Dni Salvatoris, qdo ipse sacerdos et hostia
postqm se obtulit in cona offerebat pro delictis populi sui in ara Crucis
in vice omnium sacrificiū finem.

76. Tertia pars asserti probata sic ostendit onis figura veritatis abrogatis
et definit, qdo figuratis veritate gsta, atq; lex vetus figura legis novae
p Xum figuratum in veritate gsta fuit: qo etm p Xum defuit. oā rdu
se satis patent dumodo, qd in tract. de incarnat. docet pro certo supponat,
qd Xus Dns verus fuerit Messias de quo lege et prophete prophetizabat.
hoc quo gtegter etm gstat qd ea lex vetus fuerit abrogata proinde rdum
praecepta Caeremonialia, hoc enim praecepta proinde et finaliter fuerunt figu-
ralia ut docet s. T. q. 101. a. 2. Cum qo figura definebat qdo veritas figu-
rati Salvatoris minebat, ut ratio ē videt umbram enim fugat veritas,
Atm indubie tenendu ē, quia praecepta Caeremonialia p Xum fuerunt abrogata
et hinc ē qd Apstus dixit ad Colloss. 2. nemo iudicet vos in cibo aut in
potu aut in parte diei festi aut neomenia aut sabbatorum quae est umbra
futurorum, rdu hoc ad dixit Apstus ad Heb. 10. qd umbra habet lex futurorum
bonorum n ipsa imagine rerum, umbra enim minus ē qm imago, et ideo umbra
stinet ad veteres imago autem ad nova lege.

77. Quinq; autem Caeremoniae substitutum ea in se explicet, legis qd Caeremonia
initialiter abrogavit, qdo eas in vita sua cum veritate figuratorum adimplevit
n eas obligandi sua veritate n soluit, donec p sui mortem novo testmto debitum
addidit et gsirmavit, vade hoc praecepta Caeremonialia in morte Xi cum veteri
testamento mortua et sepulta sit qd altera pars asserti quae sic clarius patet.
Xus legem novam sic primo sacrificiis instituit qdo veteri testmto abrogato novum testmtum
in suo sanguine gsdit, et gstitu gsirmavit, testmta autem morte gsirmant testatorum

ubait Apls, et tenent cum eo omes gentes, eq; pie testantur veltma valtas de eo qd qui post morte fieri vult. n autem ē Ausenda vltma voltas quod ipsos morte qm mel volentis, igit lege nova Leg fauct instituit, qdo mortuus in cruce fuit. Subj. atq; qdo lege nova qd dixit se veterē abrogavit ne populus zelii lege vagaretur incertus: go ille dixit quia lex veteris et proecepta eius Coremonlia mortua fo, qdo ipse Xis verum figuratu figura totius mortuus, et moriens dixit qfuratu ē, ac velum templi fissum in duas partes sua fissura legis qfumatae et abrogatae sine dbio testatur.

Igit in morte Xi lex veteris mortua et sepulta ē, et nova Evangelia ē instituta, qua tu eo vsq; obligandi virtute carnit, donec orbi p Apls promulgata fuit, cum nulla lex neq; divina obligat sine promulgatae, ipsa autem promulgatae semel suffter facta proecepta legis Coremolia n mortua da tantum sed etm mortifera fuerunt ea vsurpanti, quia p ipsu figura adventis figuratis negatis, et sic in fide nova promulgata ad salute nearia grosse erratis, scienda namque qd figura etm dicta ē quia proecepta Coremlia ex sel et spaliter erant figura sacrificatae et annunciatae misterium Xi et adventis eius, et ideo cui veritas adimpletis eorum sufficienter fuit manifestata, et tu eo proecepta vsurpare n desistit, ndu qd figuralia fuerunt, qtra veritate sibi suffter manifestata in re grosso voluerit erravit: sic go proecepta illa Coremolia postqm evangelia veritas fuit satis promulgata et detenata, ea vsurpanti mortifera fuere.

Dixit tu hoc proecepta Coremlia mortifera fuisse, postqm Evangelia veritas orbi promulgata satis et detenata fuit, et ideo qdo ab Apls Paulo Timoteus fuit circumcisus ut Actes in actis Apls cap 16 neq; Timoteus neq; Paulus peccarunt, quia quoad ipsu aut n ipsu Circumcisis Evangelia veritas etsi promulgata in genere, tu nedum suffter detenata fuit, neq; ab illis circumcisio ut figuralis ē vsurpata, aut credita nearia ad salute, sed tu longm ritus se n malis et ut sic synagoga, qmadm ait Aug: epist. 9. et 10. Sequeretur cum honore, tolerat leondolis Judaeis, atq; ad eos facilior redderet eorum querelas: postqm autem p

a Apostolis quibus circumcisio interdicta, et ipsa per veritatem baptismi sublata de-
bebat, mortifere abiecit Dei et gravissime reprehendit in corpore circumcidi sine
circumcidi animi in iugem poenitentiam legis mandat per veritatem spiritualem desi-
derione magis quam in praeputio carnis nostra.

80. Dixi etiam de praeceptis caeremonialibus tum ea quae hactenus dicta sunt, praecepta
moralia non solum non esse sublata sed magis confirmata dicitur esse nuro 72. in quibus
quaeng sunt veteris legis statuta, sed quaeng sunt iuris naturalis praecepta. praecepta
sic iudicialia dicitur esse sed id, quod disponebant ad comem utilitatem, sunt quo
qui quoda aeternae iuris naturalis et sed id quod sudario etiam mistice figurabant
misteria novae legis sed hoc autem postquam in morte Xti praecepta iudicialia mor-
tua sunt et defacto post manifestatione Evangelii veritatis mortifera ex
eade ratione quo posita est supra de praeceptis caeremonialibus, unde remisi
est licitum praecepta eiusmodi etiam iudiciaria sed quod est figurativum figura
enim et litera occidit et qui figura gra figuratis veritatem observat sola
et quia in fidei veritate quiet: quo sed illud autem quaeng sunt quoda
aeternae iuris naturalis, in morte Dni Salvatoris et ipsa quae mortua sunt
Dni enim Jesus morte sua adimplevit legem legisque vitalis fecundatem
per charitatis quod per legem novae diffundere in cordibus hominum libertatem
non infecta sunt mortifera, quia veritatis fidei non sunt derogativa, quare sed pra-
cepta iudicialia ait Clemens Rom. in Constitutionibus Apostolicis lib. 6. c. 23. Deus non
fecit ea nobis legem, sed vinculum, ubique enim nos legibus obsequentes ei vult
non legem legem quaerere; Vinculum quo significat, ut quod Iudaei ex negotio et timore
poenae facerent, hoc Christiani iam non ex negotio et timore Iudaeorum et sa-
nitatis plenitudine quae per gratiam S. in S. baptismate diffundit in cordibus eorum
operarent: et hinc recte dixit Aug. gra adamantina Manichaei disciplinae
brevis a disciplina veteris legis et Evangelii videbit timor et amor, sed timore
de cordibus nostris excludentes ad amore procedamus et lege grae atque amoris
libertatis et legere et adimplere studeamus. fit

Lectio 7ta
de
Lege Evangelica varia Explicantur.

Lex nova et lex vetus ut nuro 7p. dictum ē n̄ diversificant ab invicem 81.
adeqsē, sed tm̄ sunt perfectum et imperfectum, et ideo gnoy initium Evangelij
finij est legis ut B. ait Chrisost. Hom. 1. in Evang. Marci, dū ā lege et prophetis
fuit Evangelia lex dejunit testimonium, quare dum transfigurat ēt in gloria
Jesus in monte Thabor, etm Moyses et Elias fuit apparuerant cum eo, ut
levemur quia lex et prophetae desinant de Jesu, et ut ingrediamur perfectio ac gum-
matur gloria in eo assistit, lex igit Jesu perfectio ē et consumatio veritatis
legis mosaico et prophetarum, unde ait Isidor. in lib. differēt inter legem
et Evangelium hoc interest, qd in lege litera in Evangelio gra: illa
habuit umbra ista veritate: illa data ē p̄ transgressione, ista p̄ justifi-
catione: illa ignoranti demonstrat remedium, ista agnitu juvat, ut vitetur,
illa flagitiis delictis increpat, ista peccantis bonitate p̄ ā liberat: illa
talionem jaceoit reddere, ista etm pro inimicis intercedere, illic praedi-
cat circumcisio carnis, hic baptismum in abluere cordis et corporis, illic Canaan
regnum et primitiae temporalium rerum obtinent, hic vita aeterna regnum
colorum promittitur cui hoc Isid. obiectio solet quia lex nova perfectio ē
veteris, et ideo nemo fuisset Dei amicus nisi prius fuisset in veteri, et si poest ore confitetur
corde enim ait apostolus creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Dicitur hoc lex nova alio nomine testamentum novum et lex dū ad distinctionem 82.
testamenti et legis veteris quae etm dicta ē lex jma. ita vocatur lex
gra ūdqp p̄ duo, imo quid quia data ē in redundantia justitiae, sed gratuito
redundantia misericordiae Dei redundant Deus cum dilexisset suos in finem dilexit eos

ulo etiam quia in hac nova lege per spiritum S. gratia fidelibus datur vel merito
fidei seu ex opere operato non autem ex opere operantis tum prout datur in
veteri lege, unde etiam lex illa vocata est elementum infirmum. alio ita
nomine lex nova vocatur Evangelium, non quia tota ad legis novae in ipsor
Evangelij habuerit, sed potius quia legifer ipse Xtus Dns in ij Evangelij, de
vita et morte suam tanquam conditor novae legis describit, et hinc non ea
solum oportet fideles credere quae scripta sunt, sed ea etiam quae de Xto acce-
pta sanctissimus Pontifex Innocentius vita est, testatur enim Evan-
gelista quia multa Jesus fecit et docuit quae scripta non sunt in libro hoc
Evangelij. et Apostolus hortatur suos Thessal: ut tenerent traditiones quas ac-
cepissent sive per sermonem sive per Epistolam: et Aug. non asseverat, qd
Evangelio non crederet, nisi Ecclesiae auctoritas, et sanctissimus Pontifex Innocen-
tius in petri cathedra id confiteretur: igitur quae in lege nova statuunt, ea
in Evangelio aut in doctrina Apostolorum qui divino spiritu afflati Ecclesiae
in Xto fundato aedificium consumarunt, sciendum autem ad doctrina
Apostolorum etiam traditiones sanctae ab ipsis ad nos propagatae.

803. Evangelium autem qd ex dno nominis etimon sortitur, felix nuntium et quid in nostra
aetate de adventu Salvatoris praefert, verum et illud definit Hieron: l. 4.
Commentarium in Esaia c. 10. e abbreviata atque perfecta sermo, qui pro antiqui
laciniosa legis caeremonia sedit praegestus brevissime diligentis et fideli, utque
nobis fieri noluerimus ne faciamus alteri. vel aliter de ipsis poeta Historia
de gestis, vita, et morte Dni Salvatoris in lege figuratis et immissis, et idcirco
omnis ille liber Evangelium dicitur poeta, qui historiam de nativitate gestis et mor-
te Salvatoris texit, sed non pro Evangelio canonico non est assumpta nisi tantum
scripta Matthaei, Marci, Lucae, et Joannis, inter prophetia visionis
qm Ezechiel propheta de 4. Cherubim vidit, ait enim Athanasius

in Ezechiele Divino Scriptura 4. Cherubin prophetia ille vidit, unus similem
hominis id est Evang: scilicet Matth: alterum similem vitulo quo significat Evang: scilicet
Marcum, tertium similem Leoni id est Evang. scilicet Lucam, quartum similem Aquilae
imagine volantis Evang. scilicet Joannem: proterea ipsa non est aliud aliud evangelium
ita Athanasius lo. cit. Sciendum est admoneri illos dicta hoc Athanasii dicta, quia
Matthaeo promisit Christus faciem hominis prae se ferens, quia ordiens suum Evangelium a Genea-
logia humana, Marco Christus faciem Leonis, quia scripta suum de voce Leonis
in deserto initiavit, Lucae Christus vitulus quia de sacerdotio ipse dicere in-
cepit Joanni denique Aquila, quia subtilitate altitudine sui Evangelii
supra nea ostendit et a Deitate ipsa Salvatoris historia effecit.

Lex ipsa gratia omnis in Evangelio Scripta teneat, scilicet illi quod Jeremias 31.
significat Scripta non est sed indita in cordibus nostris, scilicet quod dicit Hebr. 8. Ecce dies
venient dicit Dominus et consumabo super Domum Israel et super domum Judae testa-
mentum novum, deinde explicans quale hoc testamentum esset ponit, quia hoc est testamentum
quod disponam domui Israel post dies illos dicit Dominus Dando legem meam in
mente ipsorum et in corde eorum superscribam eam. Hoc autem sed sciendum
est quod hic loquitur scilicet propheta Jeremias c. 31. ubi in sensu eiusdem similia tamen
negat verbis multum diversis ait enim ecce dies venient dicit Dominus et feriam
domui Israel et domui Juda foedus novum, et postea dicit sed haec erit pactum
quod feriam cum domo Israel post dies illos dabo legem meam in visceribus eorum et in corde eorum scribam ea.
quae verbum sonat S. Hieronymus de lege Xi interpretantur. proterea dicitur verba
sui veteris emendatur: quod profecto lex Xi significat est gratia et charitas, gratia enim
et charitas non est scripta in aliquo corruptibili sed diffusa in cordibus nostris:
quod id quod lex Evangelica profecto significat scripta non est sed indita in cor-
dibus nostris. ma. est expressa S. Th. hic q. 106. a. 1. dicentis, id quod est potissimum
in lege novi testamenti, et in quo tota virtus eius consistit, est gratia Spiritus S.

quo datur spiritus Sanctus. Et ideo quoddam lex nova est ipsa gratia spiritus S. hoc
S. Augustinus. Cum quo concordat universa Christianitas. mi. autem qd gratia non in
corruptibili, sed in cordibus nostris diffusa est Apostolus clare testatur Rom. 5. Dilectio
quia Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris et ex eo suadet quia gratia
est sua quoddam spiritualis adeoque in spiritu tangunt in subito subsistere debet.
Et ideo Aug. dicit in lib. de spiritu et litera, qd sicut lex factorum
inscripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei inscripta est in cordibus fi-
delium. Et alibi dicit in eod libro quo ipse lege Dei ab ipso Deo scripta
in cordibus, nisi ipsa presentia spiritus S.? sed tamen breviter notandum est
qd alio modo nobis indita est lex naturalis et alio modo lex gratiae, lex enim
naturae nobis indita est tantum aliqd ut meritum ad naturam, et ita lex gratiae indita
est tantum aliqd naturae superadditum ex dilectione Dei non solum ut meritum qd
sit faciendum ut fecit lex naturae, sed etiam adiuvans ad se implendum qd non
habet lex naturae.

89. De hac lege gratiae inscribenda p. de ea enim dicit Apostolus Rom: 1. non erubesco Evangelium virtus enim Dei est in salutem omni credenti, non est autem salutem ut ait S. Th. nisi iustificatio: qo lex gratiae iustificat, et hoc iustificatione ipsa gratia spiritus S. quo quale eius est sicut statim quendam ut in presenti qd bonum meruerit et quod vel qs peccaverit obligare nec non illa antiqua lex vetus levior fuerit? quo singula una concilia declaraverunt, prius tamen indubitate supponentes, imo qd Christus non fuerit tam redemptor ut quidam haeretici erroneae sentiebant, sed etiam legislator proinde lex nova habeat rationem veteris legis, ipse enim ipsum Evangelista ait Joa: 13. mandatum novum do vobis ut diligatis invicem et c. 14. qui habet mandata mea et servat ea (ut adeoque ipse mandavit et lege tulit,

propterea de eo prius dictum fuit, ipse Deus fuit, qui ipse est Dominus Judex noster, Dominus
Legifer noster, Dominus Rex noster, qui salvabit nos. Ad quibus indubitate patet, quia
Dominus Noster Christus Salvator noster et separator, ita legis gratiae ipse verge et institutor.
Ita quod ex hoc Evangelium non sit lata vnitum populo Judaico, ipse enim
Dominus praecepit Apostolis Matth. 28. vt eunte docerent omnes gentes, et praedicarent
id est promulgarent Evangelium omni creaturae baptizante eos in nomine Patris
et Filii et Spiritus S. et in hoc secundum Evangelium Salvatoris Deus qui
enim ad severitatem legis mosaicae solos Judaeos obligabat, ad legis christi-
anae gratiam omnes sine differentia vocari imperabat, quando Sanctis gentibus
suum Evangelium praedicare Apostolis demandabat, si ergo Deus ad gratiam venire
desiderat, quos legis vinculis astringi renuebat. his positis sit

Assertio. Ex gratia ipse institutus fuit in vltima Cena quando instituit panis 86.
et vini in corpus et sanguinem suum novum sacerdotem ordine Melchisedech Dominus
JESUS novum sacrificium instituit et ordinatus Apostolorum in sorte Levitarum
et sacerdotum ita hoc facite in meam commemorationem veteris sacerdotium abolevit
ex dicta ante morte Christi vim obligandi non habuit, sed eam radicaliter in morte et
actualiter in die pentecostes, quando promulgata fuit, obtinuit tenuit ipsa facta quam
veteris et duraturus usque ad finem mundi. Et ordinatio quam sacra Catholica veritas
in S. paginis fundata.

Primo pars quam quia sacra apud nomine legis ex eo tuncerta et aperta et videt
quidem Apostolus Hebr. 7. his verbis Dicto autem sacerdotio necesse est quod et legis
fiat translatio. ad quod subd. alegis sacerdotium exercitio et in actu et Dicitur, quando
novo sacrificio instituto novi sacerdotes ordine ordine Melchisedech in pane
et vino sacrificio non autem ordine Aaron omnia in vice sacrificii im-
plenta et institutis et ordinatis, alegis hoc factum est in vltima Cena quando Dominus
Jesus accipiens panem gratias egit, fregit et dixit accipite hoc est corpus meum
quod pro vobis tradetur hoc facite in meam commemorationem: quantum nesse est quibus

facta est legis Mosaicæ proinde et nova lex, lex scil. gratiæ, sit in ipsa illa con-
secratione Corporis et sanguinis Dni institutaq, sacrificium enim eius in ipsa
hac consecratione peremitur, quod et ex hoc solo quem arbitror satis constat
de veritate 1. partis assertæ.

87. Altera pars quod tn ex gratia ante mortem Xti vim obligandi habuit
institutio Xti Dni Corporis et sanguinis sui sacramentum, ut nobis filiis suis
pius pater illud relinqueret in usum testmti, atq; nullum testmtum obligat
nisi confirmatum, neq; confirmatum testmtum nisi morte testatoris, igitur etiam
lex gratiæ in cena ultima instituta in morte Dni Salvatoris confirmata ibi
cepit obligare vbi confirmata fuit, quoniam quia confirmata fuit in morte Xti
in ea obligandi vim nacta est. Sed tn negat actualiter verum tamen radicaliter tm
obligabat quod est altera pars assertæ, nulla enim lex obligat nisi promulgata,
quemadmodum lex Evangelica obligaret, patam est quod promulgatione indigeret, fuit autem
promulgata in die pentecostes quo B. Petrus surgens cum apostolis levavit vocem
sua et dixit viri Judæi atque habitatores Jerusalem universi: hoc vobis notum
sit et ad aures meis legis abolitione et salutis gratiam in Christo
fidei Dni Salvatoris cunctis gentibus prodiavit ut Ibidem act: 2: igitur etiam in die
pentecostes actualiter lex Evangelica cepit obligare saltem eos, qui ex hac pro-
mulgatione invincibile huius legis ignorantiam habebant.

88. Quarta pars assertæ patet per illud quod dicit Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis
et onerati estis et ego reficiam vos. B. Hilarius dicit legis difficultatibus laborantes et
onerati sarculi onibus ad se advocat, et postmodum de iugo Evangelii subdit
iugum enim meum suave est et onus meum leve: quod lex Evangelii est levior quam lex vetus.
Sed quo certius illgat, ipsum dictorum sententiam quod ploy dicere hoc partem volumus,
quod lex Evangelica ex parte exteriorum operum, quos ex se ipsis quida gravitatem
habent, minus producit quam lex vetus, et huius veritas patet per hoc, quod lex vetus
in multis ceremoniis plures atq exteriores difficiles procurit, lex autem nova

illi ceremonijs abrogatis preter precepta legis nec pauciora tam superadditis doctrina Xi et Apostolorum: hij tamen postmodum alia addita sunt ex institutione SS. PP. in quibus tamen moderatione attendenda est Deus Aug. ne quasi fidelium onerosa redderet Deus enim ad inquisitionem januarij qd hanc religionem nostram quam in manifestissimis et pauciissimis celebratam sacramentis Dei voluit misericordia et libera, servilibus premuit oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Judeorum, qui legalibus sacramentis tunonij proprijs subiciuntur, et fuit tam necesse ut ait S. T. q. 107. a. 2. ad 1. oportuit, qd quia in novo testamento sunt aliqui carnales indum stringente ad efficiendum novam legem, ut induceret ad virtutis opera per timorem penarum et aliqua temporalia promissa: hoc autem ad legem gratiae pertinebant ex institutione Christi. Sed sciendum est qd lex gratiae dulcissimum est, ducit autem interiores, quos in virtutis via cohibere difficilius est quam exteriores, unde Sc. Chrisost. ait in Matth. mandata Moysi in actu facilia sunt, ut non occides, non adulterabis, et ideo in remuneratione modica in peccato autem magna: mandata autem Xi ita non viaferij non glupiscere, et in ipso actu difficilia sunt, et ideo in remuneratione magna in peccato autem minima. Ordo hoc recte dicit qd sine gratia Dei diuvonde gravior sit lex nova quam vetus, quia tam per fidem et S. baptisma gratia adiuvante Deum fidelibus sunt abundanter largitur, hinc etiam ordo hoc supposito tam gratia in justo bonum est lex vetus quam nova, et hoc Chrisost. dubitanter supposito qd gratia de suis non autem qd illa voluntate adiuvant cum illa operatur.

Ista dicit pars qd lex nova sit duratura usque ad finem mundi. 1. similiter imo ex 89. Sancti. illo quia Matth. 24. Dico vobis quia non praeteribit generatio hoc donec omnia fiant qd Chrisost. exponit de generatione fidelium in fide Xi: ista ergo fidei generatio non praeteribit. in eadem sancti. similiter dicit qd Coelum et terra cito transibunt quam verba Xi verba Xi autem illegit doctrina eius et doctrina fidei et lex: ergo citius coelum et terra transibunt quam fides et lex Xi hinc etiam similiter generatio fidelium Xi assistentia sunt usque ad consumationem mundi Matth. vet. ecce ego vobiscum sum usque ad consumationem saeculi inde etiam de fide hac dicit quia portae inferi non praevalebunt adversum eam, fundata enim est super firmam petram petra autem est Xis qui mortuus

semel eam in mortuis sed vivit in aeternum, semper potest ad interpellandum pro nobis
ut ad Heb. dicit Apostolus. Ergo etiam p. Sententiam ratio et quid enim mo quin
prodidit S. T. q. 100. a. 4. in hoc verba, Cui statui novae legis subjacet, huic statui veteris legis longe perfectior impossibile
subjacet autem status presentis vitae potest esse perfectior quam status novae legis, nihil enim
potest esse immediatius fini ultimo, quod immediate in fine ultimo introducit, hoc autem facit
nova lex, unde apostolus dicit ad Heb. 10. Habentes igitur fratres fiducia in introitu
sanctorum in sanguine Xi, qui initiavit nobis viam novam ac vivam ad eum. unde
non potest esse aliquis perfectior status presentis vitae quam status novae legis hoc S. D. pro
ratione nostri dixit assenti.

90. Quod ipse tunc alia ratione breviter sic probat et quinto sunt stimulus Judaeorum,
quandiu durabit sacrificium solendo in eo sacrificio sacrificant, tandiu durabit
fides et lex fidei enim sacrificio fortes et justificati ut patum est, atqui sacri-
ficium et sacerdos durabit in aeternum: go etiam ipsa lex nova durabit in aeternum.
X novae legis
ma. patet mi. p. sacrificium et sacerdos novae legis est sacrificium et sacerdos secundum
ordinem melchisedech in pane et vino, atqui sacrificium et sacerdos secundum ordinem
melchisedech durabit in aeternum, unde elegantes dicit in psal. iurasti Dns et
non poenitebit eum tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech ex dicit
etiam in Christ. ad Heb quia Christus aeternum habet sacerdotium: go ex. pro go
manifestis pro fide catholica non solum extra Judaeos sed etiam extra haereticos ad du-
cere sacrificium novae legis negantes, non video, an enim iurasti Dns in se fodere
constituit et testatus ~~est~~ Dns, et non poenitebit eum, quia pro illo sacrificio dedit
et quid in hoc testatus ipse erit sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech
non sacerdotes hnc, de die in die in pane et vino usque ad finem mundi, aeternus sacer-
dos ipse unicus et hostia factus, et ubi finit sacerdos et sacrificium hoc dura-
bit in aeternum, ita etiam lex ipsa Evangelii durabit in aeternum sed quia obscura
et in enigmate ibi autem clara, ut dum venerit qd perfectum est evanescet qd ex parte est
et sic de veritate satis ostendit.

obiectum etiam ut plurimum iam in antecedentibus solutum est, quare una tm et altera quæstio vetera hoc verte apponeramus autem nos quod apostolus j. Corinth. 13. dicit cum venerit quod ex parte est evacuabitur, quod ex parte est, sed quod ex parte est est filius Xi et lex nova: quo evacuabitur hæc lex prorsus non durabit in æternum. Ad 2do Joa: 16. promisso est spiritus s. qui doceret omne veritatem, atqui in lege nova non fuit omnis veritas, ut patet: quo expectandus est alius status in quo huiusmodi spiritus s. daretur veniet quo alia lex. 3tio. Tres sunt qui dant testimonium s. pater, verbum et spiritus s., atqui pater dedit testimonium in veteri lege, verbum et filius dedit in nova: quo etiam debet dari tertia lex in qua testimonium detur spiritus s. 4to Matth. 24. dicit prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe et tunc veniet consummatio, atqui evangelium Xi iam dudum est prædicatum in universo orbe nec tamen adhuc venit consummatio: quo evangelium Xi non est evangelium regni sed futurum est aliud evangelium spiritus s. qui alia lex.

Ad jma et dicitur quod illa opinio sentiens exclusit huiusmodi tempus veniet vipso beatitudo sua Dei quo vidit post hanc viam, evacuabitur fide, quo obscura est in hac via: sicquo succedet alius status sed non in hac via sed in cœlesti patria: nil quo status in ista obscuro. Ad 2dum dicitur quod promissus est spiritus s. qui doceret omne veritatem de his quæ sunt necessaria ad salutem, hoc autem iam factum est quando spiritus s. super apostolos descendit, et eos orbi universo præmisit evangelium prædicavit, unde in actibus audiendi montanus et montanistæ qui sunt hæretici: dicit in lib. contra faustum dicebant, quod promissio de dando spiritu sancto non fuit completa in apostolis sed in ipsis neque etiam fuit completa in monachis qui hanc promissionem similiter non in apostolis sed in monachis completa dicebant unde ex spiritu paracletus appellabant: non est signum audendi istos hæreticos, tres enim sunt qui testimonium dant pater verbum et spiritus s., et licet unus sit non autem erat ergo cum patre et filio montanus præcipua aut monachus quasi spiritus s. hæreticum tm dicit montanus præcipua aut monachus. ad 3tium dico quod cum patre dedit testimonium in veteri lege filius, unde necessaria fuit ad salutem fidei in Xum et similiter in nova lege cum filio dat testimonium spiritus s.

ille enim missus ém in lege Xi docere nos ea, et ideo n ée exercenda alia sta lex.
ad 4tum Dico qd in Evangelio lege prædicat regnum coelorum ipse enim Xus in ppio
in ppio prædicationis suæ dicit appropinquabit regnum coelorum, et hoc regnum prædi-
carent Apli et prædicant etiamnd de die in die concionatores christiani. qd
autem dicit et scribit Josephus, ~~planiciter~~ hoc explicitè illgi jmo ad litera
de gsumatione et destructione Jerusalem quo iam é facta p Titum et Vespasianum
et quia postqm nomen Xi tum in Jerusalem quo caput erat orbis tum in alijs
x universis gentibus p Apl's fuit prædicatum. Ergo potest illa i de gsumatione mysteria
Talia quæ sil. in obscuritibus pendent, et hæc facta ndum é fuit tm in hor
ipsa lege qdo ergo suspicne Xi omnis erit ovile et unus pastor, et ideo n
debemus alia legem exercere, quia potis obligamur mibitate adorare, quia lex
evangelica in Xi sanguine instituta durabit ad finem mundi.

Articulus Primus.

De Lege humana positiva Primum De.

Præter legem divinam et naturalem, quæ ad præcepta legis naturalis pauciissima alia
addidit ex institutione Xi et Doctrina Apl'orum Primo qd dictum é supra, quemadmodum
datam é legem ~~humana~~ tum ex illo scriptura quia potestati respicit de ordinatione
respicit et iterum ipsæ leges imperant et legum quidem ipsa decernunt ratione cum
ex eo qd lege divina et naturali multa internata relinquebant, quorum decisio
ad omnem humanam felicitatem plurimum necessaria fuerat, satis liquet. et ideo postquam ex-
plicavimus quæ de iure nat et lege divina dicta venerant, ad lege humana ordinem
explicandam quæ quidem civilis é aut Ecclesiastica, de ea autem ex proprietate commoda
~~ff~~ jmo. pertinent quos sit potestas ferendi leges Ecclesiasticas. Primo. ipse quos habuerit condendi
leges civiles. 3tio ipsa in utrisque requirantur promulgatio. 4to. an horum legum varietas dep-

deat ab acceptatione regali? quibus aliquando illi incidentur plura alia addentur erunt autem de singulis singulo sectione. de primo quid erit.

Sectio Prima

Penes quos sit potestas ferendi leges Ecclesiasticas?

Quoniam homo unus quisque ex corpore et anima constituitur ex ordinatione divina, ita necesse 93.
fuit ut leges darentur quibus homo et homo corpus et homo anima regeretur, homo corpus autem regitur homo quoad in politicis gubernatur, homo anima vero quoad in salute sua spirituali ordinatur, unde et quidem leges alia civiles et politicae alia ecclesiasticae dicuntur seu Canonicae. et autem leges Canonicae quibus huiusmodi societas spiritualis et politica quoad eius salutem aliquomodo movetur aut temporalis: cum propositum autem sectione in id inquirendum pertinet quos sit potestas ferendi leges spirituales et Ecclesiasticae, circa quam ante resolutionem duo et prodeunt supponenda, et quidem.

Supponendum est primo quod potestas spiritualis sit ex lege alia sed inchoata, quia fuit 94.
in quarum congregatione fidelium ante adventum Christi alia plena et consumata quia nunc et in Ecclesia Christi fuit enim primo necessum fuit, ut homo dirigeretur in fine suo supernaturali et spirituali suae aeternae, ita etiam necessum fuit ut semper daretur potestas a qua huiusmodi dirigi valeret: quod autem hoc potestas ante adventum Christi fuerit imperfecta, ea vero quae in Ecclesia nostra datur perfecta et lex hoc solo patet, quod nunquam obiter hoc potestas non sit quae fuerit ante legem mosaicam, cum enim lex Evangelica obligetur omnes mundicolas, lex autem mosaica tantum obligebat circumcisos, potestas quoque legis Evangelicae est universalior, adhuc dicit quod fuit lex Evangelica ut supra et habita et consumata legis veteris et perfectio eius, ita etiam potestas eius est consumata et perfectio legis, unde non dicitur in lege Evangelica perfecta et consummata, cessa ea quae fuit ante adventum Christi imperfecta tunc et inchoata.

2do et supponendum quod quidem corpus esset subditum uno Deo illud sub Deo illo esset 95.
Deus et tu dominaberis illi, ita etiam lex corporis seu politicae et civilis esset subdita legibus ecclesiasticis quae sunt ordinatae, id enim commendat ratio naturalis, ut gradus et subordinatio

gratiarum, taliquoq; sit subordinata priori, et ideo finis felicitas corporis esse subsidiaria felicitati animae, quemadmodum etiam gratia corporis diligendi in felicitate et bonum temporale subsidiaria gratiae animae in bonum spirituale, sed autem haec gratia ipsa lege, et dicto quoniam quod lege civile esse subsidiaria legibus finitis seu canonicis, quare multa lege civili non valere quae obstiterit saluti animae, huiusmodi enim lege, et ex vinculo iniquitatis et inhonestatis, quo valere non possunt. Sequitur etiam exinde quod lege civile non possunt obligare nisi ex vi legis canonicis non gratiaeunt indigere ex moali ordinatione quia felicitas corporis esse subdita felicitati animae, et omnem quaerit corpori dominari, atque haec tua notorum et multa enim sepe statuta fiunt localia et singularia gratia statuta civilia, quae ea in gratia non obligant nisi legenda potestate finitis gratia priora civilia statuta admissa sed ut si in hoc illis derogetur. Hic ita finitus est

96. Assertio 5. Penes ecclesiam sanctam et ipsam potestas condendi leges ecclesiasticas seu canonicas etiam circa res quae immediate in spiritualibus non attinent, dumodo ad spiritualem fidelium salutem promovendam inserviant. Et veritas Catholica quoad maiorem partem vinculiter nota quoad reliquam partem etiam et gratia nostri temporis haereticorum qui gloriantur offendere ecclesiam Principes et Dominos saeculi non solum leges canones vel institutiones fuisse nisi de iis quae in scriptis attinent ad maiorem et clariorem eorum observationem. Sed quomodo haec haereticorum sit commentum ex eo patet quod huiusmodi haereticus dicat qui ecclesiam non audierit sit sicut ethnicus et publicanus, et iterum sine restrictione dicit pasce oves meas, non quod ecclesiae et capiti eius B. Petro quemlibet et omnia cura in omnibus ea quae ipsis necessaria ad salutem, in quorum enim fabula Gregii non attentis, nulla quae male pascitur: ut quo quae sit commodo pascere, omnis erat ut pastori Gregii eius cura sine restrictione committere, atque multa in particulari sed necessaria ad salutem omnium, quae in scriptura tacta non sed, et ideo et quod etiam in hac cura et pascendi solicitudo B. Petro tanquam capiti ecclesiae quemlibet sit. Sed hoc assertio non subsequitur clarius patebit.

97. Assertio 6a. Fuit universale ecclesiae regimen non solum B. Petro et in eorum successoribus quemlibet fuit, alii autem ecclesiae prelati dependent ab eo, sic etiam universalis

potestas gladii legis Evangelicae, quae pertinet tam ad S. Petrum eiusque successores, ad alios autem Ecclesiae Prelatos, Episcopos, Primates, Archiepiscopos, et Patriarchas, et eadem quae ipsis limitata sunt. Et omnis theologorum sententia in S. Magni fundata in illorum legitur, qui Christus ad Petrum dixerit quia ipse est Petrus, et super hanc petram aedificaret Ecclesiam suam, ipsi etiam tradidit curam ovilis et misit ut pasceret oves, eiusque ibi commisit claves regni addens, quodcumque ligaret in terris, ligatum foret in coelis, et quodcumque solvisset in terris solutum est in coelis, quoque quidem Christus ad solum Petrum Christum locutus est, unde satis aperte patet, quia ipse primae et universali Ecclesiae praefuit, cui primo dixit et tu aliquando conversus confirma fratres tuos, et quod fecerunt cum Catholici S. Petrum et eius successores, universali Ecclesiae Navorchos Vicarios Christi et Apostolici Ecclesiae recognoscimus, asserti facili datur.

Ubi Vnusquisque cateus habet potestatem gladii legis, quemque sibi commissa est cura Communitatis et ex dictis patet et notali datur relucet: quod cui soli commissa est cura totius ovilis, et Communitatis Ecclesiae, illi etiam soli competit facultas gladii legis universalis et Ecclesiae tota Ecclesiae obligante. Videntur ad vel ex ipsis terminis nota quare sacramentum curae ovilis et Communitatis Ecclesiae universalis commissa est soli Petro et eius successoribus ut primus est habitus et intractet deinde reliquis doceibus: quod etiam illi soli competit et eius successoribus universalis gladii legis potestas quod est ipsa pars asserti. Et ex ea datur etiam quod insertis dictis scil. quod extra Episcopi, Archiepiscopi, Primates et Patriarchae dignitas Ecclesiae prelati, sunt a S. Pontifice et Christi in terris Vicario deputati in cura ovilis et Apostolica Gregis christiani, ita etiam facultatem gladii legis cateus sortiantur, quemque ipsis Christi in terris Vicariis limitatur vel amittitur, cum enim cateus unusquisque potestatem gladii legis habeat, quemque ipsi cura Communitatis commissa est, profecto autem Ecclesiae Prelatis curam Communitatis Christianae absolute sed deputatur ad caput commissa est, similiter etiam facultas gladii legis commissa credenda est. quod quidem magis confirmatur hoc, quia sic longe magis consulitur unioni fidelium et Monarchiae Ecclesiae, quae assimilatur terribili castrorum aciei ordinatae, quia fuit in ordinata acie una potestas alteri subiacet, ita etiam in Ecclesia una potestas ab altera dependet, quae sane terribili aciei, in acie nisi ab uno agitate visibili tota dependeret, regnum enim ait Christus in se divisum desolabitur, ore autem illud regnum divisum est, ubi subordinatus simetria deest, et ex hoc dicit Greg. in capit.

98.

decreto nostro Caa. 2. q. 6. n. solum qd a sede romana Episcopi expectanda sit
cura super suis actionibus, sed etiam qd Episcopi non sint vocati in parte solicitudinis
non in plenitudine potestatis.

99. Igitur Episcopi in sua diocesi sunt Episcopi primate, et metropolitani in sua pro-
vincia legati sedis apostolicae in provincia sua legatis Cardinalis in Curia suum
titulum habentes, si iurisdictione qui Episcopale habeant ordinaria in suis qui diocesibus
legem condere possint legis ex dictis, cum omni Episcopi in diocesi sua, praesertim cum
de aliis id dictum solo, sit cumsua cura constantis, et fidelium ad hanc diocesim existen-
tium salute non solum particularis, sed etiam generalis promovere deceant, oportet qd ad legum
condendi facultate habeant, legibus quippe huna societas servetur et virtutem moneat
exercitia vide act. 20. dicit quia finitis s. possit Episcopus regere Ecclesiam Dei. et hoc
potestas Episcopi a primeva Ecclesia usque ad nostra tempora sine ulla controversia fuit recognita
quam ipsi sit propositi gubernandi subiacere, bellum, quia ipsi sit latae addituri pre
nobis, et hoc nostris etiam temporibus adeo certum est, et non iam de potestate ferendi leges
Episcopi quaerente dubitetur, sed potius controversatur, an hac potestas Episcopi sit collata
immediate a Xto fuit eam habet suum Episcopum et Vicarius Xti in terris Papa, an vero ea
habeant mediante de gentes sit a s. Pontifice, qd posterius confirmetur, et ita nobis in
asserendo similiter suscepta est, eo qd sic melius salvatur Ecclesiae monarchia:
hoc nihilominus certum est qd omnis Episcopi hanc potestatem habent de gentes a Christo Ecclesia et
mediatam a Xto, illa tamen gratiae sed quietudine iuris communis.

100. ad autem qd de Episcopis hic dicit a potiori de Archiepiscopis primatibus et metropolitanis
dicit, quia hi eminenter Episcopi sunt, proinde qd Episcopis quaerit ratione iurisdictionis, ipsis
in eminenti iure habent. De legatis etiam qd dictum est habetur ex capit. finali de officio legati
et de Cardinalibus in capit. ii. de maioritate et obedientia et ratio est quia hi sedis titulum suum
Ecclesiae, illi vero sedis provinciae legatus suae id tamen qd Episcopi sedis diocesim
sua, qd denique de Abbatibus dicit, id ratione aequalitatis convenit, Abbates enim habentes

iurisdictione qui Episcopale, in iurisdictione regulari suorum Cardinal ordinarij iuxta iura
Canonum. At idem huius ordinarij ordinij qd ordinarij illo, petit familia, ferendi leges, ita etiam
qualitas totalis huiusmodi. Dixitq; ex huiusmodi Episcopis, ceteris omnibus nisi videlicet qd respectu
suorum religiosorum facta sine offensa capitali non habeant potestatem ferendi leges, sed processus
tum, sublevantur enim Abbates, supra alios religiosos non in potestate Dominij, sub non vicem
patris, pater autem habet potestatem iudicandi, non autem ferendi leges filio suo: 90 q.

Quartum et arbitror hic quoda notandum circa prohibitorum potestatem ita notandum est 101.
primo qd nullus primas aut metropolitanus extra sua provincia diocesim habet legislationem ferre
nisi cum offensa suorum provincialium Congregationum, et idem aliter in diocesi Episcopi
parochia id est diocesi sine synodi Episcopi aut religiosorum provincialium Congregationum in gallio
nationali aut provinciali Congregatorum offensa statuerint, iniuria fiet vacuum, imo ipse
primas aut metropolitanus aliqui ex ordinary gradus sui periculo subiacebit, ut ita duo
tenuerit Calistus Papa. At habet expresse in Canone nullus primas Cau. 9. q. 3. Sed
notandum est qd omnes Cau. ad forum Ecclesiasticum pertinent, glossantes, fuerint etiam beneficiales
habeant in prima instantia coram ordinarijs locorum cognosci ita quidem ut, verba sunt Trid.
Sess. 24. de reformatione c. 20. legati etiam de latere, nuntij, gubernatores Ecclesiarum
aut alijs quarumcumq; familiaritate vigore non sibi Episcopos in predictis causis ingredire
aut aliquo modo eorum iurisdictione prorepere aut turbare non presumant, sed recta ordine
clericos aliasve personas Ecclesiasticas nisi Episcopo prius requisito eos negligente pro-
cedant, alias eorum processus ordinatos ipso nullos moneat sed atque ad domini satis-
factione partibus illati teneant. hoc Trid. ex qbus priorum varietas satis patet: teneantur
ordinarij ex ipso Trid. eod loco intra biennium a die moto litis causam eijmdi terminare
ita, ut si intra hoc tempus causa terminata non fuerit, liceat eam ad iudicem superiorem ge-
rentes non deferre, quicquam in eo statu quo fuerit assumant, et quam iam terminari
curent. plura alia in eod Trid. c. 20. videri possunt de appellatione in huiusmodi casibus
facta quo portasti olim non eorum lumen dare poterunt, eaquidem libenter hic appo-
nisse nisi satius mihi legi qm hic opponi cogitassem. notandum est ratio

qd Episcopi et successores illorum sed non in apostolatu et quoad iura, dicunt, sed tm
in Episcopatu et quoad generalem et potestatem ordinis, et inde ē qd habent quidem uni-
versalem generandi et ordinandi facultatem, sed non universaliter et in oni loco, quia
iurisdictio eorum ē ē universalis sed determinata ad certam Diœcesin aut provinciam. hic notandi.

105. Superest adhuc quoddam alia breviter replicando, quia nangs adinventa an Vacante
sede Apostolica aut tempore Schismatis generale Concilium potest condere tenere Totam
Ecclesiam obligantem? ante omnia resolutione. Sciendum ē quia aliud ē Concilium generale
aliud nationale aliud provinciale et iterum aliud diœcesanum. generale Concilium
dicitur qd ex obedientia orbis Primatibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis ad illud
vocatis constituitur, non tm requiritur et ones in eo actu prodendi sed sufficit qd
vocati sint et celebratur sub Papa aut eius legatorum prudentia, si Papa deter-
minatis diebus, Papa autem de mortuo aut tempore Schismatis celebrat sub pro-
cessu eius Cardinalis cuius officium id gerit vocare. Nationale Concilium ē qd
sub uno Patriarcha seu Primate ex Archiepiscopis et Episcopis suo provincio
instituitur pro bono procurando aut malo declinando nationi suae in spiritibus immi-
nente. provinciale ē qd ab Archiepiscopo seu metropolitano vocatis suis Dio-
cesanis Episcopis et suffraganeis pro reformatione aut utilitate provinciae Archiepiscopali
celebratur. Diœcesanum denique ē qd a Pontifice Episcopi Diœcesani vocatis suis Dioe-
cesibus, Archipresbiteris religiosis superioribus Ecclesiarum rectoribus, Parochis que
pro communi utili suae Diœcesis instituitur. hic notandi.

106. Et adquirit qd intelligendum, qd Concilium generale sede Vacante non habet potestatem
condendi leges universalem Ecclesiam obligantes. ita docent Valentia, Bellarmin
Mezger Amicus (ad. 20 autem ē qd non apparet, unde hanc potestatem acquisivit, non enim
accepit ea ab aliquo Pontifice de hoc enim nullus extat nec, ea accepit immediate a Xto ut ea
haberet a iure divino, hanc enim potestatem Xtus nemini Contulit, sed singulari
munere petri eius qs in pastorali munere totius Ecclesiae successoribus: non ergo ē unde eam
fundamento dicat qd acquisivit Concilium et ideo Varius negatur qm qd sine ratione esset

nil omnino gravis potestatis ferendi legis pro tota et universali Ecclesia habeat, habetur idque
ea vere reali potestate procedendi et ordinandi ea, quae ratione videbunt et debent
Christo et Christianorum Ecclesiae pro tranquillitate fideliter veri et novi Pontificis Christi
vicarii et quoad corpori mystico praestat de vere non id sed ad suae conservationem et utili-
tatem quae ratione videbunt, posse ordinare, et ordinando se defendere quod usque
caput sibi partialiter quae melius defendat: quoniam id praestat corpori mystico Ecclesiae.

Aliud tertia Lagm: dicit de Capit. Cathedrali: quidquid succedit in omnem iurisdictionem 1054
ordinaria Episcopi tam vacantia quam plenitudine, potest ferre statuta quoad generalia pro sua
diocesi aut provincia quae prius legis retinent, et tenent ipsa statuta recapitulatis. Hoc est
quod capit. Cathedrale succedat in iurisdictione ordinaria Episcopi adeo quod Episcopus potest
fieri hoc potest capit. si Episcopus non fuerit. quantum in ordinaria iurisdictione succedat
capitulum collegium sic capit. Episcopali sede vacante de maioritate et [illegible] in 6. ubi dicit
Episcopali sede vacante potest capit. seu ad quem Episcopalis iurisdictio pertinet, nostri
[illegible] quibus verbis iurisdictio expresse recognoscit capit. sede vacante: quare dicit etiam
quod capit. succedat in iurisdictione ordinaria: iurisdictio quae Episcopus delegata quae ordinaria
non, seu potius electa industria pure, non devolvatur ad capit. ea etiam quae capit. tempore sedis
vacantis decernit, a subsequente Episcopo aut summo Pontifice postmodum possunt revocari, sicutem
et quidem non revocantur firmitate tenent. plura de capitulis sede vacante potestate et
licentia videri possunt apud Lagm: l. i. tit. 4. c. 7. §. 4. nobis hic de potestate ferendi leges
Ecclesiae in presenti dicta sufficiant.

Lectio tertia.

Quinam quos sit potestas condendi leges civiles?

Naturaliter omnes homines non in libertate sua natura nascuntur, ut alteri ex natura subiecti 1054.
sint nisi reverentialiter filii filiis subiecti sunt genitoribus, unde etiam Roma potestas in
hac data nulla legitimo creatus fuit, sed in ea proter hanc tam eius dominandi facultas
sed Scriptura testimonium extenta illam: possum tamen praecedit quidem Ignavata Vocata
in ordine suo coniuncta valuit, de legibus officiis quibus hanc et eorum vocatae in officiis
suis benevolentia providit et enim ratione illuminavit et cognoscerent

ut pro pacifica sibi quiendi quietudine vicinis quoq; esset, ut omnes inde se pax se
tolerent, ipsique imperio subiacerent, non quo tam ordinatae divina quam humana sapientia
illuminata vocabatur hoc tui dominatae dementiali Dominatu, quia tum ordo Deo
placet, ipse Regum imperia quoadusq; in suo limite non excederent, servanda ac confirmavit,
ut in veteri et nova pluribus locis legis scriptura, qd autem dicit in scriptura omne
Lege regnant non refert ad primova Regum institutae, sed a Regimine directione
et sapientia gubernium qui diuerat per sapientiam Dei illuminante Lege regnant, et
legum conditores iusta decernant. Hoc profata quod de lege et via ordinaria tum
ibi quaerent, quare non negat qd quida Lege in veteri testamento mente Dei a Deo
instituti, sed quia ordinaria illud non fuit, sed extraordinaria tum Dei dictae facta,
in presenti cum de ordinario dicit, non afficit.

106. Ex eo autem qd Lege et principes primo pro populorum sensu fuerint constituti, diversa
regnandi alternatae evenerunt, et alia Regna facta e Monarchia alia in Aristo-
cratica, alia Democratica, et item alia Oligarchica, et hinc diversos hos
regnandi alternatae in diversis saeculis gerendi leges subsistit. in Regimine
etenim Monarchico quomodo illud appellat, in quo unus tum supremus e Dominus,
cui omnes alii tanquam principi suo subiacent, qle Regna e imperia Domino, et
unus omnis principes e Imperator, in Regimine unum Monarchico potestas ferendi
leges apud ipsum Monarcha seu unum illum supremum Dominum, et ipse
Imperator atm de iure potest condere leges pro toto imperio, sed tum ex recessu im-
perii de anno 1570. ut advertit D. König l. 1. decret. tit. 2. n. 9. ita has
universales leges fere non poest nisi cum suffragio et consensu principum imperii. in
Regimine aristocratico sunt dominandi potestas non eteria omnes sed certa Optima-
tes, ita etm aria eos regitet condendi leges saeculo, in eos etenim sui comitatus im-
sunt effudit, ut mutuo suffragio optimates in eius utile generarent, et huiusmodi
e Regnum sive Regime Venetorum. in Regimine Democratico Regum condendi
saeculo, et adhuc aria ipsa comitatus et populus et huiusmodi Regimen indeq; habere re-

publica helvetorum. oligarchicum denique illud regimen dicit quod penes paucos
ad tempus reverendum quidem, et sic videtur quod oligarchicum reducit potius ad aristocra-
ticum. cum enim diversum regimen alia fundamentis sed non sit, nisi quia populus unus
in una congregatio magis placuit singulorum ad unum aliquibus aut vicissim magis
pluribus quam uni ministrare, fuit autem in unitate pro omnibus et singulis pro omnibus aggregatis
ita etiam forsitan illud et praecipuum est regimen, quod omnes dominantur illum absolutum
caput reconoscit, et idem sub uno summo interim capite Christo quod suae institutis Gulielmus
inquit omnes clerus et fratres principes et episcopi, omnes cui subordinantur omnes princi-
pes et episcopi omnes.

Tertium generali quoque resolutione ad quodlibet sectae, et doctrinae omnes peritis indicari 107.
tale serendo et fil. quod potestas legislativa non tantum praerogativa boni et fidelis,
sed etiam infidelibus et malis, quae ipsa leges condere, si in justitia limite, nec excedant
quia ita sunt sancta canones ad statuendum rationem juris, nullatenus obligent, non quidem ideo
quia ab infidelibus lata est, sed quia in necessaria dotate ad sui valore requisita deficiunt,
legum enim necessaria dotis est ut quod sapiat divina caritas honesta et justa. et dogma fidei
contra Wiggleff in synodo generali synodo damnatum, quod ab eius haereticis
articulis in hoc verba sonant, nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus cum est
in peccato mortali, et longum haereticis fuit condemnatus, nec immerito, cum enim Christus noluerit
insistere ut addiscens justis legibus infidelium, quod a pharisaeis tentatus gentili cesari dari
insistere tributum dicens dale cesari quae cesaris sunt quae etiam sunt notae fidei petrus in ma
sua catholica c. 2. dixit servi subditi estote in omni timore domini non tantum bonis
fidelibus dominis, sed autem perversis et obedire domini dicentis suis. cur tributum gentili cesari
dari imperaret, si cum infidelitate aut peccato dominium stare negaret? sequitur
proinde est, quia cum peccato etiam mortali dominium stare potest, ergo non temporale
sed etiam spirituale, quoniam si senkia declaratoria quia eo privatus non fuerit, unde
laudo in peccato mortali valide gerebat valide etiam absolvit, episcopus quoque valide
ordinat valide inaugurat. Hinc quod in eadem synodo contra Hus et
Wiggleff dictum fuit. quod autem leges infidelium si justitia limite excesserint aut
contra sectae canones quod statuerunt nullatenus obligent, ex eo fidei liquet
quia leges non sunt de vinculo iniquitatis aut in bona statu, sic non vinculum sunt

si qua salubria alia statuta aut qua iustitia a fidelibus sequela obligarent, ita positis sit.

108. Assertio primaria potestas condendi leges civiles gerit, cui et omnis ordinari civibus gubernaco munitatis incumbit: et idcirco summus Pontifex spiritales leges quae pro toto orbe Christiano, civiles autem pro iis duntaxat terris in quibus proprie dominium spirituale potestate et iurisdictione gerit temporale, simpliciter sine consensu in regnis suis hereditariis, in terris autem imperii ex supra memorata recessu de anno 1576. §. abant dort daß in cui. Cum consensu principum imperii: leges in regnis optimatum in sua republica principe in suo principatu leges civiles condere possunt in quibus civiles ordinaria iurisdictione temporale ipsi competit sortiantur. E contra et certa sentia quae universali illi institutionali, qui cum lex sit ordinatio quaedam rationis cuius quae curam communitatis habet, omnis quinque tribunalis de potestate condendi leges, quam de communitatis gubernatione ex ordinaria habuerit iurisdictione. Sed fundum quae requirit iurisdictio ordinaria ex curam communitatis ordinaria, unde quia vice tum ordinarii agit, leges condere non potest. Fundum ex quo quinque pontifex summus Ecclesiae leges civiles condendi facultate non polleat nisi in iis regionibus, in quibus cum spiritali temporali gaudet dominio, tum indirecte dominium civile ipsi greatur super universo orbe christiano ut ipse de iure divino ipsi illa ultime esse ovis meas et quod legatorum aut etiam quoliqde verbis aforma patrestrum, quibus loci quinque spiritualis gubernandi potestas in illi civibus directe intendit, tum indirecte simul habuit potestas temporalis, atque ipsi illa quod civiliter spiritualibus ovium rationem obiect repellebatur, et sane S. Gelasius in et fatis promisse nisi Christi ei potestas iudicandi est collata, quae pro negotio salutis spiritualis et fidei defendendo leges civiles illi aterio infringere aut annullare poset, illaque circa iura temporalia disponere, sine quibus Gelasii S. Sacramenti obiecerent et ovium salutem periclitarent: recte ipse tenetur, quod ex eo quia universali regendi ovis cura quae ipsa a Petro et eius in universali regimine successoribus, quae per eodem iure quae ipsum sit one illud infringere annullare et quae quae alia potestate in periculum salutis ovium statuere, adeoque directa civilium potestas summo pontifici quoniam in terris duntaxat sibi civiliter subiectis, indirecta vero in toto orbe christiano.

Et hanc sua potestate sumos hos Gulia Navarchos exercite gmonstrasse in cano-jos.
nibus et Ecclesiastica sacri depstat historia, in iure enim Canonico Cap. Cum Roberti de eo
qui duxit matrimonium Pontifex procepit illegitimis filijs alimenta prestare, quo tn
institutione Civili eis dd denegabant, alia huiusmodi plura in iure Canonico reperiunt ff.
Constat etm ex Ecclesiastica historia quomodo Reges et Imperatores n solum excomunicatis palmine
percussi, sed etm de Imperij suis auctte Pontificia depositi fuerint et in vice eorum alij
surrogati: sic etenim ex auctoratu Childerico Cs. Francorum Rege ad ipsorum Francorum in-
stantia Zacharias PP. qui vixit aria anno 741. Pepinum patronum subrogavit.
sic etm Leo Cs. Carolo magno Orientalium Imperatore instituit, anno: 4: in Concil.
Lateranensi Friderico 2. ab imperio deposuit, ut plura alia silentio transeamus, quibus
manifesto apparet, quia semper Pontifici sumo indirecta Civilis potestas etm in iis
temporibus retenta visa fuit, quo Ditioni eius Civiliter subiecta n fuerunt. Licitu indirecta
id est Ecd qd ipsi gravenka eorum Gulio autorium Ki Salay patereth, hoc igit periculo n sub-
sistente legis gdendi Civile potestas iure Pontificii denegat.

Inferitur ex dictis: qd si contingat regimen ex hereditate aut aliunde ad Reginam de-
volvatur, aut ad Principissam, etm hoc volent potestate gdendi legis Civile omnifles 100.
id est omes qui ditioni aut imperio earum ff subiecti obligentur. Cuius ratio est quia supremo
potestati ac regio iurisdictni annexa est legislatiua potestas: sicut fomina dignitati
et iurisdictni huiusmodi capax fuerit, ratio n est cur ea potestas legis huiusmodi gdendi illi
denegaretur. neq obstat qd Apstlus dicat docere mulieri n permitto neq dominari in
Virum Apstlus enim loqtur de doctrina fidei publice tradenda in Gulia, unde prohibet
mulieres silent in Gulia (ac et alterum loquitur de dominio priuato Oeconomico et inaequali
vbi caput mulieris Vir, n autem fuit locutus de dominio priuato et publico de quo no
loquitur. neq etm urgetur in lege fomina ff. de regulis iuris statuit fomina ab
omnibus officiis Civilibus et publicis remota est, et ideo nec iudicis est nec magistratu
gerere (ac loquitur enim lex prohata de fomina sortis inferioris n vero de excellentibus
ac in regimine constitutis, has enim dignitates Civilis idoneas et nostra cognoscimus etate
quo in solio Regina Angliae Anna sed etm varia principissa imperij dominationi
iure fungebant.

III. Inferitur: Cum vero Pontifex, quoties casu dispensativo, potestate autem pontificia sit interpretatus Xo, ea etiam a nullo hominum habere potuerit sed a solo Deo et Xo eius, adeoque neque in casu publico haereseos potuerit Pontifex deponi, ut faventibus Lyserio in tract. de fide docebimus, nisi auctoritate divina: quapropter si quis Pontifex in manifesta haeresin incidat, et ipsa ei fidei generale depositum pro officio denuntiet, ipsum generale galilei non deponit, sed iure et auctoritate deo ipsius tmodo declarat. extra quia civilis potestas immediate ab hominum contractu, secunda hominum contractu iterum habere potest etiam invito principe si tum iusti tituli fuerint pata si principes in tyrannidem delinent, vel non servent pactum cum republica initum: dicimus si iusti subsint tituli, nec aliam cum nisi operta iniustitia non potest populus principem semel legitime electum deponere, quia si legitima electione onerum suum sustulit in illum, qui statim requisitus assumere et in se vel in alium transferre, cum illud titulo donationis factum sit suum principi. ex eiusdem ratione quemadmodum dicimus, quod titulo oblationis aut alio iusto modo dominium contractus principi fuerit acquisitum, illud denuo de principe tollere non sit in populi potestate, quia illud principem non accepit a contractu qui solum tum civile repetitionis exercitia cum titulo. quod si vero iniusto bello aut per tyrannidem dominium acquirit quisquis in contractu, iniusta dominii et observatio, quod iusto offensus eorum quorum interest fuerit legitimata, quorumque legum ditio vi et robore suo carere satisfactum est. quemadmodum quo modo diligentia tituli iuda fuerant satis explicata manent, obiectum omni gravamen amovi ex dictis de facili potuit, et ideo erit.

Lectio Altera.

Quanta in Legibus tum Civilibus tum Canonicis promulgatio requiratur?

Promulgatione quidam publica in ordine ad fundandam obligationem actualem omnem legem humanam sive civilem sive canonicam necessaria est ex dictis patet, et vim aperire est procedendo ad omnem omnium populorum generalitatem, qui infidelium, sed hoc in sententiis [illegible]

in presenti inquirere, quis potius de quibusdam eius indagare, nisi hic finis videat
promulgationis, et an statim postquam facta est iam ad legis obligationem observantiam? quatenus clarius quid
sentiendum sit intelligat, prius de civilibus postea de canonicis dictis assertis tractare
delectat. sit ergo.

Assertio X. quinquies quam ad imperiales leges glossatores obligent quin primo solemniter fuerint
promulgatae, tamen respiciendo ad imperiales novas et Caesareas leges imperatoriae non obligant nisi post
duos menses a die facta promulgationis quibusdam, et quidem eas solas provinciis, in quibus metropolis
fuerint promulgatae, adeoque ut universitas totius imperii obligent, et nearum quae in singulis
provinciarum singularum metropolis promulgentur a data facta promulgatione duo menses diffluxerint, antequam nulla servanda et obligatoria. ita tenuerunt theologi, canonista,
et civilista.

Prima pars quod quam ad imperiales leges glossatores obligent quin primo solemniter fuerint
promulgatae ex eo deducitur, quod quinque fuerint promulgatae, ac habent nearum legum, neque potest
effendi quod ad hoc deficeret aliquis defectus non obligarent: quo ad

Secunda autem pars quod non
obligent nisi post duos menses a die facta promulgationis habetur ex rubrica ad auctentica
ut facta nova constitutione, nisi quia ita dicit, ut facta nova constitutione, post quinquennium
earum post duos menses valeant, ex quo quaerunt DD. quod imperatoriae leges ante
duos menses non valeant. neque interest quod hoc non in ipso textu habetur sed tantum in rubrica ad
textum: cum enim apud juristas ut Amicus cum aliis advertit contra recepta prius quaesita verba rubricae faciant ad textum semper, et non repugnant inter se, habent vim textus: cum
ipsi in rubrica legislator generaliter loquatur et reddat ad textum semper nec nisi non
e textui repugnat habenda est pro textu ad legem, ut dicit imperatoriae leges
imperatoriae non obligant ante elapsos duos menses, nulla quaeque positiva lex obligat, nisi
ex quo non obligat vetita est legislatori, non autem ante vetita imperatoris obligatoria nisi trimestri a die facta promulgationis elapso juxta dictam
auctentica: ergo ut.

Altera enim pars sit. quod in singulis provinciarum metropolis debent imperatoriae leges promulgari ut sit post duos menses a promulgatione
elapsos inducant obligare in casu auctentica habet, quod autem violata auctoritas
ex instituto et sic loquatur de legibus testatis tantum ut ibidem advertit glossa hoc dicit

extendit ad omnes leges, eamque servare debent omnes, omnibus imperio subiecti, et ab
quemcumque non deest, dum enim in civitatibus et una omnium gentium moris et consuetudo, con-
sentiens est, quod ut singulae provinciae de sua obligatione certiorent, leges in singularum
metropoli promulgent.

III. Assertio 2da Cum extra dominia vim dicant ~~[illegible]~~ impune
[illegible] nulla lege vetitum
fuerit, et prolata constitutio de facienda promulgatione in singularum pro-
vinciarum metropoli, et de facta obligatione nisi post duos menses fit moratoria
ea non obligent alias leges aut principes nisi ad ingenio et legibus imperatorum subdi-
tos, unde ad consuetudinem regnorum et principatuum attendendum est qua promulgatio
esse debeat ut leges obligent, et ubi nil brevitatis constitutum, aut consuetudine in hac
re receptum, standum est iure naturali, et ut leges quae jam in civitate metropolitana seu
regia fuerint promulgatae statim obligent ac quam et in quorum notitiam facta promulgatio
contigerit devenire. Ergo hoc assertio de naturali aequitate nemo enim tenetur legibus nisi ob
x naturali obligatione legum eximit, nisi constitutionibus principum superiorum, cum ipse imperator
extraditur sua non sit superior, quia eius legibus non subditi nisi sunt, nisi
constitutionibus eius a legum obligatione eximunt, sed standum est constitutionibus principum superiorum
imperantium, aut consuetudinibus locorum, et ubi nisi consuetudo nisi constitutio specialis est,
in possessione vim naturae, de iure autem naturae non est solum quam ut in metropoli regia publice
promulgetur, atque ita lex totum regnum aut partem quae sub dominio vigeat:
quoniam aliud statutum non est aut consuetudo non habet, leges in metropoli regia publice pro-
mulgatae statim ad sui observantiam obligent. Et in ordinariis regnorum consuetudo
ut leges in singularum provinciarum metropoli promulgentur, adeo ingressionalibus esse
observandum, ne quidem nunquam ubi non est, aut nunquam ubi est.

IV. Assertio 3a. ad hoc ut leges pontificiae sedis Romae obligent, non est necesse nisi ut Romae
promulgentur, nisi forte aut in ipsa legislatione statuatur, aut alicui privilegium aut consuetu-
do contrarium habeat et finis et tempus ~~[illegible]~~ gratia non ramos, qui ad hoc ut pontifi-
cia leges obligent arbitrantur esse necesse, ut in singulis episcopatibus promulgentur.

Ita autem assertio huiusmodi nisi lege pontificia Romæ tm promulgata aliis etiam provinciis et episcopatibus obligaretur, id fieret velex naã rei vel ex iure positivo, neutrum cum fundamento dicitur: nemo id fit ex naã legis, de naã quæ sic legis ñ è nisi talis solemnis promulgatio qua lex qtm ad se reuiri potest in notitia subditorum atq; hoc habetur et si Romæ tm solemnis promulgatio fiat, inibi enim veluti quasi omnium regnorum Catholicorum legati morantur, ex omnibus nationibus ad illorum limina frequentantes fere semper manendum: et veluti romana Curia è mater et suprema Matrix omnium Curiarum et metropolis omnium episcopatuum: fuit go iuxta gtharios, de naã legis ñ requiritur, nisi qd in matrice singulorum episcopatuum promulgetur, neq; necesse è ut in singulis episcopatibus lex episcopalis proclametur, ita dicimus quia sufficit universalis lex in universali omnium matrice Curia romana promulgari, et sane qmodo ex naã rei plus requiratur ñ habet unde asseratur, si enim ea quæ legum affectat habent non etiam id requiritur de iure positivo de tali etenim iure nullibi gstat nisi forte velis adducere veritatem authentica ut facta nova gstitutione et dicere quod in iure canonico nil statuti è observandum sit in Civile et illud Cap. de novi operis nuntiatione ubi dicit quia vero fuit lex ñ dignum Sacros Canones imitari, ita et sacrum statutum canonum principium gstitutis adiuvant &c. Cum go in Canonibus nil deceret de promulgatione, standum è iuri Civili. at gtra hoc è qd in illo Cap. ut supra dicit ñ agit de iure quo lex promulgari, sed quo lites dirimenti ut fit. in litis dirimendis ubi in Canonibus nil decernit standum sit iuri civili. gtra è 2do quia legibus civilibus sic prorogaretur protestati pontificii, si enim pontifex tm Romæ legis vellet promulgari, ñ obligaret gtra voluntatem nisi romanos, qd est odiosum, adeoq; ad ius quo lex promulgari ñ extendendum. gtra è 3. qd de facto plerumq; pontifex legis tm Romæ promulgat et tamen eas obligat totam Curiam. gtra denique è 4. qd ñ ex toto terrarum orbe ad romanam Curiam delatis iudex iuxta Cancellaria regulas aliasq; regulas Romæ solum promulgatas decidunt; qd ad hæc fieri ñ possunt nisi promulgata Romæ fuerint lex pontificia sine etiam alia promulgatione totam Curiam obligaret: go &c.

115. Dici tn nisi forte aut in ipsa lege aliter exprimat, aut alia privilegia aut consuetudo ingrarium habeat. Ac enim idem benore legis, aut idem privilegium aut consuetudinem. Atque in legibus pontificiis è non dubito, aut certo subsistendi privilegio aut consuetudini pro priori erit derogandum. Et quid si in ipsa lege aliud exprimat, aliud n è quin idem valeat legislatori in pertu legis subjectam ex obligetur et n antea: si autem privilegium aut consuetudo quoda habeat, ut ei expresse in legibus pontificiis n derogetur, plerique bona voluntate legislatoris interpretantur ex aliter obligare n presumit, nisi qdem in ea privilegio aut consuetudini n derogat, qd maxime de legibus ministerialibus aut popularibus è aliqdem, aria quas huiusmodi consuetudine in Germania regere videtur, ut ait Metzger part. 3. disp. 34. a. 1. 5. 6. n. 12. Hoc tn eatenus dicta volo, ut n statim ex qui gravari legum sentia mali arguere possemus, si idem lex in provinciis aut civitatibus sui promulgata n è lege ea pontificia n observent. Id magis videndum arbitror quemnam inter duas hoc sententias videatur stabilior, et tn idem qd diximus in tract. de actibus humanis sect. vet. iudicandum erit ita, ut si quorundam pontificum fuerit lege obligare, et tn ea expressis fuerit, à quato exempta n maneat, extra sit exemptus si publicus visa fuerit lege n obligare nisi etm in singulis civitatibus promulgetur.

116. Asserto 4. quoq; de vire pontificio obligandi tota civitas sui legibus n requirat nisi bona promulgatione, adeoq; in legibus pontificiis n valeat, si se loqd id è obi in lege aliud n exprimit aut gravari consuetudo n habet, constitutio imperatoria ut in singulis provinciis lex promulgetur hoc ut sed actualiter obligare habeat, in eo tn etm valet profata constitutio imperatoria, qd qdo in lege pontificia aut canonica aliud expresse sive datur profectum sive datur absentium n additur qdo ex obligare incipiat, scilicet duo menses indicantur vacatio, qbus diffluxis lex illa sive sive culpa actualiter obligat. Eatenus sic communis sententia quin quibus aliqui obiant ex eo, qd qdo de obligatione cum sit quodda odiosum, debitat, ut non sit iudicio prudentum, qd iudicium declarat, ipsam profata illa imperatoria constitutione, qua dicit ut lex post duos menses sive valeat adeoq; etm lex pontificia qd aliud n additur sive post duos menses obligare censeat.

scripta non se sola certè me non moveret, quia ubi nullus positivum nil determinat standum
è iuris non, cum ego illud quod dicit quia S. Canones leges non designant ut supra è
habitu bonum è illegitimum de iure quo liceat dirimunt, adeoque vel ex hoc satis notum, non me
me moveret, nisi legisset Bullam Pii 4. super declaratione temporis ad observanda
decreta S. Oecumenici et generalis concilij Trid. ubi hoc habent: nos itaque ut omnis
controversia litisque tollatur motu proprio eam rem prout rationi iuris et equitati
quemvis certum Iuxta declaranda: nam etsi ipsius quidem decreta etiam de venera-
bilium fratrum nostrorum S. Rom: Eclia cardinalium qui filio et absente magistro
nostro decreto confirmata à nobis fuerint sub fine mensis Januarij: et hoc etiam tem-
pore apud hanc sedem observare coperunt, quia dum non parum temporis in eis como
diligenter emendandis, mutandis, necnon consumptum fuit, et N3. iure etiam omni
sancitum è ut constitutiones novae vim non nisi post certum tempus obtineant, quae
nobis et ipsum desunt è prodita decreta ita ad dictum reformatione ipsos positivum
dundazat sententia à calendis Ianuarij proximè futuri obligare cepisse ita
Bulla Pii 4.

Hoc ego Bulla ad veritatem profata asserti meum determinat asserere et positam ij.
simul affirmatione: cum ego pontifex dicit quod iure etiam omni sancitum sit, ut con-
stitutiones novae vim non nisi post certum tempus obtineant ad imperatoria constitutione
quo iniuit ut facile novae constitutione respexisse valem è, et si etiam eam in legibus
pontificij servanda probasse indicat, quod ipse tres menses à confirmatione usque ad
obligatione intercedit, unum pro mendis emendandis, duos autem à facta promulgatione
usque dumtaxat ita decreta idem ea quae iuris et positivi obligarent. et hac
Pii Bulla ita moveor ut longe probabile mihi videatur quod pontifex etiam in suis le-
gibus imperatoria illa constitutione observanda probavit, quemadmodum. quod iure omni
sancitum è, ut leges non nisi post certum tempus id è duos menses vim obtineant,
etiam in legibus pontificijs observet: Verum itaque tenendum è, quod leges positivae
pontificia et quae de ijs quae ex Sanctis statuta non obligent nisi post duos
menses à die forte promulgatis nisi expressa aliud caveat in ipsis legibus suis
supra de legibus imperatoris dictum fuit.

118. Sic in lege pontificia positiva et quae ab eis quae ex legibus prohibita sunt
quae ipsi deducit ad ordine pontificio, obligaliquorum auctorum sententia longe
scandalosae viam aurium offensivae haereticae et huiusmodi dominos, eadem
obligant etiam ordine duos menses elapsos et abusus die facta promulgationis, quemadmodum
prohibent docere sententias eiusmodi, nam autem quemadmodum sub tali et tali censura prohibent
ratio prioris est, quia prohibent id quod ex legibus pertinent ad ponere, in omni sententia
quoque scandalosa aut haeretica est quia prohibita, sed est prohibita quia huiusmodi
mala proinde malitia ex re ipsa est, et ideo obligat ne doceat omnibus qui ita
ut dicti declarata et promulgata fuerit. ipsa attendo ad censuras subiicit in-
terdicunt sententias eiusmodi, proinde potest aliquid prohibere, et ideo certum est quia
censura eiusmodi pertinent ad res positivas, ex obligatione vero censurae illae
non obligent ante elapsos duos menses, neque ius quod antea innotat, nisi aliud in
ipsa lege dicat, aut nisi prohibitum sit, ad quod vero affectus ipse reservatae
sunt respicere, et duobus mensibus illis nondum elapsis, absolvere possit, quoniam
ius semel elapsi absolutio soli Summo pontifici reservatur.

119. Duo ~~sed~~ quae in propositione objici possent, et peculiaris certia assertae attinent: quorum
unum est alterum cum est solutum et est istud quod in Capit. de novis operis nuntiatione dicitur,
quia fuit lex non dedignant S. Canones imitari, ita etiam sacrorum statuta Canonum
admittunt affectibus adiuvant, unde concludunt, quod quia in iure Canonico de pro-
mulgatione nihil fieri dicat, nil peculiaris statuat, respiciendum sit ad ius Civile
et ideo dicunt etiam in Canonicis procedendum, adeoque leges pontificias in singulis pro-
vinciis et Episcopatibus debent promulgari. sed ad hoc supra n. 114. abunde respon-
sum est, ut dicitur in libro aliud addere superfluum foret. alterum autem quod obiicitur parum
habet difficultatis, et est illud: quod dubium an lex sit sufficienter promulgata, de non obligat,
quia praeter hoc quod promulgata sit ipsa clementina legis, etiam requiritur statutum
melior autem est ratio sententiae ut diximus in tract. de gratia. atqui dubium est in proposita
sententia an lex pontificia tunc tum promulgata sit sufficiens promulgata quoad alias provincias

obligando; quatenus insignierit in aliis provinciis et Europa publicis promulgata, non obligat
saltem in possessione libertatis. Sed ut dixi hoc argumentum habet difficultatis:
nam Qs. an dictum quod Dhui sit an lex sit suffitter promulgata Dhio ad ipsa
promulgatione pertinente lex non obligat Respondet Dhio tria ad sufficientiam promulgationis pertinere
et quid se quod de iure opus, et opus simul de lege et promulgatione facta n. rebus
quibus sit stantibus fuit. quod opus de lege lata, opus de iure lege ferendi, et tum
quod dicit de lege quam ad sufficientem promulgata, et Dhio tum utrum etiam si sufficiens
sit promulgata, et an in tali superiori quaeritur ut me etiam si illa promulgatione velit
~~promulgo~~ obligare, se melior et optimus superiorum, qui eo ipso quod superior sit, in huiusmodi
casu erit in possessione: quasi nec veritati consentaneum quod dicit quia se libertas
esset in possessione, non enim libertas sed ius superiori cum possessione et his opus
promulgatio ad leges singulas requiratur satis opus est.

Sectio 4ta.

An legum humanarum vigor dependeat ab auctoritate populi?

Non ad Dhui quin lex tum naturalis tum divina positiva ab auctoritate populi neutiquam dependet. 1 Z 0.
Cum enim potestas legislativa divina ab Deo accepta non sit, sunt ipsa ipsa lex naturalis non dicitur
potestas, sed potius huius societatis ratio et potestas ordinis quod participatur a deo sit, et redundet
aliquoties aeternae in ius naturae tangunt in ius honestatis quia, satis apertum est, quod lex sive
naturalis sive divina ab homine auctoritate dependere non potest. Dhui quod procedit de lege humana tum
et quia ex hac motivo, quod potestas legislativa humana sit quia a populo in principio statim et ideo
quia omnia quae in suo quia videtur redundare, satis facile videtur quod ista potestas in
reflexum vim sua fortitatis a genere populi necessitatem ut eius constitutio rationi Deatur. et mu
hac ratione potest de iure humano civili loquitur, tunc quaestio etiam ad leges institutas terrenas,
et sic inquirit de legum humanarum virtute indagatur in eandem quaeritur ab auctoritate populi;
sed ut obligatio eam populus auctoritate, lex non obligat?

131. Assertio 1. quia potestas pontificia condendi leges a Christo immediate in autma contulit
e, potestas autem episcoporum immediate a Christo Vicario et mta a populo, leges pontificum
et episcoporum aliorumque Ecclesiarum prelatorum, si iusta fuerint, obligant ante eas acceptatione
populi, et indeficienter ab ea vim suam habent. Cuius ratio et fundamentum est quia iuxta doctrine
importatae, scil. quia potestas hoc principaliter leges condendi non est assumpta a populo, sed
immediate limitatae tradita a Deo, et agnitis de iure divino illa verba mo-
nstrata: pasce oves meas tibi dabo claves quodcumque ligaveris super terram erit ligatum
ratio cur a quibusdam dicit leges condere ab acceptatione populi, in eo consistit quia alias
hoc potestas leges condendi ab ea haberet in principio nisi tantum conferre si populus
in lege consensisset, quod ratio in legibus pontificiis contingere non potest ut patet quia
ea a populo communicata non est pontificia potestas. protinus de eo meliori modo
Ecclesia et Christi eius pontifices immo potestatem condendi leges absolute credit, quo
potuit, atque meliori modo utilitati spirituali potestate ea condendi ter a populo potuit certe enim
ad certa gubernatione expedien non videbat, ut leges a populi acceptatione dependerent
quia sic fore iusta leges effectu suo privarentur per vitia et iniquitatem populi dirigi
nolentis: quod ex. Sed non obstinat quod magna sit difficultas de legibus pontificiis, quas con-
condendi potestas immediate a Christo Deo et non autma populo, unde negare breviter sit et non est
ratio aequitatem assignabilis quod pontificia potestas condendi leges aliorumque Ecclesiarum prelatorum
eatenus sit ligata, ut ab populi consensu bonum virtutis sua obtineret. quod recte indicat
quia hoc potestas ad hunc consensum non ternat.

132. Assertio 2. nequaquam leges civiles, sic legendo dependent ab acceptatione populi, adeoque ~~[illegible]~~
acceptat sunt non ut accepta populi lege, sed in alia conditione affectu non definiat, obligare non ~~[illegible]~~
definit. Ratio 1. mo. quia non affectat de conditione huiusmodi facta, quo communitas in principio fuit
potestas condendi leges, quod leges principii non obligarent nisi populo acceptante. et pro-
derea non fuit expedien ut hoc conditio fuerit, quia sic fortissime in aliquo duraverit
ci bonum commune non posset utiliter dirigi, et tunc leges prima utilis sua effectu amittent

[illegible] ipsi legislatori et lex è in potestate, et [illegible] tenendum è, qd [illegible] non subest, sed legis etiam civilis obligent quoad eas, ea non auferant. Ratio è ex dogmate ubi nil exceptum è, omnis contractus potestas in principe relatae plata credatur ita ut [illegible] sit plenum in legibus populum obstringere, qd si autem penes principem è totum in legibus obstringere populum approbatur, cur ego credarem in eiusmodi quitate si populus aut est limitatus esse. probata è in statuta iuris eiusmodi populus quisque profunxit, quo tono omni melius quitatis è autem omni nouel. dubio, quia melius quitatis, ubi hoc quitatis non illgit, quia non illa facile stringeret ut a prima lege populus diuro Cervinis effectu suo frustraret. in fuit videl. [illegible] asserti obligendi ex hoc, qd dato etiam et in questo, quia quitatis [illegible] fuit filiberta, ea tn non videtur principes profuisita, et quia iure belli singula fere regna ab uno dono ad alterum diffuerunt, eod iure belli principis iniquissimo iure principis aequitatis quae ad videndum non abstrondarunt latae evincere, qd legis principem ab auctoritate populi minime dependent. Hoc quid verum è ut dicit iuris consulti: leges instituunt cum mulgent, et firmant cum moribus utentium probant, verum ipsa firmitas è ex ipsis firmitas facti non autem firmitas iuris, vnde etiam ad iuris fuit lege moribus utentium probant fuit non, tn si legislator in sua voluntate stetit, obligare non definiunt. quo etiam in parte fuere videl. sentiae illae ab Alexandro 4. anno 1655. reprobata in hoc verba Bronz, populus non peccat et nisi abstrahat ea non recipiat legem a principe promulgatam. eo ipso etiamsi pontifex hanc sentiam reprobavit, videl. quia nostra sentia approbavit qd hoc ab auctoritate populi non dependet.

Quamvis autem de omni lege auctoritas populi in ea quia, tamen eos qui lege quod data non 123.
auferunt, non platim arguendo quasi ab eo, iusta quoque ratio poscit subiec, quae superiori intimata legis recita, tobit obligatione non illo quia eam populum non auctoritatem, sed quia pro ratione non recita superior populo illum ab obligatione legis exemisse ex sese, ad qd rationibus efficiendum affirmat, qd superior fuit lege non auctorata, sed ipsa eam ex reclamatione legis tn pugit subditis huiusmodi ad servanda lege gravera, dum scilicet dum enim non poterit facere et tn non facit, tunc ex sententia ratione profitetur. Ubere et subditis eius de obligatione legis relinquere. et ideo è qd gilium prin.

solum qd extra mora fuit recepta non, trans Tyberim non obligat, nonnisi ex omni illud non est recepta fuit, qua illud fuit recusatum, et si vellet ad illud servandum se obligare, et tn non obligat, quia neq; carpit in observatione eius, adeoq; recte ex conscientia censet eos in obligatione conclusos non intendere. Similiter, dum recepti decreto aliqs intrarent: Decisi reservati in agendis non exceptis, et cis Rhenum in Brigovia non recepti, qui non obligant: sitq; qd plures audivi a viris fide dignis in veritate subsistit, qd eorum observandorum moralis impossibilitas adnata fuerit quamprata, et Roma eo ipsa diro protestata, ut vnum fuerit Institutum ab cis Rhenum non receptata, neq; tn vellaeri recepto ad illos assumendos obligavit: quorum enim in Rhedis Curialibus fuit admissus adoriendis, quemq; illi Cons. appositi sint, non tn assumunt in iuvenum illigatis, sequitur ergo ab eo Rhenum parte eundi Rhedo quinitis imperiunt, non alia ratione dari videntur, qm ubi ibi ex recepti sint, ibi etm eorum servandorum notitia habetur: quo etm ex hoc videtur iam ee ipsa eos cis Rhenanos profuisse.

124. Sed quis qd non go tempus requiratur, ut lex non admissa non profuisse abrogetur? et varii varie sentiunt. Samormitanus fidelissimus ut refert Amicus hic disp. 5. qu. 5. n. 100 ait Superior fuit et tolleratur, et se diebus aut triginta, qui Superior recepit et non abrogavit, lex cessat abrogata: vel ignoratur et se requirit tempus 40. annorum. Sed Felinus ut illud refert Amicus ille mihi placet, et ipse ait ignorante Superiore sufficere decennium. Ego vero ait Superiore etm ignorante satis ee generale inobservantia legis publicatae, manifestata quia ad hoc sufficit certus quasi principis ex presumpta ipsius sua ita Felinus. mihi autem placet qd eos loco tradit Amicus in hac verba: ergo si dicitur non vel inobservantia legis ee ex dea revocabili; et se vera ee hac ultima Felini opinio, eo qd se lex presumit lata subsistere si populus ex revocabili ea non dissenserit: vel non ee ex revocabili ea, et se si princeps fuit et tolleratur sufficiunt tot anni qt morali satis ad presumendum tacitum assensum principis: si ignorat illud tempus mea sententia videtur, qd sufficit ad quendam introducendam qd fere ee 10. annorum ita Amicus et hoc mihi placet dicere, ut enim alibi

docebit in hoc tractatu quietudo etiam jure illicite introducta postqm̃ regnavit,
qui sui difficultate tamen laxè et sine quanto observari potuit. ex his
Infertur, imo qd omnis lex absolute à superiore lata in quibus abusus tatione 125.
populi vim sua obtineat, et ideo stabilet de hac absoluta superiori voluntate
quicunq; ea usu n̄ probet, quia quia gra lege prohibente fuit, tn̄ ordinariè
bona fide de lege tuna tacita conditio sumatur, nisi ex rationabili cau populus eam
n̄ admiserit: qui hoc ge intervenente rationabile causam quod respectu legis et eius ob-
ligatio suspendit, interest tn̄ ut hoc cau gloriam coram superiore probet, et si reic-
ta ab eo n̄ fuerit, legis obligatio usq; ad tam cau reiciatur, n̄ tacitus dominus gaudere
debet, qd si vero dominus ratione illa gra lege etiam dura n̄ admiserit, sed
ad executione eius dissuadeat, lex in obligatione durat, quidni in ea iniustitia non
appareat lege prosecuti ff. qui eta abrog sui enim voluntate et eius superiori
ex in possessione. ex hoc illato sequitur aliud fit. qd posteri n̄ observantes legem
a maioribus n̄ admissa, quidni tamen iniustitia in n̄ admissione legis eiusdem n̄ appareat
iustè presumunt lege jmo ex rationabili cau n̄ admissa, et si à penata dimissa-
bantur ~~sequam~~ sinergo ipsi lege adimpleant. 3. inferitur qd si pars communi-
tatis aliuius legem angulet etiam ad ea pars minor teneat, pars enim minor sequi
maiorem fuit auctoritas summa pale, n̄ autem viciissim. sed hic.
Obiciari potest quoniam fit vida pars maior contraria pro tota et minore on 126.
fit pars maior diuisa respectu totius ditionis, quo pertinuit eius subiecta ē,
on vero diuisa tn̄ respective ad una respublica, una regione, unum regnum,
unum locum pro prius videtur docere Valentia i. 2. disp. 7. q. 5. alterum vero docet
Salas disp. 19. sect. 2. a. 2. p. 5. c. 4. q. 13. Armis disp. et sect. 5. n. 98.
fit. qd diuisa respective ad tanta respublica pro n̄ autem ad tota ditione. mihi videtur
ē Minorem disputandum vel legis pt uniuersales pro tota ditione vel pt totis pro
uno tn̄ regno respublica pro et quia si legis lata pt pro uno tn̄ regno respublica
sic videtur ratione qd n̄ sit respiciendum ad tota ditione, sed tn̄ respective ad
regnum et respublica, sicut etiam obligatio n̄ ē ad tota ditione, sed tn̄ ad regnum
respublica si vero lege pt uniuersales, et uniuersum gaudeant totis pt sui pro

tota ditione fuit pro uno toto regno adhibendum et ad diversos mores regnorum
variorum aut eiusdem regni variarum provinciarum, et si dicitur, quod non sit respicien-
dum neque ad locum, neque ad tota ditione aut regnum, sed ad aequitatem morum
ita ut finitimi eos mores et consuetudines morum, pars maior legem auferet, trahet
minorem, et lex obliget omnes, si vero respiciat dicitur sit ut supra: cum enim
lex sit quaedam legatura et regula morum, ad mores non autem ad numerum subdi-
torum aut locum eorum videtur esse respiciendum, et hoc quidem eorum apparet non
solum ratione legis civilis, sed etiam pontificiae, et diversitate morum quamvis
multo bulla pontificia in omnibus regnis regionibus, quae non viguerint in alis,
sic multa in Italia Urbis sua obtinent, quae non in Germania, Gallia quae habent
et similiter de legibus civilibus, ergo ut mores et aequitas eorum respicienda est
non autem multitudo locorum, et hoc quidem ex dictis ita elucet ut quantum arbitror
veteriori statuere non egeat.

127. Ex hucusque dictis etiam patet quod ad rationem in quarum in 6. sectionis n. 120.
posita dictum sit, negandum etiamsi esse, quod ex hoc quia a populo principes
potestatem condendi leges acquirit, sine subiugatio quidem hoc sit populum auferet
subiugandi. Etenim quidem bono gubernatori dignoscitur aperte obedire, dum sui
populus non a potestate gubernandi, sed potius gubernantis a voluntate populi guber-
nandi decederet, quod quia omnes videtur esse rationi, et potius esset aliud expresse
non habet, illud populus one sua ita in principe transtulisse, ut deinceps
in eum pro negotio boni communis eadem sua dirigeret arbitratu, et hoc certe mihi
videtur posse videri ex positis supra rationibus, quibus non negarim, quod absolute
loquendo populus iure auferendi sibi reservare potuisset, hoc tamen minime
pro bono communi congruisset. Sed hic satis patet quod de legibus earumque aequi-
tatem ratione populi tenendum sit: quapropter hanc sententiam et cum ea ariam
totamque hanc tota termorum quaestione.

Quæstio 3tia
de
Obligatione, Cessatione, interpretatione et dispensatione Legum.

Tertiam ordiuur et ultima de legibus quæstione, uti ratione suæ præcedentibus superiore, ita dictorum copia cæteris magis frequentem, in ea enim de obligatione, cessatione, interpretatione, et dispensatione legum simulagere intendimus, et ideo illa pro faciliori illustratione in 3. articulos distinguimus quorum primo de legum obligatione ordinis se, in 2do de eo ad certos casus, in 3. denique de cessatione, interpretatione et dispensatione earum tractabimus.

Articulus primus
de
Obligatione Legum eidem se.

Quinque in præsenti articulo de obligatione legum ordinis se disquirenda veniunt quorum quidem primum est, an, quo, et quomodo leges humanæ obligent in genere. 2dum an lege humana præcipi aut prohibiri possint ultra mentem internam. 3tium. an leges penales ad pœnam pœna obligent ante sententiam Judicis. 4tum quomodo leges in præsumptione fundata obligent. 5tum. denique an in mea fori poli, potest dari obligatio gravis servanda legis æternissimæ, nec ne an lex humana possit obligare cum periculo vitæ? in horum veritate in præsenti articulo veritate possibili indagabimus. erit igitur.

Sectio prima

An, quo et quomodo leges humanæ obligent in conscientia?

Suppono 1do quod lex iusta etiam humana habeat ferè vim quodam subditos obligandi, 128.
Hoc enim non à legis expressit de cuius efficacia ex eo obligandi. Suppono 2do.

Sycronozdo qd varie dividit lex huna alia enim e preceptiva vel etm
prohibitiva, alia mixta alia mere penalis ut n. 6. Dicimus ergo preceptiva
vel prohibitiva quo simpliciter aliqd imperat aut prohibet sine addita pena mere
penalis autem e quae praecipit aut prohibet mere et tm sub pena subeunda.
At mixta e quae de utroq participat, et hoc fiet ee disjunctiva v.g.
aut frumenta extra patria non exportabit, aut bona evehentis confiscabit
vel fiet ee cumulativa v.g. nemo subditorum hostibus arma vendat, et qui
gra venerit triendio post ad mensem carebit. Sic lex iste alia dicit favorabilis,
quae sil. majorem respicit bonum et favore aliuius, alia vero odiosa quae poenam e
de onere quoda pena et huiusmodi lex autem favorabilis dicit lex amplo inter-
pretatur odiosa vero interpretatur strictae. Ndum qd e regula omnis onera restrin-
genda favores ampliandi. Hic positis sit

129. Assertio 1. Lex huna si iusta fuerit sive caelestia sive civilis obligat ad sui
observantia etm in foro poeni. e expressa S. Th. hic q. 96. a. 4. in c. et ad
primum ubi ita ait dicit. Qd sicut Apostolus dicit ad rom. 13. omnis potestas huna a Deo e,
et ideo qui potestati resistit in his quae ad potestatis ordinem pertinent, Dei ordinationi
resistit, et ndum hoc efficit reus poenae ad poenam, ita S. Th. Cum quo consentiunt alii sententiae
Theologi gra Gerson vicoflex et Almainus de lege civili tm negantes, hanc nostra tm
sentia ait Suarez l. 3. de legibus c. 35. n. 5. ee de culpa vel saltem culpa proxima
qm etm docuit S. Aug. Epist. 50. ad Bonifacium dicens: quicunq legislatoribus quae
pro Dei veritate ferunt obtemperare nolunt, ag iniqui grande supplicium. ipsa hac
sentia dare etm dicit in S. pagina ad rom. 13. ubi Apostolus dicit omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit, non e enim potestas nisi a Deo, quae autem a Deo est ordinata
sunt, itaq qui resistit potestati Dei ordinatae resistit, qui autem resistunt sibi ipsi
damnationem adquirunt. et post pauca ad ait Apostolus ideo necesse subditi esse non
solum propter iram sed etm propter conscientiam, idcoq enim et tributa praestatis, ministri enim
Dei sunt in hoc ipsum servientes: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui

vectigal, vectigal, timorem, timore, honorem, honore, hoc fere quoque quod ipsae
scripturae alibi docent, dum dicit, cum Domino obedire mandavit, ita dum dicit quia
iugum legis legunt et legis editores ipsa docuerunt et ego, Domine ex praecepto, qui legis
munus suae caelestis suae civilis in gratia obligent.

Ad quoque sententiam huius obligationis minime deest id quod deprimit ex eo quod 130.
protestor obligari in gratia legentis in quavis contrahe impetrata et dominicia que
gestat ex viro et uxore filiisque familiae: Mulieribus quippe Coloss. 3. praecipit ut sub-
dito sint viris suis, familiae famulos ut obediant Domino suo; petri. 2. filios ut
honorent parentes suos, et pleni ille norte morat qui inobedientes punit Deut. 21.
si autem tanta subordinatio, hierarchia et obligatio in contrahe impetrata provenit
Ubique veniens punit ut eadem maior et plenior Ecclesia in contrahe petita quae est univer-
ceps et respublica. Ergo protestor legislatione huius parum utilis carentes sine
gratia obligare non potest, cum plenis, aut vi aut fraude superiorum legis eluderent
et sic nearia lex sine pro lege frustrari posset, proinde quemlibet ut legis atque in con-
tracta obligarent, se his rationibus in suppositis ex scriptura testimonio et conciliorum ac
Patrum aliorum assertio satis certa est: igitur sit

Assertio 2da. Omnis lex huius sive caelestis sive civilis obligatem in 131.
gratia vel ad actus procedere aut omittere actus prohibitos, vel ad poena subquae actus
procedit ita quod ~~etiam~~ omnis potest non obligare ad actus procedere vel ad omittere
actus prohibitos, non potest tamen in gratia non obligare sed ad exercenda poena postea legislatores
gressione. Ita omnis hic dicit. 5. sent. 7. et videtur ex contrario ipse pauca.
Ad etiam est probatio: non faciat prius offerre sibi et legis obligant in gratia
et quidem pro arbitratu superiorum, ita ut ad voluntate superiorum legis sit parendum
legis autem superiores ~~vel~~ obligant ad actus procedere aut omittere actus prohibitos
vel certe obligant subditos ad poena subeunda, quae actus qui prohibitus est facto
aut non facto eo qui procedere, si omnino ad neutrum obligarent, rationem et quia
lex careret effectu divine statuendi: quae etiam in gratia subditos obligant vel ad

actu vel ad pœna pro actu non factum. At hæc nulla lex obligat altera in-
dentur legislatoris: vel quo legislator intendit obligare ad actum, vel intendit
obligare ad pœna ita, ut omittat actum, quia quod non facit, prudens
in iudicio obligatus sit facto post sententiam iudicij in gratia ad subeundo pœna
Et hinc patet ratio quia lex obligat ad actum præceptum aut ad omissionem actus pro-
hibiti, si vero dicatur ratio a qua, tam subditus obligatur ad pœna, non ob-
ligatur ad actum: quo lex huiusmodi vel obligat ad actum, vel obligat ad pœna, ~~hæc~~
et potest obligare ad pœna qui obligat ad actum, non autem potest obligare respectu ad actum
respectu ad pœna, quia debet ad alterutrum obligare, ne actus careat pœna, et ideo
si non obligat ad actum, patet ratio a qua obligat ad pœna.

102. Quinto autem lex obligat vel ad actum vel ad pœna, tunc sunt magis tenendi in lege
quod obligat ad actum, cum sit non obligare ad pœna, quia iuxta regulam utrum minus
est sequitur, et iterum iuxta aliam regulam quia cum quis legem dare potuit oportet, ut
interpretatio fienda, unde etiam deducitur, quod si legislator quoque sanctionem fa-
cit verbis quid præcepit, sed tunc non affert ex ipsis verbis non processerunt ad
actum, non ad pœna? præsumitur quia processerunt ad pœna, non autem voluerunt obli-
gare ad actum et hunc modum dictum est de regula sanctissimi legislatoris N. S.
Benedicti fil. quod quia extra mea Natura non affatur non obligat sub peccato
non sub pœna regulari, patet tenendum sit quia obligat sub pœna non sub peccato, et inde
est quod frater in regula dicat promittit aut violatio regulari subiaceat. idem tenet
P. Inetzger tract. 9. disp. 25. a. 1. §. 3. et alii doct. interpretes. Regula contra
sed tunc illegitimus est extra gentes, si omnis transgressio regula fieret ex gentes in mea
gravis, vel quod ne sit processus superiorum sub obedientia obligantur, cum omnis transgressio
prorsus obiectio in gravem peccatum degeneraret non quia sit non observatio regula, sed sit
gravis non observatione relata aut sit positiva inobedientia.

Assertio 3. Omnis lex penalis si sit mere talis non obligat ad actum sed ad poenam lex autem mixta si sit disjunctiva obligat ad alterutrum, si vero sit copulativa standum est intentioni superioris habilitis presumpto an obligat ad utrumque an ad alterutrum. 1133.

Et ita tenent communiter. Prima quidem pars ex eo patet quod omnis lex obligat ut quod legislator intendit vel ad actum vel ad poenam, in lege autem pure penali per se mente dictat legislatoris in quia tum obligatio ad poenam non autem ad actum nisi sub poena: quod si ergo qui delinquit contra legem pure penalem non peccat peccato morali aut theologico omittendo actum vel occupando aut ponendo actum prohibitum, quia nemo peccat nisi ex quo violat legislatoris praecepta, hoc autem contingit in delinquendo contra legem pure penalem, voluntas quippe legislatoris non est nisi ad poenam ipsi culpae inflicta ex actu subeunda, et ideo non obligat ad actum in specie, sed tantum non ponendo semel posito affingit ad poenam sub onere quia exolvenda. Ex eadem ratione religiosi duae partes et mechanicum, cum etenim omnis lex plus non obligat, quam intentio legislatoris tenet ut obligat, lex autem mixta si disjunctiva fuerit non intentione legislatoris tenetur ut obligat ad alterutrum, sicut etiam ex tenore ~~[illegible]~~ verborum legis collegit poeta: quod si vero copulativa fuerit, et certo dignosci non valeat an determinata sit ad obligandum respectu utriusque actus sit et poenae, an ut unum tantum, ad intentionem habilis presumpta recurrendum erit, et sic ergo manifeste est, quia lex mixta si disjunctiva fuerit obligat ad alterutrum si vero copulativa standum sit intentioni legislatoris habilis presumpta an obligat ad utrumque an ad unum, et ideo quia odia sunt restringenda nisi ex verbis legis aliud facile dignosci, erit presumendum quod lex sit disjunctiva non autem pure copulativa, adeoque non ad utrumque actum et poenam, sed tantum ad alterutrum obligat.

Assertio 4. Ad hoc ut lex humana obligans sub peccato mortali, necessaria non gravitas mala vel absolute talis vel talis ex circumstantiis contingat, fundamentum autem non quia legislator obligat subditum medio actus virtutis, quod sua lege in certa specie exhibuit: quod nisi gravitas ipsa materia sit gravis ad bonum commune notabiliter quoque, vel oppositum vitium delictum notabiliter laesivum contributis 1134.

bonigs homij, non erit transgressio gravis negs obligans ad mortem mortale, fundata
est ido qd negs a deo pontifiis, negs a regulis Ecclesiae tradita huiusmodi
potestas prohibeat, qd obligare valeant sub mortali ad mna humanae absolute et
re ratione ad circumstantia leve, non proter qm qd lex dicta obligare ad disformi-
tatem, ita ut si hoc disformitas gravis fuerit, legis quoqs obligatio ne fiat sub
gravi sit, si illa vero legis, levis etm sit obligatio legis, in supra asserti
veritate affirmat, quia si aliqua humana lex foret intollerabile et inpro-
portionata, utpote in alia levia etm sub gravi ad sui sequela obligaret, qd
in proportionata potestas humanis legibus gratiae naturali ita aut non ordinet.

135. Dixit tm qd mentia sit gravis, non vel absolute talis aut talis se circumstantia
igit, in legum harum obligatione non respicienda tm mna ratione se sed etm ratione
circumstantia finis, praeter enim qd se tm e veniale et leve pro interveni-
entia circumstantia potest fieri grave et mortale: ita si superior obligat leve ratione
mna proximi ad obsequium et homagium sibi in eo a subditis prestandum
in recognitione sui iuris dicti in regno et subditos, leve illud ratione mna
obligabit sub gravi, non quia leve est, sed quia qd se leve est ex fine pro
quo proximus grave fit et in eo ofta superiore graviter offendatur, et tale
fuit praeceptum ut ait Sylvius 1. 2. q. 96. a. 4. q. 3. qd deus protoparentibus
nostris imposuit, ut per abstinentia arboris cuiusda pomi qd de ipso erat mna
levis, obedientia et homagium praestarent deo, eumqs recognoscerent ut supre-
mum suum et auctorem rerum omnium: et ideo ista transgressio non fuit tm veniali
sed lethalis, unde Sylvius dixit per peccatum mors intravit in hunc mundum
illae corporis et ona corporis quid per denegatione iustitia originalis a corpo-
ratione sua carne generantur ona vero per gravem in re levi in obedientia.

136. Advertendum est qd imperium legis gravans potest ordinari ad rem praecepta, vel
ad finem proximum sub tali et tali fine: qd ratione ad rem praecepta

non obligat ne quemadmodum sub mortali si res proiecta sit levis, quarum vero ad proiicienda ait Aureg hic disp. 3. sect. 8. n. 195. semper obligat sub mortali ne quemadmodum ut superioris imperium fraeder è, quia et si in multis nova ratione quemptus, fraeli qua superiore aut superior è, qua semper è culpa gravis, quare et si omittere si leve sit, qd superior praecipit, leve tm secundu se, illud tm ex fraeli inobedientia et quemptus superioris omittere, semper è grave: unde Caietan 2. 2. q. 104. a. 2. d. ad tertium dariore id qd ait qui frangeret silentium hoc intentione ut praeceret qua violatione indicentis illud, vere contemneret mortiter peccaret, sed sitendum è qd taliq gravitter peccaret quia silentium violat, qd leve è, sed quia in non servando silentio qd leve è, fraeli quemadmodum imperium superioris qua superior è, qd grave è, superiore enim qua superior è fraeli quemadmodum in suis imperiis semper grave et lethale è. Sed iterum

Diversendum è quia aliud è superioris imperium in re quemadmodum, et aliud è 137.
ipse superior in sui imperio quemadmodum, hoc secundo è fraeli quemptq et semper peccatum mortale, non autem illud primum si modo levis tm fuerit, et idcio silentium qd imperatum è a superiore etiam ex instituto violare quia qd leve è et sub gravi non obligat, non è mortale sed veniale, quia si superioris imperium in re levi quemadmodum, omnium enim superioris in re levi si se loqdo leve è, et leve ce Deo, quia de ratione praecepti aut legis è ut sit iusta, non autem è iusta quae sub gravissima pena quis è pena culpae mortalis praecipit modo leve, cum omnis pena debeat proportionari culpae violare silentium qd a superiore praecepta è, et violare ex hoc fine ut in imperio suo ipse superior quemadmodum habere gravem et mortale, quia fraeli contemptq superioris in est, qui fraeli quemptq semper mortalis è. neq; diuq inobedientia in re levi non è mortalis, sed huiusmodi ceteri inobedientia facta in violatione silentii, silentium enim è res levis: qa Ad. nam dico qd silentium qua ratione sui sit qd leve, et si se loqdo illud violare etiam tm sit qd leve, sed violare silentium ex fine gravior malo quis è fraeli quemptq superioris, illud facit, qd ipsa silentii violatio qd fine fiat modo respective gravis, et si etiam qd ratione sui

et leve et tare cum iustitia et finis finalis fil. attempta superiori, fuit gravis et
Lothale.

1038. Quari in presenti etm quæst an leges tributorum vectigalium et etm obligent in
foro c. et R.: q. si civis imponunt aliq. ius huiusmodi g. retint, et etm ius g. retint,
qd obligant in foro, et hoc quid dicimus ex hoc qui dom. i. e. ideo neque
subditi estote non solum quia ira sedetm ji foro, et statim foro conclusta,
subditi sed dicit go obq. debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal &
go tributum vult dicere ut tributa et vectigalia reddamus finitalia debita non
tm ji ira sedetm ji foro: obligant go leges huiusmodi etm in conscia
et ratoetm suffragat: nam reddere unicuiq. suum e obligatio foro, atqui non
reddit cuiq. suum qui detrahit aut defraudat tributa et vectigalia, illi
qbq. et qtm ius g. retint: go quat in foro gregis et leges huiusmodi obligant in
foro. Dixi tm si ob ius imponunt qbq. ius huiusmodi g. retinet qtm g. retint:
nam contra ut eiusmodi leges iusta ~~fo~~ adeoq. iniq. in foro poroni debat,
duo g. ditnes requiruntq. ~~ma~~ e legitima auctoritas in imponente, 2da
e iusta causa seu finis debito v.g. servatio principis aut tri eius legislatoris
bonum, servatio viarum &c. Atq. deinq. vecta moderatio et portio ut scil.
imponant tributa et vectigalia tum quantitate iusta et commensurata autem iniqm.
~~et~~ hæc duo g. ditnes ad has leges ita requiruntq. ut si in una deficiant, tum
deficiunt in foro non obligent, ideo si imponunt abeo qui ius non habet, iniq.
iure non pareat, non enim e lex ubi non serente et etm in eo potestas agendi
legis non e. Ad 2. si finis non sit debitus, similis e, quia ad finem non debitum
leges obligante dari non possunt, proterea ubi finis debitus non e, iusta finis non e, ubi autem
finis iusta deest, quia legis etm deficit iusta hortulae. go &c. Ad 3. si finis
quia legis e debitus, et ob hanc potestate imposita e lex, sed non portio in imman-
dando aut potius inhibendo cui qd impositum e, non adest, solum etm e qda ratio
tributi in iusta subest, adeoq. etm ratio qd in iusta recedit, ab obligatione

lex recedit. his ipsa fati plurimi nobiles DD. quos inter Sylvester, Medina Engel
dicunt, qd defraudatores tributorum in statim ipso arguendi venati mortis, neque sub
gravi obligari ad restitutione, qbus plane assentior, sicuti enim in his supra positis
qdibus magis intervenit delectus, quo intervenient e injustitia, atque huiusmodi
non observan, tributa vectigalia, aut damnet venati mortis, aut obligari ad restitu-
tionem sub gravi imponat.

Superest quoad obtinere aria 1. assert. Sic qoo. 1. qd superior potestas 139.
in potest imponere legem in iudicio superiori potestati, obligare autem in gravia
pertinet ad iudicii divina potestatis, undeque divinis praecepta ff, obligantur in
gravia, potestas autem huna e inferior potestate: qo potestas huna in potest imponere
legem in gravia obligante. 2do. Illud qd e extra mandata Dei et
iudicia eius, in potest obligare in gravia, atqui multa ff leges huna repugnantes
mandatis Dei vide qd Divus Matth. ic. irritum fecisti mandatum Dei ex traditione
vestra: qo in potest subsistere qd lex huna obligiet in gravia. 3tio. leges
huna praeter ingerant calumnia ff, atqui qd ingerit calumnia in solo non obligat,
quin potius ad gravia obligat, nemine enim calumniari obligare potest: qo ma-
no patet ex Ps: 10. ubi dicit qui conduntur leges iniquae, et scribentes iniustitiam
statuerunt, ut opprimerent in iudicio pauperes et vim facerent causae humilium popu-
li mei.

Ad 1. qd obligare in gravia ex pacto, sic pertinet quod ad iudicium divina potestatis.
sed hoc non obstat quin participative potestate divina obligare in gravia etiam 140.
pertinet ad iudicium huna potestatis hinc dicit Apostolus qd qui potestati resistit
Dei ordinationi resistit et qui resistunt ipsi sibi damnationem requirunt, qd
palam in potest nisi qd iudicio divina potestatis per gravia congruit, hoc iudicio
huna potestatis congruere congrueret, et sic utraque obligaret in gravia.
ad 2dm dicit qd illae leges huna quae repugnant mandatis Dei non sunt iustae
leges et ideo e, quia cum iustitia ~~[illegible]~~ legum non obtinent, neque in gravia obligant.
eleganter conde obtine resolvit P. M. in hoc verba q. 96. a. 4. ad 2.

dictum. qd ratio illa pertinet de legibus humanis quod ordinant, qua tali mandatum
Ad hoc ordo potestatis se extendit, unde in talibus legibus humanis non est parendum
ita S. T. et nunc quia non iuxta scripturam Deo magis est parendum quam homini
q do ge leges humanae aliqui qua mandata Dei praecipiunt, in qua obligare possunt
ad culpam. Dico qd Calumnia vel infertur p leges ex iustitia vel non, si prius non est
prae calumnia sed iusta vindicta et tunc potest aliquis p leges humanas obligari, qd si vere et prae dicta calumnia et gravamen qua in qd iustum est potest
quia tum leges in sit vinculum iniquitatis sed iustitia et honestatis etiam
statuta huiusmodi prae leges in sit, et iis p quam nemo parere debet quin
potius resistere teneat, nostra assertio loquitur de legibus iustis et non de iniustis
obtinet, alia qua posita, assertae forte formanda ex deinde possent resolvi
poterunt, unde hoc pro ratione tituli dicta nobis sufficiat.

Sectio 2da

An lege humana praecipi aut prohiberi possunt actus interni.

141. Lege divina et naturali praecipi non actus etiam mere internos extra dubium
semper fuit, a Deo enim ore illud praecipi potest, qd cogni eius subest, et ad
eam aeternae felicitatis quaerit, habitualiter autem divino cognitus actus etiam mere internos
et tri quaerere plurimum possunt ad eam salutis aeternae. quae p. non dubitatur de
lege divina aut naturali sed tm de lege humana et quia tum de iis actibus quorum
bonitas vel malitia consistit in solo affectu interno, qm etiam de iis quorum bonitas
vel malitia consumatur in aliquo actu externo: sed sciendum est, qd aliqui sunt actus
interni aliqui sunt actus occulti, qd etiam actus occulti sed externi lege humana praecipi
aut prohiberi possunt non videlicet ea quae non tendunt, unde non de occultis sed de internis et
in mente sola consumatis quaestio procedit ad eius resolutionem sit

Assertio prima nulla humana potestas hoc habet, quod directe prospicere autem interdi- 142.
cere possit actibus mere internos et spiritus S. Th. qui ex hoc q. 91. a. 4. in Corpore
Articuli probat, quod necessum fuerit prohibere legem vetere et humanam dari legem divina positiva
ait enim Christus quia de his non est nobis legem facere. de quibus non est iudicare iudi-
cium autem hominis de interioribus motibus et non nisi qui latent, sed solum de exterioribus
actibus qui apparent, et tunc ad perfectam virtutem sequitur, quod in aliquibus actibus
non reperitur existat, et ideo lex humana non potuit cohibere et ordinare suffer in-
teriores actus, sed necessum fuit quod ad hoc supplaret lex divina ita S. Th.
quod ipse affirmat q. 100. a. 9. his verbis dicit. quod fuit supra dictum de precepto
legis habet vim coactiva: illud quod directe cadit sub precepto legis, dicitur quod lex
cogit, coactio autem legis est per metum poene ut dicitur in eo. Eth: non autem illud
proprie cadit sub precepto legis, pro quo pena legis infligitur: ad instituendum autem
pena aliter se habet lex divina, et aliter lex humana, non enim pena legis infligitur
nisi pro illis, de quibus legislator habet iudicare, quia ex iudicio lex punit,
homo autem qui est legislator humana non habet iudicare nisi de exterioribus actibus,
quia homines videntur ea quae apparent. ita S. quae in hoc dictis clarius explicat
sed in presenti adducere satium iuvat, satis enim ex iis quae adduximus constat
quod de veritate nostra assertio S. Th. sentiat. Cum S. Th. sentiunt cons. Allegi-
tur assertio: ratione desumpta ex S. Th. nulla potestas potest leges ferre de eo de 143.
quo non potest iudicare, atqui homo directe et per se non potest iudicare de actibus mere internis:
ergo leges poterit de iis sive et directe leges ferre. ma. p. nulla potestas potest leges ferre
de eo, de ~~quorum~~ cuius transgressione transgressores non potest punire frustra enim est potestas prohibendi
quod non habet potestatem puniendi, cum non soleant homines nisi timore poenarum leges
servare, atqui de quo quis non potest iudicare, de cuius transgressione transgressores non potest punire
quia ut ait S. Th. supra relata ex iudicio lex punit, pena quippe ut aliquis sit dicitur et
poenalis subiectus, pro quo ~~ipso~~ tamen iudicio deficit non potest, ut patet, igitur nulla
potestas potest leges ferre de eo, de quo non potest iudicare, quod autem homo de internis non
potest iudicare, patet tum ex auctoritate S. Th. supra posita, tum ex eo quia

solus Deus è cui Cor Iesu, Deus enim in ps. Dicit scrutans corda et renes Deus. Tum etiam ex hoc qd omnis qui in se ipso experitur, quia in proximo suo ea tm cognoscit, quæ in signis quoad externa sunt manifestata, tn autem ea quæ et qualia in sola mente sunt auctoritata: ergo &c.

144. Ster 2. ex eo qd ea potestas gubernandi humanam iuridicam stricte dignoscatur quæ humana societas intra iustitiæ limites servatis: sicut ergo humana societas inter iustitiæ limites integra servatis ordinatos atque externos gressus dein internis fuerit, ita etiam non è existimanda stricta potestas humana iuridicam sacerdotalem ipse et directe, nisi tantum gubernandi in actibus externis. et hoc ex eo inde, qd in utroque iure canonico et civili legitur, quia stricta tm humanæ potestas est, dicit enim Caput: tua nos de spiritualia exercetis arabis: nobis datur de moribus tantum iudicare. Leges autem ff. de iurisdictione qd cogitationis poenam nemo patitur et inde cum iuris detur axioma Caput. Christiana religio 32. q. 5. non habere latentia peccata iudicata, ubi ergo ex parte immanitas, qd humana potestatis de moribus internis ipse et directe iudicare non queat. tandem neque dici potest unde hanc ipsa potestas exercetur, quæ et potest ordinarie secundum modum gubernationis humanæ, quemadmodum Dominus Christus Pharisæis dixerit: qd quæ dicunt vobis facite id illos facere non vobis, nisi servato ordine humanæ gubernationis: ergo &c. addit tn qd nulla potestas directe de internis procedere aut iudicare valeat, pro cuius clarione explicatione sit.

145. Assertio 2. qd mihi nulla potestas humana directe aut internos procedere aut prohibere valeat, ut priori dictum est aperte, tn sicuti internis ipse relationem habent cum actu externo humana lege prohibito, etiam ipse autem internus indirecte per actum externum prohibitum similiter illegitimi humana lege prohibito. et ita patria inter moderatos amor et veneratio atque quoque contiguos. Deo autem et quia quoque habuit aliquis facultas aliqui directe vovendi, tenetur exercere etiam tunc facultas indirecte vovendi ore illius sine quo aut directe voti non potest: ergo etiam quoque habuit aliquis potestas prohibendi aliquid externum, et ipse actus internus voti non potest

vel præcepti exigentia nisi positive actum internum, a quo actus externus longe a quo
pendet, etiam illi huic potestas indirecte prohibendi aut prohibendo actum internum: cum
eo tamen potestatem habeat prohibere aut prohibere actum externum, et quidquid actus internus
sit necessario connexus cum actu externo, ipse etiam quenit a quibus per et se subiecti
sed indirecte et ex accidenti prohibere aut prohibere actum internum. et hoc in utroque
foro Civili et Ecclesiastico satis apparet, dum enim lex Civilis prohibet quod factum
prohibet quod factum a valeat nisi cum intentione se obligandi, intentio autem obligandi
actus est internus, quidnam fuit quin actus externus directe internum indirecte prohibet?
et similiter in Canonibus in multis fuit sed unum sufficiat in presenti Comonitione
exemplum, quoniam Ecclesia prohibet fore Comunione Circa tempora Paschatis
prohibet, ad quam dum Coniugi Christi sine intentione et preparatione sentiri nisi sacrilegium
fami a potest, etiam internum actum sentiri preparatione prohibet, unde etiam Innoc: XI.
hoc ordine 55. positive damnavit, prohibita Comunione amare prohibitum fuit sacrilegium
Christi non conducere; sed in hoc etiam Coniugis Christi Modernis fallunt
quemadmodum, quod potestas huius indirecte prohibere potest actus mere internos quare et po-
dicti pro plenioni sua datione.

Inferitur 1: quod prohibitus actus internus, sed actus externus prohibitus a regula
sed actus externus sine internum dumtaxat, ad hoc ut impleat prohibitum huius fuit
Canonis sive Civile, huius huiusmodi prohibito non potest prohibere actus internus, adeoque
si solus actus externus sed vetita legis adimplete actus prohibitus prohibito tuo a quibus fuit
Christi nulla potestas huius habet potestate prohibendi directe actus mere internos, omnis
autem ille actus internus qui cum actu externo necessario connexus est si prohibitus illegitimus
directe prohibitus adeoque quia huiusmodi actus huius sui iuris, quod prohibitus
actus externus sed vetita legis sine actu interno adimplere potest, si positive ab
externi prohibito satis fit, neque dat obligatio ad actum internum. unde signum inter
eundem Canonem [illegible] denuo rejecere potuisset, eo quod in satis attenti fuit
illum eventum cadere potuisset, si in eo tunc rejecere nisi forte ex illa
Canonis poenam dimittere, sed satisfecit, quod prohibitum dare citando.

horis canonicis, ipsum textum sacrum meditando
aut in ratione cogne et meditandae eius qd Psalm. gnoscit, qui quotidie sit ad
sua regula horatis s. Benedi: nec ex ei gaudet, et quod professionem
mente eumiens et similia ad ea qui in varia vanitatis distractiones
omnibus aliud audire sunt dicuntur, interea audiendis sed satisfacit, si ipsum
et modo extra missae sacrificio reverenter assistit nec in interne fore in satis
facere praecepto cantorii. ex hoc etiam sanctus i. moralis c. 12 ad vota
omissa et admittenda a confessario imposita, sibi ipso satisfieri profundo
ac vero omissis aut omittendis qd ipse secundum arbitrum ante quodcumque
dumquidem ex aliqua superbia et ut ita dicam hypocrisi fit, et satisfi
ponitur in confessione imposita ab illis sed extrema maior devotio requirit
quia deus in satisfactione pro omnibus, unde si quis poenitentiam dixerit, qd pro
miserit peregrinatione quadam in Cordi s. et peregrinatione illa qd promisit
peregerit, sed sine ordi devotione quin etiam ex aliqua hypocrisi et tum ut
multum peregrinari et devotus videret, et inde poenitentia dicitur longe an
ea peregrinatione iterato peragere sit obligatus? dicit ei confessor qd satisfe
cerit voto suo, adeoque ea deinceps interea, quoniam sine devotione sibi videretur
de s. gram praeterea, si eam devotione illam iterato peragere, adquam non ob
ligatus esset: hinc quidem pro primario fine habuit visitatione sepulchri sancti
quod quidem tum hoc qd sine devotione mentis facta sit, dumodo in ea alio
fine qm voti adimplendi causa facta fuerit.

147. Obiectum 12. qd quae actus interni non sint cadant sub praecepto huius Ecclesiae
aut Curiae, ordinarie satisfiet, positive actus externi praecepto huius ordinis
quis die festo ex vana gloria audit missam, fovia legit in reverentiae satisfaciat
praecepto, intentio enim et mentis devotio sed qd mere interna, adeoque sub pra
cepto huius non cadunt. dicit tu ordinarie satisfieri praecepto huius si sola posi
tione actus externi, qdoqs enim ut diximus in assentiri ad actum externum

Inutile preceptum, etsi procuretur indirecte actum interna, sine quo actus externus licite poni non potest, velleitas latet in Communione S., ubi quia per Communionem fideles gratiae unantur, adeoque Communio corporis Dominici Christi non potest sine mundicie mentis, et gratiae ordinis, ei qui est in peccato mortali, quod communicare noverit, confessus etsi procuretur mundities mentis, nut gratiae ordinis, et sine hac mentis puritate procuretur etsi hanc de Communione annua adimplere non possit, nec satisfaciat per sola respectu actus externi.

Infertur 3. ad hoc ut preceptum affirmativum recte adimplet, requiritur intentione et voluntate facile exercita quod preceptum regit. Cuius ratio est quia quod exhortum ex praecepto ponendum dicit esse actus duplex ut patet finitum prescriptum non dicit nisi ad exercendos actus humanos, ita etsi preceptum non impletur ad actus nisi per actus humanos, atqui ad actum humanum requiritur voluntas cognitio et intentio facile exercita ad id quod jubet preceptum regitur: ergo &c. et hinc fiet quod ebrius die festo interfectus sacro non satisfaciat et si quis solo animo audiendi horas Canonicas recitaret similiter non satisfaceret, quia non ibi neque in ipso actu exercito vel ratione preceptum satisfacere preceptum: satisfaciunt tamen, qui dum nullus ad horas Canonicas audit, cum alii Chorum frequentat, et sine ulla alia reflexione horas cum alii in choro recitat quia talis ex hoc quod Communi officii et moris accomodat, satis ibi habet, quod satisfaciendi preceptum voluntate exercita habeat. Dicit dum ut preceptum affirmativum recte adimplet aliud omnino de preceptis negativis, ubi quia aliquid non interdictum nisi omnibus omnibus omissio actus non requiritur ad illorum adimpletione ulla intentio, sed sufficit simplex omissio, si enim requireretur intentio omittendi, et fuit omnibus omnibus momentis ea omittere deberemus, ita etsi ut ingeste et vel preceptum omitteremus, omni momento omittendi intentionem formare deberemus, quod impossibile foret: ergo plus requiritur quam simplex omissio actus prohibiti ad impletione preceptum negativi.

Infertur 4. quod multi actus punit interna peccati et talis, qui quod quis sit excommunicatus interdictus, suspensus autoritatem censura subiciatur: Sed ex dictis quia preceptum huius non subsunt directe actus interni; Confirmo autem quoniam pro preceptum huius mysticum

148.

149.

quemlibet autem interna poenitentiae subiectio alicui censura ne quidem ipsa haeresis sufficit
pure mentaliter, etsi signum aliquod interna haeresis manifestandi fuerit expressa,
imo neque sufficit tale signum quo interna haeresis ipsi praesumitur manifestatur, sed
requiritur signum tale quod apud alios interna haeresis aut manifestet aut saltem suspicione
induceret valeat. ipsa quoque actio externa per quam aliquis incidit in excommunicationem
debet esse mortalis ut ait Amicus disp. et sect. 5. n. 132. nec sufficit quod sit mortalis ex
actu interno, sed necesse est ut etiam gravis sit in actu externo, unde qui in ono habuit
voluntatem Clerici occidendi, venera tamen per inconsiderantiam circumspecta non nisi leviter peccavit
excommunicationem non incurrit, quia poena excommunicationis non respicit actum internum neque proprie
latae eius, sed gravitatem actus externi quem ex malitia voluntatis procedit, unde si ex
actu externo voluntatis omissis, voluit enim, ipsa de se levis pugilis tamen pro gravi fuerit habendo, et poena excommunicationis non incurrit, implicitum enim poena excommunicationis omnibus
percussoribus Clericis quae ex facto aut signis voluntaria gravis et mortalis est.

150. Inferitur 5. quod quinque verba ultimi ad hoc ut incurrat poena excommunicationis aut alterius
censura latae sententiae requirunt signum tale quod apud alios delictum tale suspicione
induat, non tamen necesse est ut actualiter suspicio induca et haeretici aut huiusmodi
habeatur, non de notorietate Legis huius non examinandi nisi actus interni et dicto quinque
lex non limitat poenam ad actum publicum et notorium, extendit etiam ad occultum,
sit quia excommunicata latae haereticis vel percussores Clericorum non limitat ad actum
publicum et notorium, quin extendit etiam occultos dumodo externos et ratio est quia cum
soli actus interni nulla legi non subdant, actus autem externi occulti non horum quod occulti
externi et non desinunt, etiam si hoc quod notorium non sit sed occultum, ab universali
lege huius non excludant, adeoque etiam cum ipsa fabricant, quae universaliter pro omni
actu indeliberate infima statuta est, pro ipsa quia lex excommunicat omnes haereticos
aut Clericorum graves percussores universaliter, etiam occulti sed tamen externi poenam excommunicationis subiacebunt: et hoc non dubitandum est examinato, qui Clericum violenter
sed occulte occiderit, quod si autem de Clerici percussore occulto illa lex excommunicationis subsisteret
cum de haeretici etiamque non subsisteret ratio non videtur: neque obstat quod hoc ipsa sit penalis

ideoq; penitus interpretatij, quia penitus interpretari non faciendo, sed mere interpretantij; sed secundum regulam verborum legis, et ideo quia auctoritates haereticorum etiam in regulam verborum legis nitebantur, cum vere sint haereticae externae haeresis, non ponendae legis in examinandis.

Superest obiectum quod ita infertur: quod satis probabile videtur convincere videntur quod leges duae etiam 1541.
debent obligare ad actus internos, quemquidem sentiat dominus Bruno quod libello 29.
a.i. et in eo affirmat suma rotella verbo haereticus, sive quoque foa: medina bellum
angel. ord. de oratione q.1.5x. Sed quod sit an possibilis legenda sitam non, nisi certe
gratia nostra quam supra posuimus, et in quo communiter affirmant theologi, et philosophi
videtur et varior, sed tamen ita ea. Ob.1. quod in lege canonica excomunentur
haeretici pro sola haeresi interna non signum faciat se fuisse haereticum et in haeresi
obstinere, incurrisse poenas haereticis impositas, sed eas inquiunt non incurrit pro haeresi
externa, quia haeresis sed haeresis nunquam signo aliquo externo ostendisse fuisse, nec
pro affirmare externa quia illa vera est: ergo pro haeresi interna. Edo.
Ex Concilio constant: in Bulla Martini V. quae habetur in fine eius Concilij, excomunicantur omnes etiam auctoritate credentes et affirmantes erroribus Wiglefi, foa: Huss
de bohemia, et Hyron: de praga. 3tio. in quibus Toletano, iuno
post fidei assertae dicit si quis dixerit aut crediderit a deo omnipotente mundum
hunc factum non fuisse anath: sit. ubi pro hoc etiam quod quis credat aut non credat
anathema et excomunicatus dicit, fides autem est actus internus mentis: ergo pro actu interno
quis excomunicatur affectus etiam actus interni legi subiacent humanae. 4to. in Benedicti
quod abbas suae licentia suorum praelatorum principum curiae quae dicunt omnino inferendi
alicui bonum praelatis aut monasterij. 5to. in Clementina j. de haereticis. S.
verum excomunicant inquisitores qui odio vel amore ea omittunt facere, ubi facienda
erat, vel gratia impositorum quod imponere non debent. 6to. in Cap. Cum ipsa. de
electione et electi potestate in 6to. statuit nequis beneficium parochiale suspiciat
aliquis interdum suspicendi sacerdotium intra annum et aliter facientes teneat ad aliquam
beneficium et restituere fructuum ex eo percepto. 7mo. in Cap.
Dolentes de celebratione missarum Anno: III. Cont. in virtute obedientia praecipit

ut divinum officium studiose et devote celebret. 8vo. proprium est Curiae affectio omnia quae ad sui valorem requirit dolore interno et amplectitur et interni.
9no. Pontifex potest reservare sibi actus mere internos, ita dispensare in voto interno: quia tam de actibus huiusmodi nisi iudicare. et 10mo. Quia quamvis quemcumque fuisset, qui Curiae obstaret, tamen ordine ad actus internos durare, dum fideles longe plures possent dirigi in via sua salutis, a qua per actus internos facile possunt revocari. Haec et quae in praesenti nostro assertoi obtinent, quae tam brevi et facili methodo diluunt. nam

152. R. ad singula etiamquid ad 1ma 5. Dico quod ad illa non stillada de mere internis, sed de interni externo quodam signo sensibili manifestatis quo signo supposito et non alter excomunicant, in 1no enim sola sensibili haeresis per effectum quod in haeresi fuerit et etiamnum in ea persistat, unde de gravamen in haeresi ad extra satis effectus fiendum. Cum e quod per manifestatione haeresis interno tale quis solum incidat in censuram, quae e manifestatio actualis interna haeresis non dimittendo, unde quisque in affectionali aut etiam extra illud haereticum manifestat in ordine ad sufficiendum causam dimittendo haeresis ille non incurrit censuram, quamvis sit proterita interna haeresis manifestet ad extra. ad 2dum. recte excomunicat auctor credente, errores dictorum haeresiarcharum, sed sciendum e quod non dicit interno credente, sed tantum auctore credente, nulla autem ~~dicta~~ haeresis potest tanti extranea: excomunicant qui, quamvis qui auctoritatis errores credant, sed non extranee, cum per actus externos subdunt potestati dictae Curiae ad 3. Dicit quod illud crediderit non sit referendum ad fidem interna, sed ad professione errores illius ad extra sed alio signo quam voce manifestato, unde quidquid illaqueo voce facta fuerit, non crediderit autem, quovis alio sensibili signo manifestavit mundo Deo factum est ille anathema sit. ad 4. Dico quia non excomunicant illi monachi qui animo nocendi suis praelatis aut Monasteriis habent sed quibus Curia permittit audeant illa ut quia ausus sine licentia a signo sensibile passim interni malli affectu audentes publicali affectu excomunicant, et sic legge Curiae non tam publicat nocendi affectus interna quam ~~sed~~ interdicit sub excomunicationis poena

ad sedem, ad curiam Principum sine licentia hostis gaudere, quoniam autem Iudex diuelt
alios internos producere aut exhibere non valeat, necesse est ut eos assumere longum gaudere
sine qua non ad processos alios externos. Ad 5. similiter R. quod de solo inquisi-
tore, qui odij vel amoris causa procedere omittunt et excomunicat, quod hoc causa
amoris aut odij ad extra ita manifestata, ut in interiori traditio ratio et cognoscere
Deuenire possit.

Ad 6. dicit secundo quod ab Iudice imponat privato fructuum eiusmodi parochiale beneficium 53.
sufficit cum intentione non sufficiendi sacerdotium intra annum, non sola intentione interna;
Ad 1. intentione interna manifestata et externa omissione sacerdotij non sufficienti, et
Ideo ut adverbium Amici l. cit. fit ait et tunc si tempo omnino intentione habuerit non suffi-
ciendi sacerdotij sed tunc etiam die mutata voluntate sacerdotium suscipiat, ad re-
stitutionem fructuum non teneatur, quia in textu dicit nisi voluntate mutata prouoty
fuerit, tenebari ad restitutionem fructuum. nil omnino. Ideoque secundo quod potuerit
Iudex non in pena sed per modum additij apposita parochiale beneficium aliquis
intentione habeat sacerdotium suscipiendi intra annum, percepti fructus priuet,
et ita nil seqz extra asserto, quoniam enim ut asserto Logici Iudex sua lege interdum
alios producere non potest diuelt, necesse est eos requirere ut gaudere externi quando quia
gaudere indimpleta quando non acquirit in re sed publici gaudere auctoritate dici
autem, quod 3. quod illa lex Iudicia non fuerit facta per Iudice, sed tamen explicando iuris
diuini voluntas dicta, ut cum iure diuino tenaliquis beneficium aliquod accipit, se debeat
idoneum reddere ministrum ad id illud et beneficium non sine iniuria possidendum,
Iudex ita affirmare voluerit tamen demere quam tempus requiratur ad hoc, ut quis
credat cum iniuria beneficium possidere, et si alternauerit ad quicunque intra
annum se idoneum ministrum non fecerit, iniuste beneficium possidere credat, adeo
ad restituendos fructus iniuste percepto obligatus fiat, quod atqz Iudex facere
potuit, quia non illegat citra autem mere internos alios procedere.

Ad 7. dicit in capite Dolentes solum a pontifice procedit devotione et modestia 54.
externa, ut fil. non cobondo sed gaudendo diuina officia recitet, ut enim
in eodem capite obiecit finis pontificij erat non illud habere externa collo-
cutiones et gaudentes, quod quoque solebant tempore diuini officij missam

et ideo satisfacit caelestis praecepto, qui etiamsi extrinsecus devotae et reverenter divino officio assistit, aut audiat, et a portione sit egressus huius praecepti annexa est censura, ita ut incurrerit, quia qui externa devotae divino officio assistit, illegit quod praecepto Ecclesiae satisfecit. Dixi tamen satisfacere praecepto caelestis, valde enim stulte et omnino rara non obligandi videtur, quod qui sacrosanctae interna devotione aut missa audiat, aut officium canonicum recitaret de praecepto recusando non est non qui sit praecepto caelestium, quod implere ad qui sit externa devotione assistit, non dubitat, sed sit praecepto divino, quod Deo cultum suum interna et non devotione exhibere praecipiunt, quod cultum non observat: sicut enim est, quia in praecepto decalogi duo praecipiunt, scil. abstinere ab iis, quae cultui divino derogant, et ea facere, quae divinum Numen nos dominum esse Deo professum, et ideo quod externa devotione cultui divino assistimus, ab iis quae cultui divino derogant abstinemus, sed tamen aliquod praecepto non adimplemus, nam protestatio illa supremi Dei dominii publicare fieri affectu cordis, fait enim corde creditur ad iustitiam, ita videtur quod divina majestatis recognitio requirat ne quis omittere illis procedat in publicum, sed omni externum cultum corporis sine recognitione et submissae interna omnino non est verum cultum et adoratio, Ergo autem praecipit verum cultum non adorare, adeoque divino praecepto non satisfacit, qui sacrosanctae audire missa aut officium recitare canonicum sine interna mentis devotione negligit, quia ita cultum divinum et nostra recognitione habere praecipit.

1555. Ad 2um. Dico quod dolor et contritio de internis in confessione praecipitur iure divino diuine, tum autem in diuine iure caelestis, in quem scil. mandat confessione omnis in anno semel faciendam, quae confessio nullo est non facta ex praecepto divino nisi per dolorem et contritionem de internis, unde nil [illegible] ad 2. inquit sine membrum de potestate reservandi dicit, quod defectu multum peccatum sit reservatum nisi mortale et externum, scilicet tamen pontifex et alium Episc. reservare internum mortale quin scilicet sine lege de internis, reservare enim non fuit per aliquid internum praecipere

aut prohibere. Sed tu dicis potestate absolvendi limitare, et idcoque ipsa potestas quoad radicem quam habet ori sacerdotii ex gratia sacerdotij, et ideo in actu mortis bonis quoque quibus sacerdos possit absolvere, tunc actualiter habet dicta pontificia ipsa, at valide extra mortis actum nemo sacerdos absolvat, nisi obedientiae aut summo pontifici invigilare teneat, ipsa reservatio etiam ratione peccata interna culpa gaudere iam illegi, quia eius potestas quoad legem ratione internorum actuum comitata iudicetur, reservatio enim ut dixi e limitatio potestatis obextra aut vero, non e judicio legis ad intra obligantis. ad alterum de voto dicit Amicus disp. et part. 5. quod latus sit discrimen inter dispensatione ab interno et mentali voto, et obligatione ad actus internos, nam qui dispensat tollit obligatione prima valitate indutam, autem ipse indutus fuit in altero quod fingit, tollere autem obligatione eiusmodi possit non solum pontifex, sed etiam superiores qua suos filios cum hoc habitis sit favorabile. proterea palam e quia pontifex numquam dispensat in voto interno quia doli se tunc eo ut manifestato per actum externum, qua ratione iam possit de interno iudicare officiter et dispensare. ad 10. denique negat quod id expedien fuisset, non enim potest expedien illud, quod familiale excedit naturam humanam, atqui diuine de internis iudicare, familiale excedit hominis naturam nulla enim abscondita cordis alterius potest cognoscere nisi sua sua, nisi quae ipsa in externis manifestata, et ideo non fuit expedien, ut hoc potestas a Sto Culio aut a populo comitati data fuisset officio monet quia nulla huma potestas habet legem diuine ferre in actu mere internos, potest tamen indirecte, qua ratione dicit, quod ex voto obedientia sui prelati facto religiosi obligari possunt ad actus etiam internos, quam statim regula penitus observando exposita. Dum enim actus internus ex voto obedientia praecipitur, palam e, quod quando religiosi, qua obedientia servatur, si tunc actus illi interni potestate prelati et non regula non excedat.

Sectio 3tia

An leges penales in Conscia obligent ad subeundam penam ante sententiam Judicis?

156. Dicimus in hujus articulo sectione, quod leges etiam penales obligant in conscia non quidem ad actum sed actu prohibito semel posito ad subeundam penam. Sed dubitat, an modo an quis ante sententiam judicis perduxisse quia actu prohibitum fecit, deveat ad penam hujusmodi subeundam, an vero si judicis sententia non adsit, etiam in gravia et salutare pena immunis evadat? pro cujus plenitudine illustrandum est, quia pena ex iure humano nomine sub ratio statuta talia dicitur lata sententia alia sententia ferenda, illa dicitur lata quod tali et tali delinquo posito sententia pena cum angeat lata, quia modo ipsa obtinet qui tale ac tale crimen perpetrat, ipso facto in pena talis criminis statuta incurrit. vnde et lata sententia dicitur. - ferenda autem sententia illa pena est, quae non ipso facto post delictum incurritur, sed ad horum urgeat, requirit quod judex sententiam ferat: et hoc posito bene notandum est quia contra quosdam DD. quod pena ferenda sententia in gravia non obligat nisi data per judicis sententiam, nemo enim plenet lege nisi ex vi legis, atqui ex vi alicujus legis penalis ferenda sententia nemo tenetur nisi ferenda sententia semel lata per judicem hoc enim nata pena ferenda sententia est: quod.

157. Sed de hujusmodi quaestio non pendet, Verum negari indaget, de lege penali lata sententia extra non requirat latae sententiae declaratoria legis violatae et talis poenae actualis infliction v.g. in gravi Clerici percussor qui ipso facto incidit in excommunicationem latae sententiae non prius antequam actu excommunicatus sit, debet declarari ipso facto excommunicatus sed etiamsi one declaratione nuncii sententia sit subsecuta, bene etiam advertendum est quod quemadmodum leges ipso facto sunt v.g. excommunicabit, aut imperatoris modi v.g.

excomunicetur, nisi etiam si diuini in presenti sit excomunicatus excomunicatus subiaceat, et ipso facto et diuinis se reddat, pena ferendo sentiae affinitatis proinde in obligatione sentiae Iudicij. insuper adnotandum ergo quod pena diffinitiua est altera enim executio requirit aliquem actionem ut occidere, mutilare, ire incarcerare seruitus, omnis bonis priuare &c. et altera ad eius executionem nulla requirit actio sed dumtaxat suffitit ut priuari omnibus iuris suffragijs, in comedere cum fidelibus in testem vel aliquid mutuo aut officium subeundum. &c. hij ita positis sit.

Assertio 1. Lata quomodo penales sive ecclesiae sive civiles quo pena statuta sit ipso facto incurrendo sit omnino iusta. Probat delinquentem obligare ut sive in pena requirat actio sive sufficiat passio ad pena tale subeundum ante sentiam Iudicij declaratoriae et quid in ista teneat, e mihi non obiit contra sentiam. Deinde e quod assertio hoc loquatur de potia obligari aut non modo de facto obligat. Ad autem me quinam ista, quia cum in iudicij non detur receptio poenarum sed acceptio, quod dubitet habitum cum hijs contingente casu Iudex possit sentiare, nor etiam possit enim casus actualiter evenerit practice semel saltem iudicare, et ideo sinti possit dicere quemcumque graviter clericum v.g. et malitiose percusserit ante excomunicatus ita ad iustitia possit ducere quidem clericum hominem percusserit ipso facto sine vela alia sentia sit excomunicatus, et si ipso facto in virtute in ipsa sentia excomunicatus actuale, quod si autem non Iudex quinq possit ut nemo sapiens obiterare videbit, ergo non equalitas potuit dicere, vel ut quinq actualiter clericum et enormiter percusserit sine nova sentia equalitas autem nova sentia in excomunicatione incideritis et si sinti sententia declaratoria sine ipso et longe excomunicatus, valem e quia si obligat et antecedentia, vnaquisque enim executor obligatur e invalidate legislatoris, et ideo si voluntas legislatoris e ut ipse sic omnibus sentiam ante declaratoriam in ipsum obligat, operatur e quia obligabit, et quia sive in remissa pena requirat actio, sive sola passio sufficiat, non sinti legislator quod ~~idem~~ obligare post sentiam, ~~sed~~ etiam possit obligare ipso facto

[illegible] autem post latam suam legislator non obligatur [illegible] ad poenam cuiusquam executionem
actionem [illegible]: quoniam in [illegible] facto in eum quod dispositum est, non negat
quin illud sit in suo posito omnino sententia speculative lata ad omnem datum
quod post sententiam practice ferenda possit in [illegible] tamen considerando agnosco.

159. Dicitur sicut quidam ipso jure vendere legem quae et generaliter obligant ex instantia post judicium
sententia non obligant antecedenter quia etiam arbitrio non [illegible] possit
[illegible] ut quis per injuriam occidat, gravius mutilet aut alia huiusmodi [illegible] valeat
quae ex charitatis genere gravius laesiva, etiamsi ipso facto ea procuraverit,
exercendi tamen [illegible] ~~[illegible]~~ post sententiam
judicii non [illegible] sententia ingressa obligaret quia etiam ratione est non se dig-
nosciit, adeoque omnibus potestatem [illegible] [illegible], ut quis violenter perjurium
perdat aut graviter mutilet, vel aliud quod cum horrore sua natura perjurium
gravius charitati laesivum omittit, et quamvis lege [illegible] hoc diserte
procuret, ex iniusta procuratione iure regulariter [illegible] quod diximus in tract.
de [illegible] et [illegible] ubi de dominio in bona [illegible], [illegible] [illegible]. hoc ergo
[illegible] erit.

160. Assertio 2. Bona lata sententia sive civile sive ecclesiastica sive [illegible] in
privatione quoad bonorum adventitiorum assistunt, etiamsi obligant ante sententiam
declaratoria, quod si vero sit privatio bonorum gratiosorum et possessionum quoad
actionem ad id requirunt, ante sententiam declaratoriam non videntur obligare. unde
censura ecclesiastica excommunicatio suspensio, interdictum ad id ipso facto incurrendo
si lege denotant, [illegible] nihil quia etiam eligerit, aliam sententiam declaratoriam
non requirunt et hoc communis omnium proxi, quia eos pro excommunicatis et ipso facto
[illegible], qui clericorum gratiam non pensent, innotescunt et [illegible] ex eo quod
cum in hac nova [illegible] gratiarum [illegible] legis requiratur, nulla [illegible]
apparet, [illegible] legis enim adhuc videatur satis [illegible] et [illegible]

equitati huno, quia adeuentes tm prouent Eulio boni, neq actione aliqm
in executione requirant; et ita dicit, a deponij additionalis iustificatione
sententia Judicij, ita clericij minor ordinatij sed beneficio destitutij si habuit n
portet, ante one sententia declaratoria et ipso facto priuati privilegio fori,
ita recipiens beneficium parochiale sine sacerdotio, et adhibuit intra annum
sua culpa n prorog, illudante alia sententia obligat dimittere, quibus etm Episc.
qui intra 6. menses a cofne sua culpa n prouat deserata, ipso iure priuat
suo episcopatu.

Hac autem 2. parte quia lege penales in mitij lenjur et interpretando, quid
geminij, dubd ee videt obligari ad fiduciandu se ipsu spiritu suij bodijam possessij,
ideo nisi aliud expressi in lege ipsa obligat, dicitu a q adiudante sententia declara-
toria Judicij nemo in qua obligat, qestor de valitate legislatoris mitij e pro-
hibendu, et huiusmodi exemplu sufficiens in eo, q licet ipso iure haeretici bonij
possessij a die gmissi criminis edu in canonice priuent, illorum tm alienatio-
nes et huiusmodi rati habent ante sententia declaratoria Judicij leges enim se
se huno fragilitati accommodant. neq obstat q etm eigndi legibus addatur
ipso facto, ipso iure non ut viet colend fmgmeg hoc in tract professor
p Vinang Saal ho clausula et ita illgda et exponendo q ipso facto
n requirat nova sententia bene vero declarao criminis ita ibi. Dici tn et
si gndam actione requirant, scilicet pono eigndi in pena privatae qsiperent,
per eet rao ad de priori parte asserti, et rao data pro hac 2da parte deficeret
ut patet: hic n capit. Omissa de eo qui cognovit qsanguinea vxoris pri-
vatae iure petendi debitu coniugale etm ante one sententia declaratoria qui
cognovit vxoris suae qsanguinea in pno aut 2do gradu, gmoij reddere tenet
coniugi innocenti.

Igitur in poni qsgenerali lata sententia ad hoc ut sciat an in qua ante sententia
declaratoria obligent, e attendendu an lege pena eigndi statuente et pri-
uatio tm ut quij vi illarum bonij qsgda vinctu sine ordi sua directa actio
ad petenda in penam eigndi executione, an vero et n tm privatio sed

debet, quo in executione personale Rei actione requirunt: si jmo publicij Iudicij quia etiam ante omnem aliam sententiam declaratoriam in qua obligant, alioqui omnis proximi Comitis Eulia in multis erraret, si ergo quis aliquem cognovit qui jam in eo gradu uxoris suae, male diceret ex ipso facto iam privatus iure petendi debitum vita etiam omnibus Clericis omnibus omnibus Monachis et male haberent pro excommunicatis, cum quia crimen aliquem est, sententia declaratoria haberi non potest, quia non erunt gratia omnem Dominum. Ipse qui hos excommunicatos, illum autem ipso facto privatum iure petendi debitum sine omni alia sententia unanimiter recognoscunt. Si vero ita, et executionem personale actione requirunt, videndum est an hoc actio ipse in gravem damnum Rei pugnet, puta se ipsum deberet mutilare aliquem Venenum sumere et huiusmodi et de in qua nullatenus haereticus nec ante nec post sententiam Judicij, quia prorsus charitati huiusmodi agere gravissime repugnat nemo autem potest iniste obligari ad aliquid quod charitati prorsus gravissime repugnat, quin imo huiusmodi in se ipsum nequit moveri licet, quia lex hoc praecipiens iniusta est et naturae actionis ipsi iuri non repugnat, quia gratia non est, ut qui seipsum aliquid, aut gravissime mutilet, aut aliquid huiusmodi in seipsum, seipsum moliatur, unde palam est, quia hoc lex protestate sua excedit, quod omnis talis protestas huiusmodi iuris Deitni data sit sequenta nemo obligat, unde Rex nec potest nec debet active in seipso iniusta tale lege adimplere, quam gravissime et charitati prorsus et iuri non repugnare videtur. quod si vero actio illa Civilis tm est et indirecta potest quod bona illa ante sententiam Judicij declaratoria subire, sed tm ad id in effectu esse debet, quod ipsi possit tenori servidens, quia sil. si ante sententiam bona huiusmodi levare non subiret, fieret post Judicij sententiam capitale et imponenda, prudentia quoque regula non observaret qui ipse levet gratia grave et capitale ab alio exequenda exequi non perpetiret, et sic falte levitas gratia prorsus charitatem pugnaret,

qua se unusquisque diligere praecipit eo ipso, quod sicut se ipsum proximum diligere mandat. Sed haec pro ratione tituli dicta sufficiant.

Sectio VI

Quomodo leges in praesumptione fundata obligent? Ubi etiam de ignorantia poenarum per legem statutarum.

Praesumere dicimur, quod aliquid ex certis indiciis ita coniecturamus, ut rei veritate rationibus concludamus, sic religiosus de licentia praesumit qui ipsi corporis infirmitate sine expressa discretiis superioris voluntate quae aliquid impedire videtur in praesenti, aliquid calidi comedendo regulare reuinuit frangit, quia ex infirmitate discretiis superioris voluntate satis rationibus concludit, hoc igitur in praesumptione fundata hoc ex quo fuerit ex praesumptione legislatoris sic v.g. Legislator ex certis coniecturis aliquid concludit, et postmodum ex his coniecturis lege facit quae aliquid aut praecipit aut prohibet, hoc hic in praesumptione fundata dicitur, cum autem superiores ex eiusdem coniecturis aliquid concludere valent vel de eo quod ex facto, vel de eo quod ex periculosis aut falsis praesumitur ex plenis praeuidet periculis, sine praesumptio dicitur in praesumptione facti et iuris seu fraudis periculi (ut igitur quod illegale ex iure dicitur falsis obligitur, unde ad resolutionem dicit sit.

Assertio 1. Leges fundatae in praesumptione facti ipso facto non sufficiunt non obligant in foro, sed tales leges fundatae in praesumptione iuris sunt in foro fundant effectum etiam in particulari casu periculo aut fraus non sufficit. ex Conij sententia.

Ratio ipsa patet ex quia praesumptio facti ex quadam conclusione de facto non ex certis sed ex falsibus coniecturis et ideo arguit in praesumptione facti non absolute sed sub conditione si ita factum sit hoc et hoc sit, ubi videlicet quia hoc in praesumptione facti fundata conditionata est, nequit obligare nisi coniecturae facti in veritate subsistant, sequitur proinde

ē, qd si quietus huiusmodi in substituat, lex in presumptione harum quietularum
de facto fundata nolit obligare, facto ergo non subsistente lex in presumptione
facti fundata ~~non~~ in qua non obligat. Ratio autem 2i partis ē, quia pre-
sumptio iuris non respicit factum sed fraudes et pericula moralitē certa in tali
et tali casu contingere inter velentes, quapp̃ vetat taliter et taliter agendum,
non agit de taliter et taliter facto, et lex hoc petet qd primario finis legis in
presumptione iuris fundato sit omnis devitatio periculi moralitē certi; ergo qndiu hoc omne periculum perseverat, tamdiu
etiam lex eiusdem obligat. Subs. atqui etsi in particulari casu pericula non subsint,
omne tamen periculum non tollitur, ergo etsi in particulari casu periculum subsit lex tamen eiusmodi in presumptione iuris fundata obligare pergit et quod etiam illud in quo in
particulari periculum non subest, quia non pro particulari lata ē lex sed pro universali, et ideo ut tollatur eius obligatio Deus dabit an vniversali, et hinc pullulat
illud adiutum, cessante fine legis in particulari non eo ipso cessat vis et obligatio legis.
huiusmodi.

165. Inferes qd licet in particulari desit periculum prevaricationis, haereticis et perversis,
tamen sine expressa licentia nemini sit licitum legere libros haereticorum, lex enim
hanc licentiam prohibens fundata in presumptione iuris non facti: et similis ē de mat-
rimonio clandestino a Trid. ex presumptione fallacium adeoque iuris prohibito
ita de solemni professione onde 16. annum aetatis qd petunt de matrimonio
inito onde domos puberatis qui fit ex parte mariti quinq. 14. ex parte
fomellae vero 12. quo ad qmvis in particulari affert periculum subesse,
tamen in qua obligant, quia in presumptione iuris fundantur, extra qui
gtemnat absolutae pronunciare quas falsò quisq ē recepisse et non solvisse, non tenet in qua nego post sentiam judicis ad eas solvendas, quia
sentia hoc judicis in presumptione facti non fundatur, unde etiam

Sed Engel infert, qd heres ñ affitiens inventarium ñ teneat ultra vires hereditatis debita solvere si nil alienavit, quia tex illu ad hoc obligan, fundat in presumptione facti, sil. qd ille qui inventarium ñ fecerit aliqd de bonis hereditatis clam subtraxerit, et ex his alia quo ad presente mea dbia evenient facile resolvi poterunt.

Cum ni eat hac sectne etm de ignorantia ponatur lege statutaru in titulo agere deveving, longm in dubitatu tenendu ē, quia onis ignorantia excusat a peccato mortali, excusat etm a pena gravi, non sublata cā consente tollit effectu causatu, atq; pena imponit pr culpa: go ubi cessat culpa gravis debet cessare et pena gravis. et hoc a fortiori valet si tam lex qm pena invincibiliter ignorat, quia invincibili ignorantia excusat a peccato et delicto, ubi autem nulla ē delictu nulla pena esse debet pena enim imponit pr delictu: go ad. et hinc contra solent inferre dbs. qd si id preceptu est vel vetitu simul naēli vel divino et Eccle aut humano, et quis fecerit quid preceptu divinu, sed nullatenus fecerit preceptu humanu cui tri annexa est aliqua censura, tali delinquo procul dubio peccaret quia tra lege divina aut naēle ageret, ñ autem quia peccat etra ignorata lege Eccle v.g. et ideo pena illa et censura Ecclestica ñ incurreret. sed gravis dubitatio videt qd dictu sit de eo qui lege quid fecit v.g. fecit ñ et Eccle sed peccaminose putavit clericum, verumtā ignorat hunc clericum percussione esse ē interdicta, aut qui clericum percussit ipse excomunicatus sit, an ingm tali si clericum percussit revera excomunicatus sit an ñ? pro cuius resolutione sit.

Assertio 2i in Censuris Ecclestiis qui lege fecit actu interdicente nesciuit tā censura ipsa sub qua actus eiusmodi ē interdictus, censura ñ incurrit si in pena lata sit, dummodo ignorantia ipsa crassa ñ fuerit aut supina. 167.

Ratio ē quia Censura Ecclestica ñ ferant nisi in contumacem

alqui nec nemo glumor dii poëssant dbet, qd quis dum fecit, subtali pona
procedu ē ignoravit, obi enim et qtm capitulosta ñ fuerit, qtuchania capi-
de subtali deest. Dici tñ nisi ignorantia crassa fuerit aut supina, tum
enim hoc ignorantia ab eo ñ excusat qd ē punitur de culpa, magis quidem excusare
abeo qd procul culpa imponit, sic obstrahere nol et indo si quis lege sit
ē punam v.g. ne quis clerum percutiat, dbtat insuper num huic legi excom-
cab omnes ñ sit, et hoc reputat facile poëst, sed negligit, aut ipsa pressione
auferat ne pona excomunicationis priuy reputat, taliq quia fraudulenter agit qd
agit, negq ē punato negq ā pona punati quo ē excomcaõ insons, habendo ē
et si de aliis legibus probabilis dubiū ē: exemple tñ si in lege addicta so
scienter v.g. dicatur excomunicatus sit qui scienter clerum percussit, ubi sic
fatis ē, qd etm qui crasse aut supine ignorant dumodo ignorent, facile
a pona immune evadant, non aliud quidem facit hunc versus legis, qui hoc
constitutione et lege plene sit et recognosit, et si v.g. clerum percussit excom-
catus ipso facto sit, ille autem qui et si lege sit, ñ tñ sit pona subqua
tetur interdicat, lege plene ñ sit nec recognosit, et idcoq fatis sibi ē qd ñ
so scienter ab hac pona legis liberavit: sed hoc tñ dicta vole sit so scienter
expresse in lege additum sit, ubi qd hoc verbum expressum ē, quinq quis sibi
ignorantia excusat, ñ tñ excusat ignorantia crassa aut supina ut ea hoc habent
in capit. ut animarum de offitiis in octo. ubi ita legit ut animarum pri-
cubij oberit. sentij ñ statuta quorumcumq ordinariorum fatis legisse volunt
ignorante, dum tñ eorum ignorantia crassa ñ fuerit aut supina, hoc sit cap.
ñ quo quo hactenus dicimus convenienta constitu.

Sectio 5ta.

An in maa Levi potest dari obligaõ gravis et vicissim, vel non an lex humana obligari potest cum periculo vitae.

Nota pro ina tituli parte iam dicimus lect. 1. huius arti in assert. 7. 168.
et sicuti ita nunc, ubi inibi dicta inhibitae tenendum. qd si levis quoad
rem assumat in fine grave gravis etiam sit obligaõ in ea maa. ubi se levi
quia gravis ex fine, unde quia nemo tm interdicere in paradiso Dei
quia tm abstinentia ita a pomo debuit et signum protestationis supremi Dei
dominii et humanae subiectionis, adeoque grave habuerit finem, proximia illius
praecepti fuerit praevaricaõ, qm usque adhuc onus admisitatis. ergo
qd si levi maa praecepta in eis transgressione accedat facilis ad empta superioris,
semper mortifer peccatum, superiore enim qua tale demere sine omni dubio
mortale est, hoc autem superiore facilis ad omnia dicunt. ad. qdq ex quoda
affectu indignationis ga lege aut legislatore quis non solum subire legis sed
sine discretione aliqua agit, ipsi superiori offendit, et ipse demptae ei facilis
inobedientia in affectu singulariter explicanda. insuper sciendum est qd
si ex fine aut circumstantiis aliqua maa ordinis se levis gravis in sich attendat
sit ad ipsa levitatem maa ita, ut obligaõ in alia profunat nisi levis,
Constat enim ubi aliud expresse non habet ex fine aut circumstantiis legislator
se accommodare rei praecepta, adeoque si ipsa levis fuerit non aliter obli-
gare nisi sub levi, si vero gravis sub gravi, similis enim est de maa
gravi ad fundanda obligatione gravis, sicut est de levi ad fundanda
obligatione levis.

169. Ex his ergo ostendit qd mata aliqua possit esse vel mortale tm levis aut gravis, vel etiam venale talis. mortale talis certe si affectatio ad finem aut circumstantiis producere ad se afficeret, et talis esset iudicet, venale vero gravis aut levis iudicet si in solo actu sui secundum etiam extrinsecus finis et circumstantias talis sit. sic v.g. in mysterio Altaris affusio aqua ad vinum ex duabus et mortale levis, sed tm venale gravis, quia producit ad gravem aliqd sigdum, minime ad afficiendum quia esset actus tali salvatoris aqua cum sanguine effluxit, et iterum ad repugnandum populum fidelem unitum cum capite suo Xto in cuius sanguine redemptus est, si aqua cum in sugitura praeter populi sigdum sit.

170. Assertio 1. omnis nulla huma potestas rem tum mortale tum venale levem producere possit aut obligare sub gravi, nec tm rem venale gravem producere sub levi, omnis tm praeter fieri non queat esset contra S. Thomam Bellarminum Sylvestrum et alios quoad 2. partem. Sed autem ista pars est ipso quia non videt unde potestas talis quae sit huma ita iudicii aut rem mortale et venale levem producere valeat sub gravi, quia sub gravi obligari ad aliqd tum mortale tum venale leve est obligari impositione de oppositione, non autem iudicet recte aut a Xto Eulia aut a populo per ejus data potestas imponere subditos obligari: ergo P. secto. quia fundat obligat ex gravi et mata Apostolica, alias mata levis et ineptor obligatio gravis: ergo etiam mata simpliciter talis non possit obligari producere aut obligari sub grave, inepter talis lex aquae militat ratio aequalitate mitis culpae et poenae inter producendum et producentem: sed qd militat ratio aequalitate inter se, talis ergo lex simpliciter levem sub gravi producere, iniusta foret, adeoque obligationem fundare non possit.

171. Sed autem 2. pars est quia lex unaquaque obligat tm quantum voluntas legislatoris determinat ad obligandum, et ideo affirmandum est, qd si legislator in mata gravi

lege ex sua disretne vnet tm obligare sub levi, lex etm n obligabit
nisi sub levi. Cur autm id legislator pro sua disretne agere n potit
ergo, rad nulla aggaret, quin potig aliquid eiusdem ita eruit; nequia huius
modi disretio in superiore potest subditorum animos et affectata aemulere,
ut eam disretne agnoscentes affectuosig in alia eius imperia observanda
inclinent. Ado quia omnia gravia tolia sit quo sub nulla lege cadunt
cur ea n poterit ea, ut eig regimen benignu sit quo omnes sub nulla lege fuer-
ant, postmodu obligare sub levi tm, fere nulla rad ponderos in afferatur
aggaret, hig quo pro sua tituli parte dida tenerent, sabig legient.
Altera nisi tituli parte qd attinet, an fuit lex huna potto obligare
cum periculo vitae tenendu e, quia extra one o gloriosegie qd peri- 172.
cula reipublicae, aut quovis alia contra ipsata salte in eo casu ita quoti-
bitarel salus publica nisi ei etm cum omnibus aliquorum subditorum
periculo vitae juveret, potestate haberet obligandi subditos cum
discrimine vitae ad observandas leges, et huiusmodi attingere videns in
casu iusto in quo ob publica rei et salute regni et lex subditos
et dux suos milites exponit evidenti periculo mortis, in quo casu etm
subditi suo regi, et militi suo familiarenti n obstante vitae periculo
obedire, ex instinctu enim rad videns qd pars quovis se exposit periculo
pro observando toto bono comi, et rationibus sua legalis iustitia hor exposi-
cit, ut membru corpori tradat pro totius observatione. Sed de hoc in
presenti n quaerit, quis potig indagat, an sublato periculo totius contatis
lege huna universali subditos obligare potit cum dispendio vitae.
Assertio 2. quesitum, ex tresne legis huna tegi revel tresspio legis divi, 173.
no aut naturalis ex huna, fraude, obliget cum periculo vitae, sono aut alterius gravis
damni, hisantm sectis et qd se dicitur, nulla lex huna habet potestate subditos
obligandi cum vitae periculo ad sui observantia e comi. P. Sentia pro Caelone

Ratio autem 1. partis est, quia nunquam licitum fuit offendere, et potius vita edenda fama, fortunaque honor adeutura sustinenda est, quam ut transgressione legis humanae quis simul facit transgrediat legem divinam aut naturalem, ex cuius transgressione legis totaliter offensa Dei: quo fit ut lex humana non servari non tenet, nisi simul fiat transgressio legis divinae aut naturalis, lex humana quandoque obligabit et ad sui observantiam cum periculo vitae, sicut lex quandoque, nam obligatio ipsa et ratio legis humanae provenit ex lege divina aut naturali quam transgredi necesse est, si lex humana negligeret: nisi forte quis sic indulsit, quod die veneris carnes manducare non vellet, quia eo ipso alios in scandalum, aut vilipensionem fidei induat, teneatur sub mortali abstinere, et adexemplum sanctissimi Eleazari de quo legitur potius mortem appetere quam propterea fidem violando in scandalum inducere, aut generandi culpam animam probera.

174. Ratio 2. partis est, imo quia legislator, utpote potestate disponendi de vita et bonis civium, nisi non ordinat ad salutem et bonum communitatis et quod generaliter, sicut quod non quidem bonum communitatis proponderat vitae et bonis privatorum civium, sed illud non ex cuius defectu communitas de sua salute periclitaretur, ita etiam non recte illam potestatem disponendi de vita privatorum civium, nisi quantum sine dispositione huiusmodi tota communitas periclitaretur, et sine quod a communitate non principatus aut a populo in communitate huiusmodi potestatem datam fuerit, ut sine gravi communitatis principis nequitiae de vita civium posset disponere, iniqua foret omnis quod dicunt et hinc non omnis difficile, quod sic ex humana omnino potestate disponendi de vita civium sibi usurpaverit, quam sibi ipse divina lex vindicant, quod evenire potest, etenim secundum Sotum lib. 1. de iust. et iure q. 6. a. 4. neque omnis lex divina obligat cum periculo mortis ad sui observantiam, nisi quod vel honor divinus aut christiana religionis fides periclitaretur, et si quis christiana fide coram tyranno dicatur, obtenta falsa testimonia in discrimen adducit, nisi ei etiam cum periculo vitae subveniat, vel quia omnino fals periclitatur, vig. existimem bene salvari non potest, nisi cum evadendi periculo mortis effugiat aut

Eucharistia servanda sufficiat, et extra hos casus, viz. de precibus divina, quae ad sui observantiam cum manifesto periculo vitae obligat, vendere non tenetur cum tali periculo servare divina praecepta de integra confessione vel de sumptione Eucharistiae abijndo in vita, vade multa habemus ex S. Script. in qbus lex divina cum dant brevilo fundata non est, sic namque ex neglectu comedio de panibus propositionis David non obstante divino praecepto, nec tanen illi a laicis comedereut, ino Reg. 21. ita etiam procedit de Sabbato servando servatu non est a Bracharensi j. Mach. 2. nam in die sabbatorum prelium obstinarent adversarijs, qd tn. ex lege non licebat, ita etiam Ruy Matth. 12. Sacerdotes apud Marcum excusati qd die sabbathi ex neglectu spicas vellerent, qd lege 2da prohibitum erat.

Sic denique ex ipsorum contrarij alij extra sui discrimen, et gravissima neglectu bono communi magis inducit observatio partium, qm aliud quidvis commodum, igitur 175.
tenendum est, qd extra Comitiis Dominicis aut principij gravissima neglectu relicta huma poit obligare, cum periculo vitae. Unum tm breviter est intelligendum, scil. qd si quis occulte excommunicatus, et non nisi cum periculo infamiae se tali generaverit, non teneatur se principem religiosi tali offendere, adeoque non debeat abstinere a sacramentorum administratione, promissa dn gratiae, similiter nemo cum discrimine gravi sanitatis tenetur diebus interdictis ieunare, aut abstinere a carnibus ad. cum vita aut sanitatis aut ~~vitae~~ periculo, aut alio gravi incomodo mentis aut corporis, ad hoc omnia lex huma quae fragilitati humae debet se accomodare, non prohibit se extendere quae pro neglectu tituli data fuerant satis abundanter patent.

Finis Tituli

De Obligatione legum ad certas personas.

Postqm de obligatione legum in se priori titulo satis multa dicimus, de earum obligatione ad certas personas dicere intendimus, dotm tn. unum non nisi in tres partes dispiciemus, in quarum prima quid inquirendum, tum an legislator sui legibus, tum an et quomodo Clerici legibus teneantur Civilibus. in 2i vero quomodo infantes et amentes ipsi subditi extra territorium degentes, legibus Patriae obligentur?

in 3. denique an et quomodo peregrini adveno, et vagi legibus ligentur territorii quod tenent? hoc jo in proferendi ordo inquirendum.

Sectio prima.

An et quomodo Legislator sui et Civitatis in Civilibus legibus teneantur?

176. Legum Conditores, sicuti in rebus nisi justa iusta durare possunt, ita etiam iis legibus, quarum observatio in dedecus status et dignitatis eorum utique esset, ne quis gloriatur, nisi vel protinus vetare poterit, et tenere concors semper et certa fuisse Theologorum interpretum sententia unde in lege digna vox Cod. de leg. sic habet: digna vox majestate regnantis legibus alligatum se principem profitetur. ita lege primaeva ff. de legibus dicit: pareto legi quicquid legem sanxeris. in mire etiam Canon: Canone: iustum Dist. 4. dicit: iustum est principem obtemperare suis legibus, et enim iura sua ab aliis custodienda sustinet, quod et ipse illis reverentiam praebet. et ne id concilium Cod. dictum arbitremur statim addit: principem legibus teneri suis, nec in se poe demanare iura, quae in subditos statuunt iustum est, iusta enim voluntas eorum, hi qui populis praesunt sibi licere non putent, quod satis aperte ostendit quod legum conditores sui etiam legibus teneantur, quod legum observantia majestati non derogat conditoris: non istud ego quaerimus an legibus suis legislator quomodo teneatur, sed quia saepe obligatio distingui solet altera directiva altera coactiva, nihil indagamus an sui legum conditores suis teneant statutis aut etiam ad eas servandas vi legis et gladii possint: sed bene advertendum est ad varia diversorum regiminum distinctionem, quod omnia regimen est aut monarchicum, id est optimatum, aut democraticum id est popularem, non videt et stoul quin singuli optimates aut contrahentes non solum directiva sed etiam vi coactiva ad legum observantiam gladii possint, nam si singulatim sui optimates sui contrahentes spiderent, vires subditorum respectu totius dominii subeunt subditi autem vi etiam coactiva et non solum directiva ad legum tenendi observantiam: jo ad.

proinde quoties predicti principes, de iis legislatoribus qui absolute et se solis leges ferre possunt, uti est Pontifex, Imperator, Rex &c, in etiam dictis, quin et huiusmodi legislatores suis legibus obligare valeant non aliunde, v.g. ratione feudali imitatis vel pacti cuiusque quae se se ea suos subditos liberè obligabant: sed hoc pro ima titulo rarius provenit dicta sufficiunt

Adverendum è circa alterum titulum rarius, qd Clerici neque directè neque per vim coactivam nisi rarò possunt obligari directè ad observantiam earum legum 77.
Civilium, quae et qdem libertati et immunitati Ecclesiae dignitati derogent, qdem ita illae leges qdem principes saeculares iure in personas Ecclesiae durare pretendant sive in decidendis earum causis spiritualibus, sive in punienda earum delicta vende in Capit. Eulia de Constitutis Statis qd Laici super Ecclesiis et personis Ecclesiae nulla sibi attributa potestas, ita in decretis Coloran: Cap. 9. Sic legit cum ea aure tom divino qm huius nulla potestas in Ecclesias personas sibi attributa quae reducta est ibidem, qdem libertati et immunitati Ecclesiae adversantur et hoc Leym. lib. 1. tract. 4. c. 13. extendit etm ad bona quae clericorum aut saecularium, quia licet super personas Ecclesiae nulla habet potestate directa, sic neque circa ipsorum bona. Limitat tn hac doctrina in duobus casibus 1mo. nisi cum antecedat realis quaedam onera bona illa Ecclesiae aut clericorum pertinentia fuissent saecularium aut Eulia diverent. Secdo. nisi bona primitus ita sint gessa clericis aut Ecclesiis, ut data saecularium principum ingredientia et deactioni ad hoc pertinent. Ejusdem quoties ex particulari in id redundat, an clerici in legibus quae pro communitate vinverse ita lata sint, ut earum observatio libertati et ~~[illegible]~~ Ecclesiae non repugnet, salte indirecte et quia participant in ea contrahere per modum civium generaliter. Ita retinent probatissimi.

Assertio 1. Legislator supremus et qua talis quod etm directiva suis 78.
legibus tenetur, qdo si earum observantia dignitati non derogat conditionis, sed magis ipsa fuerit accomodata, hoc autem obligatio oppenit directe ex vi illa lege sed indirecte etm per mynaos, ita Salmanticenses P. Paulus Wittelinger et alii cont.

Hæc autem i. partis è quia indecora è omni parti quæ non consonat suo universo: quam
videmus è caput non posse dirigi cum membris. Ponit sapiens Cattho patere
lege inquit quam Tarsiæ tulisti et sic Dns Matth. 23. super hoc obiurgat pharisæos
dicens alligant onera gravia et importabilia, et ~~[illegible]~~ imponunt
innumera hominibus digito autem suo nolunt ea movere, quo verba quæ ad
pharisæos specialiter dicta sunt non omnibus ad omnes legislatores referri possunt, qui
dum legibus suis vi directiva benevolentiam tam ordini ea quæ prior ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ dignitati non derogant. insuper iure non non id exposuere ~~[illegible]~~, ut quo
superior ad bonum comune aliquando indicat necessaria, ipse suo exemplo omnem
caput non infringat, si etenim legis ad exemplum gravitas obiij et alij Rex
Italiæ Greæ, intellexit de bono regimine ut quo superior subditis mandat, si
ea observare dignitati suæ non derogat, ipse suo exemplo imo ad similitudinem ad-
ducat ne alij injuriam ipse ~~[illegible]~~ et ex lex invenial, sicut legislator
superior et quia Italiæ et quoad eam directiva sui legibus tenetur, quod eorum
observantia dignitati suæ non derogat, sed tunc ipse obligatur et a directa
et ex ea parte asserti. non directe alijus obligat, sicut obligari sit ipse lex
et vacuo legislatori, alij lex et vacuo legislatori immediate legislatore non obli-
gat, tum quia nullus se ipsum obligare intendit sua lege aut facta potest non intendere
tum etiam quia lex dicitur et actus superioris ga subditis, alij vero sui legislatores
nullus est. obligat, quod tunc indirecte et ex lege facit: nam tunc dicit aliquis
obligari indirecte ratione lex et legislatoris vacuo et tunc occasio ut tunc et
solum obligatio oriatur, atqui hoc contingit se ipsum legislatoris ad suas leges, non
posita tali lege lex non legislatore obligat, ut quo ipse inducet ad bonum comune
subditos, ipse vero legis inducit se subditis sui ad formet, et qui caput et totius
non solum in membris sed etiam in ipso totius bonum inovent, nec enim tunc
ad deformis quin ut in corpore optime disposito caput ipsum monstrosum
apparet. legislator quo ipsum legem directiva indirecte ad suas leges observantia tenetur, dicit tunc quoad eam directiva non quia assertio logis

de legislatore sumo et quatenus ipse pala ceridet, quia ad legum observantiam vi coactiva gerit in poest, imperitus enim incertus et obi subditis punit superiore.

Inquiry an de legislatorum obligatio sub mortali sit an sub veniali? Q. 179.

Quod quaeritur inter DD. an sub mortali an sub veniali tenantur legislatores suarum legum observantiam teneat, Regis, Bonacina, Diana Engel, et eum in veniali peccare putant, quod alias scandalum et injuria gravis abest, quia dissimilibus omnibus partibus ab illis partibus in moribus et modo vivendi, ipse et sedulo scandalo non est gravis, neque exinde perturbat respublica, ut patet in privilegiis et dispensationibus, unde infert Burghaber in sua disp: de legibus quod si papa diebus interdictis carnes comederet alias sub mortali vetitas, sine regulate abstinendo scandalo non peccaret nisi veniali, aut etiam omnino non, sed hi communis alias quod prudenter tolerentur, quod quomodo lege a se pro bono communi condita sine ingratitudine legislator infringat, cum peccato poenae quo peccaret subditus gravem vendo idem legi, adeoque subditus ex sine gravi legis mortali obligatur ad finem etiam legislator foret obligatus, si sub veniali, et tale sub veniali, quo sentia nihil etiam videtur verior et tuta: nam non videtur cur caput minus sit obligatum ad innocendum bonum comune quam reliqua membra, quin imo videtur caput esse magis obligatum, cum enim ad imperium capitis omnia membra ordinantur in bonum comune videtur quod comune bonum, imo excedat iustitia capitis, ad quam omnes sequuntur et iustitia membrorum. insuper legislator non tenetur ex decentia naturali ut se formet suis subditis tenet suis legibus, sed vel maxime ex lege Dei aeterna et naturali ut fil. Israelis in novo virtutis quam pro bono communi naturae dominavit, ipse hoc agat exemplative quod subditi agant subtue, non enim ipse suo exemplo promovere bonum comune ipsing tenetur quam subditi tenentur vi suae subditionis legum de vi directiva: sigo ex sine proventi subditi gravi tenetur, ex eo sine videtur quia gravius etiam legislator sub exemplo illud ipse perfecte adimplere tenetur cum enim si legislator v. g. in exercitio ex notoria temperantia sub gravi proprium abstinentia a carnibus, cur ingum sinisse negotio dispensan

obstiterit ab ingressu huius prouentis ex fine grauis, diuersi tam secularis penae et alij
mortes, ubi id finis cuiusdam, qui finis est grauis, id fateor non satis legio, et idcirco
mihi videtur, quod si finis prouentis grauis sit, ipse etiam legislator id obseruandum
sub gravi tenetur, qui grave finem qui gravis, bono comuni aut nocet aut prodest.
Sed hoc de obligatione legislatoris quoniam sua lege dicta sunto. fit.

1290. Assertio 2. Clerici religiosi et quoniam personae Sacerdotio tenentur adeo legem Civilem
seruandam, quae libertati et immunitati Ecclesiae non repugnant quemadmodum di-
rectiua non omnino ad alij Cives, unde si Cives alij tenentur sub mortali, etiam eiusdem
tenentur Clerici, si sub veniali tenentur sub veniali, non autem tenentur ulto ordo
quemadmodum coactiua. ita Tonius ex hoc sentia praeque 1. 2. dist. 167.
l. 4. Vocat concorde D. Thom sentia, Gvarel. l. 3. de legib. c. 37. Comiglesius
secuta, Medina certissima et ea communis tradunt alij DD. et ipso iure Canon:
fundat, quia lege Civile seruare debent, ut videre e Canone de Capitulis dist. 77. ma-
xime Leo 4. Lothario Imperatori interroganti an eis lege seruanda Rubr. de
Capitulis vel prouentis temporalibus Ecclesiae cuiusmodo etiam nondum infrega-
Pleiter Cuiusdiudij et seruandis ipso magis valuimus et valeant. Ad propositio
nunc et in eorum nos seruatores modij optimij profitemur et ita Canon:
Le: Imperatorum dist. 10. ubi dicit, quod non omnibus Ecclesiae gubernatis, sed etiam omnibus
legibus Civile, euangelijs, prophetijs et Canonij decretis non repugnant illa sint
seruanda. et idem hoc Lucius 3. Pontifex [illegible] Paduano et Pataino scribens
iubet, ut nova quaeda difficultate inter Clericos de Padoia et priuatos Ciuis
de Venetijs exortam dirimet tam iuxta legem Civile, quam Canonica, Quinque hoc
addidit ratione quia fuit inquit lege non derogatur Canonem imitari, ita
et saeuum statuta Canonum principum institutis adiuuant.

1291. Secunda assertio a ratione ipso quod quia tam clerici et chori Cives et membra
Comitatij, ius non excedere videtur, ut etiam iuxta eas leges quae illorum statuis non
repugnant, et illae non obseruantur in bonum Comitatij fluunt, atque pro ratione

finij aut rectij boni Comij sub gravi vel levi ad infra alioru membrorum et Civium erunt obligati ad eiusdem legis servandas. Ratio est: quia idem regula iuris qui sentit commodum sentiat onus, atqui persona Ecclesiastica sentiat commodum Reipublicae et Comitatus: ergo agere ad eam ex officio ut quandam bonum Comitatus sentiunt, eam legibus eius, quam status dignitati non derogant, subdant. 3. et hoc est optima ratio, quia cum S. Canones principum edictis iubent, eam legem eiusdem quo status Comitatus congruunt neque clericali dignitati ~~obst~~ obsistunt, ab Ecclesiae prelatis ac status illius existimant, quod ex prohibitis textibus satis apertum esse videtur. Sed tamen non consentit S. Canones adversare legem Civilem, nisi idem vim directiva quam ad personas Ecclesiae, non autem ad vim coactiva, ut liquet non solum ex praxi Italiae, sed etiam quia, hoc ipso quod quis sit ad status clericalis eximitur a foro quantuvis Civilis, nec quidem illum tangunt forum ingredi, nec hac actionari possit, tum etiam quia hoc ipso ipse ex gratia dignitatis status clericalis, et quis in Laico quemvis ad personam qui in forte Ecclesiae Ecclesiae cessit, unde etiam civilis, quod quia eo modo subiacent Clerici quam ad vim directiva legibus civilibus, sunt alijs Cives Laici, similiter etiam si loquamur sub morali et de vere benefit, benefit similiter Clerici. atque ex hij rationibus modo legislator sui et Clerici legibus subdant Civilibus. Hoc non nisi ratione misse sit

Sectio 2da

Quomodo Infantes et Amentes subditi extra territorium existentes legibus Patriae teneantur?

sicut ex exorbitantia dictis ordinis ratio ab eo qui cura Comitatus habet Gumulgata, ita etiam ad eiusdem nisi ~~ei~~ eiqui et etiam in sua ratione ordinata actu 182.
alibi illitualis et ratio gros invenit, neque in hoc aliquam esse differentiam facile intelligere, si quidem ex sit legatura moralis actuum humanorum, quia sine ~~ea~~ ratio esse nequeunt notemus, unde etiam quod ad jura subditi parte facere

videl faile, Concludimus dicendum qd infantes ante usum rationis et peccatorum mortale nullis humanis legibus tenentur, legis aperte ex dictis, humanis quoque legibus non tenentur, nisi quia actuali usu rationis fruuntur, aut saltem fruiturus esse possunt, cum enim lex civilis realis et directiva actuum humanorum regula, rationis supponit exercitium: cum igitur infantes ante usum rationis et etam peccatorum amentes, rationis exercitium non teneantur palam est quia eos humanis legibus non ligant. Quid tamen humanis non teneantur: dicitur enim non, quia salte moralibus legibus teneantur moralibus ita, ut omnes si illis gravarent, injustum fuisse et injuriosum, sic tamen sine dubio malitia et peccatum aggredetur, quam intendit educere ne eignoti fiat: et hoc est discrimen inter leges humanas et morales respectu huiusmodi bonum, qd leges humanas ante usum rationis nec morales nec possunt, leges autem morales possunt saltem et negative observare id est non agere teneantur, unde non est peccatum seclusis gravibus preceptis eignoti debitis defilitatis dibus aliquis interdictis carnes manducandas apparere non abstinere diebus festis ad missa importare Eucharistia curia pascha aut in mortis ante sui ponitentiam et hoc nec educanti nec infanti imputabitur, quia ea prohibitis non prohibuntur: extra si infantes aut amentes huiusmodi indulgent in blasphemandum fornicandum furandum quod ex lege divina malis est interdictum, induces peccatum abrahet alienum, quia etam morale huiusmodi peccatum dumtenet, voluntarie et imputabiliter non prohibet.

Sibi

Sic etam infantes ante usum rationis non teneri legibus humanis p qd ratio qd obligari volunt. qui infantes etamsi facientes ante 7. annum preceptis non teneant: ~~autem~~ nullibi enim legimus qd S. Julia sua predicta absolute ante 7. annum obligari nolit, sed tum ante annos discretionis: sicut annis discretionis ante peccatum tenentur dicitur, qd qui eos ante tenuerint, et ante teneantur legem observare nisi expresse in lege aliud habeat: sic infans facien discernere in 9. anno inter bonum et malum mihi publicum tenetur in 5. anno quo facial peccavit gravi precepto Ecclesiae, qd tum Capit. anni attinigat fecerit com

gratia

simpliciter inclyg teneat; igitur Infantes ante usum rationis legibus humanis non tenentur
tenentur tamen primum usum rationis adamas disputationis veniunt ad eas leges humanas
quarum mala certo obstati ex gravioribus causis ad abstinendum a carnibus diebus inter-
dictis, item ad gaudendum omnia, et si magis in ratione profecerint et maiorem communionem
sumo etiam de pretio amentibus excedit, unde asserunt DD. qd ebrietatem
in intervallis deliranti invincibili ignorantia causent quod a transgressione legis
defuta adventia et libertatis, sed in legibus sufficiant, quia non audent tum usum
rationis defitiunt, et idcio dicunt qd non licet illis carnes ministrare die ab-
stinentia, aut ad alia inducere quo et extra legem humanam et sine alio absurdo aut
indecentia Edm exigitia legis observare valent.

Illud etiam hic resolvendum venit, an scil. quia legibus humanis infantes subduntur 184.
primum usum rationis fruunt, statim etiam in Censuras Ecclesiae incidant? qd
affirmat Inocentius Disp. 35. tract. 8. et docent Sylvestr. Raymund. et alii
quorum ratio est quia Capit. vet. de sentia excomunicationis pueri percussore Clericum ben-
dum ab Episcopo absolvi, unde inferunt quia sic patet qd Pontifex supposuerit
pueros eadem in excomunicatione incidisse. Sed contra verbo Censura. Cum alii
existimant qd censura Ecclesiae nemini ligent nisi sit subditus, aut saltem prefer-
tati proprio id est ad minimum comunia id. Ergo multo autem in id. omnes tangerit
Ad hoc stile indicat Caym: S. 1. tract. 4. c. 10. n. 5. quod ipse quarum habet
Sed tamen ita prior Verior et Pilior sentia videtur adeoque Legda pp. Cit. capit. vet.
de sentia excomunicationis, qd minus clare in hac verba legitur: pueri qui in Canone
incidunt sentia punitata, sive ante sive post pubertatem postulent absolvi
possit dare sanctitatem absolutionis beneficium in certis tamen, de facto obtali
in quo facit commissa culpa, Ergo sit manifestum indicendum. ita cit. capit.
qd mihi adeo clarum videtur pro sua sentia ut quod gloriam Domini calamum
non applicarem, simpliciter tamen deleto a priore sentia redierim. Sed tamen
sicut tractat, qd quibus ante pubertatis annum affrahat censura, et tunc ante decimum
annum Episcopo diocesano non reservatur, salte in ratione diocesis, non in Universis
Curatis de potestate audiendi confessiones in observandis cuncta absolutione reservatis

puncto 2do expresse dicit quod nulla penalia reservatur sive pro minoribus id est pro mensuali ante completos annos 14. pro omnibus ante 12. annos completos, quibusque pro 1. parte titulo congruentes illi imponenda.

185. Circa alterum tituli partem sciendum est quod subditi possint pluribus modis extra patriam territorium existere, quia non ad duos quidem reservantur, imo quia physice tantum, ubi singuli nostrum extra patriam existimus, si 2du nostra persona physice in patria esse desinimus. 2do physice simul et moraliter et aliter extra patriam esse dicuntur, si extra illa limites existunt ut non solum persona et eius professia, sed etiam domicilium alibi de patria transferant, ut odio et vexatione et non huius generis intentione seu existimatione de patria discessisse videant: sicque Friburgo ad D. Landelinum non modo peregrinando profiscitur physice tantum extra patriam existere dicitur, extra qui huiusmodi ordine se profitetur, dum Friburgo oriundus est et physice et moraliter extra patriam existere iudicatur. hic proprius sit.

186. Assertio sive quis physice solum, sive physice et moraliter simul extra patriam territorium vel diocesim se extraxerit, non se laedo non tenetur legibus patriae territorii vel diocesis. et hoc ut dicit Leym. l. c. cit. cap. 11. et Comes D. sentit. Veritas autem assertionis demonstratur 1. ex iure can. et quod ex cap. 2. de restitut. in 6to. ubi dicit statuto episcopi, quo in omnes qui funtur ditionis suae sententia promulgat, subditi eius extra diocesim fortium commorantes minime ligatos nosuntur. ita cit. capit. iuris canonici. Quodque dicitur ratione sit: quia hoc discrimen est inter legem et praeceptum quod non in sua quaestione huius tractatus dicimus, quod lex respicit locum et non personam nisi mediante loco, extra praeceptum respicit personam et non locum nisi mediante persona, ex quo discrimine manifeste legitur, quod qui extra territorium in quo lex eiusdem exigit existit, lege non tenetur, bene autem tenetur praecepto, quia praeceptum est personale extra lex quod locale est, ergo lex dimittit sive physice solum, sive physice simul et moraliter, lex non obligat, sed non obligat praeceptum. et huiusmodi est illud quod in ethnogr. iure pro regula assumitur quia extra territorium huius dicenti imponere non potest. plura pro eventuale assertionis veritate neccia, quae sit.

Inferunt varia, quidquid religiosi etiam extra conventum suum à suis prelatis
possint censurari, excomunicari, imponi ei id non pertinere ex lege sed proprio pp. 187.
obligatione obediendi ex voto obedientiæ. 2do. quidquid in una diœcesi aut
parochia ei diei festi aut ieunii et quis pro eo tempore quo ieunium aut ob-
ligatio audiendi missa viget, in alia venit diœcesim, parochiam ei ille ieunare
aut missa audire non teneatur, sic ego qui infesto exaltatis S. Crucis à Minchhausen
parochia ad S. Landelinum veniebam mane eo tempore quo in dicta parochia missam
solemnia celebrant, etsi studio id faciat, tamen non teneatur, sic eo die quo S. Landelinus
ubi festum non est, missa non audiat, et hoc verum est etsi in eadem civitate duæ parochi-
æ sint, in quarum altera dies est festum aut ieunium, tamen est sententia excomunicati et
interdicti, in altera vero non sint, quia si deinde in altera parochia, ubi profanum non
vigent eiusmodi festi ingrediatur, nona non tenetur. dicit etsi studio id faciat quia
per regulam iuris 55ta ff. de regulis iuris nullatenus dolo facere qui jure utitur: neque obligatur fugere ex se malum, sed indifferens, sine quo bonum honestum
posset. sed tamen contra hoc illatio alia casus, quod qui à loco ubi incertum est
recepta haberet in alio etiam non recepta, et ubi matrimonium condemnetur, et
hoc per breve declaratum Cardinalium, et breve apostolicum ab Urbano VIII.
datum. 3tio. inferunt quidquid infidelis, etiam qui non baptisma in S. Ecclesia ingressi
non sint, legibus Ecclesiæ non teneantur, quia extra territorium Ecclesiæ ea non dicant rem
illud Apostoli i Corinth. 5c. quid enim mihi de iis qui foris sunt iudicare? iis tantum legantur
hæretici, unde hi dicti ab Ecclesia interdicti, neque palam neque occulto extra casum
necessitatis licet carne apponere aut manducare, quod id licet infidelibus.
Dicit tamen in affertione per se loquendo quamvis enim et per aliquid speciale privilegium 188.
aut eventum poterit quis extra suum territorium obligari ad servanda leges patriæ
sed quodquis à suo rego ubi carnes sint interdictæ tempore quadragesimæ ad
non abstinentiam proprio regis sui legat, quia hoc in gremium Ecclesiæ cederet.
2do qui subditus huiusmodi territorii in regno Minchhusiæ et etiam aliquis qui in
huiusmodi territorio existeret, gladio traiceretur, si quodam censura subditis eius-
moribus in huiusmodi territorio aut provincia imposita est, eam incurreret, quia

subditis ē et aliquē in territorio horum iuriscons esse possit, ergo fit extra illud.
3tio. Parochus non refundet in sua parochia et nisi in alia morietur, ponatur non refundetur ā iure statuta incurrit. et ex his alia plura quo circa presente mea g[illegible] poent, faile erui pount. unde fit.

Lectio 2tia

An et quomodo peregrini, advenae et vagi legibus territorij teneantur per quod transeunt?

189. Advenas et peregrinos si devenerint loco in alieno sud tferant domicilium aut si extra sua patria in alio loco morantur, ut ibi habitandi animum nonnisi ant et sic d[illegible] domicilium sortiantur, legibus eius loci in quo huiusmodi venerunt, tenentur omnis ē OO. sentia, et quid hoc obligatorium ā primā die qua dole loco incolere inciperunt. Cuius ratio ē quia qui tali animo advenit, ipso facto se legibus eius loci subiicit, quia in eo sibi domicilium et incolatum fingit. quare studiosi qui studia sua in alieno quod loco adimplenda assumunt, ā primā die qua in illo loco animo studendi advenerint, localibus ligantur statutis, hoc ipso extendit ad eos qui cum negotiandi causa aliquos annos aut menses in aliquo loco morantur recte tamen exipiuntur principes, principes, qui etsi in aliquo loco diutius morantur, localibus tamen statutis non ligantur, nemo enim principi legat praescribere aut lege inferiori, et hinc canonista dicunt ut ait Layman. c. 12. legatum in provincia non obligari legibus episcopi praecedentibus, de primo etiam qd studiosi tempore vacationis et nisi per ordinem aut aliquo hujusmodo in aliquo loco morantur specialibus tamen legibus loci non subdantur, quia tale neque domicilium neque sic domicilium aptum nancisci videntur, sed de huiusmodi advenis et peregrinis sit.

Libertis peregrini et advenae qui in alquo loco non habitandi sed hospitandi 190.
tm caa adsunt, p se in obligant legibus et consuetudinibus locorum generalibus
tenent tm contractus. e Contra ff. etm expresse tradunt Doctores Omnes
Abbas aliqui (?) et ratio i. partis, nemo potest obligari nisi subditus, atqui
non subditus, qui non omnino habitandi, sed tm hospitandi in alquo loco
moratur, ergo (?) ma. patet quia leges et imperia superiorum ad subditos tantum
extendunt. Contra. mi. etm verum sit, tamen habet expresse in lege. hora
obligat. ff de iudiciis, ubi quidcumque tantum advenae et peregrini forum non sortiuntur,
sed qui autem forum non aliquam talem quia imperiatur non subditus ad eam sub-
ditus non est: ergo. Ad dubium 2. parte, quia leges iuris Canonici et Civilis
Omnes ubique obligare presumuntur, sed non fingunt in alquo loco illud locale
cuiusdam privilegio tm habuit, et ideo extra locum illum quoque existentes
obligare iudicant, cum privilegium locale tantum respicit personas et non infantes,
quando quis e sua patria abi fuit non venit in aliud locum ubi fuit, missa audire
intendit, quam illi domicilium aut stipitale non habent. Similiter de iejunio vendendo
quis Burgos in Argentina veniat in hebdomada maiore ubi ovis et lacticiniis
vesci e interdictum, licite comedet, quia in Burgovia illud interdictum non
fuit, extra quando alicubi in diebus sabbathi licitum e vesci indefinitis ona alia
et quis veniat in locum ubi hoc licitum non e, iis vesci licite non potest, quia de omni
carne sub qua et indefinita continent die sabbathi non comedere e iure Canonico, et
quod in patria licitum sit, privilegio habuit localitatem, quamvis extra locum non fuit.

Dicitur tm quia p se intenent, p accidens enim possunt tenere, quemadmodum fil. p accidens 191.
forum sortiuntur. ita advenae obligant ad servanda gesta et solemnitates con-
tractuum in illo loco prescriptas, tales enim ratione contractus forum sortiuntur. Ad
obligant exuere mae ne bono Comi nocent, et si innocent ratione delicti
forum sortiri iudicant: advenis quoque licet libros prohibitos, omnes vivendas aut
gladios et huiusmodi extra bono Comi dominum iminere potest, inferre.
Ex hoc. etm denent solvere vectigalia ad navigandum vias Pontes, vel alio
iusto titulo etm advenis imposita. Ad deinde denent p accidens ad

lege locali, qd illarum non observatio nocaret in damnum spirituale eorum
hij qui sine scandalo in alio loco carnes comedere non possent, si scandalum ab-
stinere deberet.

192. Verum gravius esse dicta abiicit illud Ambrosij qd refert in Canone
c. Ita dist. 12. fol. Cum Romae venio sabbatho ieiuno, cum Mediolani
sum non ieiuno, sic et tu ad quemcunq; Eclesiam veneris eius more serva, si
cuiquam nocui et scandalo nequeunq; tibi. similia habet S. Aug. epist. 119. et
alibi unde etiam Conc. e pacto monitu.

Si fueris Romae Romano vivito more
Si fueris alibi vivito sicut ibi

sed saltem Rh. qd hoc Ambrosij, et Aug. et pacto dictum non sit vo-
cetur solum quilibet, adeoque non obligat nisi forte quando, ubique poterit
vacio gravis scandali ex hoc, quia non omnes statim norunt eiusmodi ceremoniae
peregrinae. et si etiam possent tenere illae, qui postquam ieiunium et abstinentiam in
sua patria observarunt quando, ut nihil in alio loco ubi illud praeceptum
jubet observari, ubi jam scandalum imminet potest quando et obligatio
ad denuo abstinendum, quando ipse longe et absque scandalo, ipse prohibito
licitum est carnes comedere, sicut qui possunt illud in sua patria non adimplebit, neq;
in eo loco in quo ita jam praecepta illud observari contingit. Domicilium Rhd
aut qui domicilium, dum non habitandi sed hospitandi animo illuc venisse
presumitur.

193. Superest de Vagis etiamquoda dicamus, dicunt autem Vagi quidam multi-
bi habent domicilium, qui orbe nunc inde interdum vagantur. De hij ait
Lessij et placet Laym. qd eadem sit ratio ac de peregrinis, alij tamen contradicunt
volentes qd Vagi legibus cuiusq; loci in qd fluunt teneantur, quia nisi hoc esset
Vagi eiusdem nullis legibus tenerentur, qd non videtur esse qd dicunt bono comuni. sed
qd qd sit mihi certe placet sententia Lessij et Verior videtur quia in lege haec
dicit. ad finem diuti nemine portari posse nisi quis aliquibus habeat

domicilii autq; tale: certum autem ergo nemo subiacet legibus, ubi fouet
fortitur, dum ge vagi multibi domicilii aut qui tale habent, multi etiam foro
seculari subsunt; adeoq; etiam legibus secularibus non tenentur nisi fami-
dem, quia ratione generis delicti, rei, et etiam interdum ratione originis: Jeni
tri tenentur legibus Comitatus regni Daniae, territorii et dominii, quae ubique
etiam introducta est, autem Vagabundi cum quibus studiis in Hyland, locum
Dno. si qui delinquerint punirii point, qd. sufficit ad hoc ut bonum bonum in
suo flore aferuet, et eximde mit Personae fundentur, atq; hoc de
obligatione ad certos personas universaliter dicta sunt.

Articulus Octavus.

De Cessatione, abrogatione, interpretatione Consuetudine et dispensatione Legum.

Ultimum tandem superest, praemittitq; huic tractatui de legibus articulum
nicht oamq; in quo quo ad antecedentia deliberari videntur, breviter quid
sed subiuncta exercitia, sit autem 5. quae in instituto in hoc articulo examinanda
veniunt, unde 5 et eis sectae distinguimus. in quarum 1. quid de cessatione,
et abrogatione, in 2. de interpretatione et Epikeia, in 3 de consuetudine
in 4. de dispensatione, et denique in 5. qui in supplemento de privilegiis
tractabimus. sit iam.

Sectio Prima

De Cessatione et abrogatione Legum.

Legem cessare in genere dicit, qd. omnis obligatio legis sive abrogatione
sive dispensatione sive aliunde tollitur, et quia hoc tolli ipse debet de
cessatione legum tractare dici potest, sed sub hac generali cessatione ipsa

in presenti non agimus, quin potius indagamus, qua ratione lex, per defectum motivi subsequo lex lata est, obligare desinat? Cui materiam de abrogatione legis addidimus, quo brevius materiam explicaremus. Sit.

194. Assertio 1. Etsi quando finis adeptus adeptus cessat, cessabit etiam legis obligatio, tamen si finis legis adeptus cessat tantum in particulari, non eo ipso cessat obligatio legis lata communis. D. Gra. pecor. Cap. autem 1. partis est, quia lex omnis instituitur ferat, debet habere finem ipsum rationabile et inservientem ad bonum commune ita ut ubi finis ipse non est, lex etiam esse non valeat, atque quando finis adeptus et adeptus cessat, finis institutionis non est, et proterea ubi finis institutionis non est lex desinit, quemadmodum quando finis adeptus adeptus cessat, etiam legis obligatio cessat. Cessante causa adeptus cessat effectus ut dicit in capit. Cum cessante de appellatis, quod onomine verum est si causa adepta adeptus cessat, atque cessante fine legis adeptus adeptus, cessat causa legis adepta adeptus: quo etiam cessat eius effectus qui est obligatio. Proterea caeteris presumitur lex a legislatore constituta, quemadmodum bono communi necessaria sit aut quidem, atque in longum poest lex esse necessaria aut quidem bono communi, quamquam finis legis adeptus adeptus non cessat: cessante quo legis fine adeptus adeptus, lex non amplius presumitur a legislatore constituta: sicque cessante fine legis adeptus adeptus seu in universali, cessat etiam ipsa lex obligare.

195. Cap. 2. partis 1no. assumi poest ex ipsa propositione, quam jam ante proposuimus: caeteris lex a legislatore presumitur quia obligans constituta, quemadmodum bono communi necessaria esset aut quidem, atque quamdiu finis legis adeptus adeptus et in universali non cessat, lex eiusdem bono communi adhuc necessaria est et quidem: quamdiu finis legis in universali non cessat, sed cessat tantum in particulari, obligatio legis non cessat sed presumitur etiamnum quia obligans constituta lex. ma. facile quidem dum finis legis explendi, oni. autem ex hoc satis elucet, quod quamdiu lex per subtractionem totalem Cap. seu finis universalis non cessat prestat publico bono eius observatio

bum, ut Cives, q̃ legum observantia assuefiant legi magis obsequiosos Venerari, et superioribus facilius obedire, tum ne facile subditi occasione quorundam pro-
bestu cessantis legum cão in particulari pro libitu suo lege transgredendi.
ratio è 2do. quia regula Comis Condit manet in sua Virtute regulae, quodiu n̄
cessat ea regula Comis, atq; etsi finis legis adeqte in particulari casu cessat, q̃ hoc
tn̄ lex n̄ desinit ee regula Comis: qo etia n̄ obstante q̃ finis legis adeqte cessetur
particulari casu, lex tn̄ manet in sua Virtute obligandi. n̄ autem maneret in
sua Virtute tota obligandi si vel in particulari tm̄ cessaret obligare: necesse
è qo ut etiamnu obliget omes et singulos, si enim omes et singulos obligaret.
et hoc ratio a fortiori militat, si finis legis adeqte n̄ cessat sed partialis tm̄
et hoc è, q̃ etsi aliquis sine originali peccato nasceret ad instar Virginis inton-
tonsinata, tn̄ ad suscipiendu baptisma teneret, quia q̃ baptismatis zelus è
finis, ipso obluere originali macula, 2do ingressu in Ecclesiam obligamur
qo tdem puer n̄ teneret suscipere baptisma, teneret tnd illud q̃ 2do. demum
q̃ modo dicta nolo infalari, qd quoq; q̃ cessatione finis adeqti in particulari
casu etiam possit tolli obligatio legis, q̃ benigna voluntas legislatoris interpretabe
quo Epikeia dicit, qua sci. praeter ea circumstantias coniecturet, q̃ legislator ad
tale et tale casu legem suam extendi noluerit: at hoc è legis obligationem
tolli q̃ Epikeiam, et autem q̃ cessatione de qua assertio loqt. sed hoc de cessatione
legem sufficient.

Assertio 2: praesertim quia q̃ legislator sua et superior lege inferiori abrogare, 196.
Satis etiam sine ea, quam tn̄ licite id fiat, et iusta ea interest necessitate è.
ita contra DD.

Et ratio 1. partis è quia 2do Legislatores
q̃ quos cãs res orit q̃ casu dispensatis: a quo qo lex orta è, ab eo dispensari et
tolli item potest, si tn̄ ipse suo nomine et longum spatio lege tulerit, quicum
ministerialis tm̄ legem condit, facile patet, quia ad q̃ sen statuit neq; q̃ se
infringere potest. 2do. nulla lex aliter obligat nisi et legislator ea determi-
nat, qui legi obligatio pendet a voluntate legislatoris, q̃ ergo, proinde è, q̃ si
legislator lege dolositer n̄ obligare statuerit, ea ratione omni obligandi in illa est.

et hoc etm extendit ad legislatorij successore, qui pp aequalitatem potestatis,
et nij successij ad moralitatem antecessore legislatorij censetur, et p electione
aut attributione in eadem iura, qbus prior gaudebat, ingreditur, adeoque suum prior
legem validè abrogare voluit, ita potuit et eius successor, et à potiori potest
superior quo ad ij, qui valdati enim superiori subiecta è voluntas inferioris, neque
inferiori in legum additione gratiam facultas, nisi qtm superior eam ei tribuerit,
qualiter ad voluntatem superioris habitus ex inferiori pqd petet ex da parte offerti.

197. 3tio parti, qd tnd hoc ut iuste lege revocentur, requiritur iusta causa,
ratio è, quia qdcumque p legislatore aut superiore utilitati Comi derogat
tantumque id qdqui dicitur agit, è enim superiorum naturali obligatio Communitatis
promovere, atque qdcumque sine iusta et rationabili causa lex revocatur, p superiore uti-
litati Comi derogatur, cum enim de ratione legis è ut in bonum Comi ferat, necesse
è, qd lex bonum Comi promoveat, qdcumque autem id qd bonum Comi promovet, sine ra-
tionabili causa tollitur, patum è quia utili Comi derogatur; legis, qdcumque sine
rationabili causa lex abrogatur, illicite agitur, proin ut legis abrogatio iuste fiat,
necesse è ut iusta causa intervenit: et haec ipsa illicitudo sit vel mortalis vel
venialis, pro ut fuit p abrogatione legis sine iusta causa facta bonum Comi nocet
vel gravitter vel leviter.

198. Profunt autem leges dbq modij abrogari, nmq p expressa revocatione quoque
novo subditis imbutatur applicata. 1do. p attributione novae legis prioti
repugnantis sed hic attendendum è omni priori lege addita sit clausula nisi p
aliam posterior expresse derogetur, de eius in lege subiecta afferendum è, an prioris
legis expresse p clausula gmda sit in particulari sive in generali V.g. non obstante
quamcumque alia lege derogetur, an vero sine ulla alia clausula derogatoria
lex subsequens tmgatramitatem prioris. Si p clausula prioris expresse derogetur, ad-
vertendum è inquit Sanchez dtis. 7. Sect. 2. n. 13. tam in clausula derogatoria
sufficiens qpro reddatur prior lex, quia cum legis abrogatio sit adiosa quizd ex-
cetera à iure Comi, restringda ~~eum~~ potis erit qm amplianda, unde in dubiis

stendum ē pro lege quo qui iure suo possidet, nisi sit revocatio abrogatio privilegii
et iuris communis, non solum abrogatio extenda erit favorabili, ut poteris ad observantiam revocat iure communi; cum observantia expetit reipublicae ita tamen cum
quo agentio. Id sincere nulla clausula expressa derogatoria addita sit, ut prius
lex posterior priore abrogat, sublata ut derogat, et duo quamvis ad invicem con-
silium pondunt, etsi expresse adinvicem gravantur, ambo in suo vigore consistunt, in iis
autem quae posterior priori expresse gravantur, priori in posteriore derogat, quam
legislator leges suas sibi profuturis, adeoque priori derogare tenetur, etsi in posterio-
rem illa ~~contra~~ inferat, in aliis autem abrogat, deducta ex communi regula
iurisperiti quae etiam habetur in lege proceptu de appellatione in hoc verbo quod in
posteriori lege specialiter in specie expressum, id veteribus legibus constitutum, derogat
videtur et intelligendum. ubi in specialiter expressum illaque specialiter derogatum sine
in clausulae sine in negotiis illitatum.

Sed in adventendum quomodo dicta tum ~~et~~ intelligenda quo prioris legis Florentiae, 199.
nautum quo et particularis quoque constitutiones, quae in derogat in legis posteriore etiam si
fuerint universales, nisi de iis fiat expressa mentio in clausula revocatoria, ut
habetur expresse in Capit. 1. de constitutionibus in 6. quod totum ~~ad~~ definitione pro plenioris dilucida
intelligentia dixi, et autem huius rei: Quia Romanus Pontifex, Quinta ad in
ferendo rectoris sui consulta Urbis constitutione quendo posteriore, priore quoque de
ipsa mentione in faciat, revocatione nolit: quia tum locorum specialia et personarum
singularium quae tudine et statuta 1. cum ~~et~~ facti et in facto quae ~~et~~ facilius
facilitate ignorare, ipsi alum tum ~~et~~ habebia in constitutione ~~et~~ generaliter dicta
nisi expresse caveat in ipsa in illaque in alio derogare, ita cit. capit. quae
Caritate data diuturna serie sui diluitat, ut plurimi in profanti obligatione
reflicere in queant: Ubi quisque modo quo leges abrogari possint, et ignorantiam
quae tudine, de qua in pactis maxime fieri et plura dicemus. Finis.

Lectio 2da.

Interpretatione legum ubi congesser
de Epicikia Iuris.

200. Legum interpretatio est sensus et verborum legis quoad per aliud declaratio, et ut ita dicam legalis quidam modus sciendi; fuit enim modus sciendi Lob manifestant ignotum per notius, ita ignotum legis sensum per notius declarat interpretatio legis, et hoc interpretatio quomodo ut ipsa sit fieri debet, hoc sectae declarabimus, adjecto brevi notandum est, quod alia lex dicitur communis, alia limitans, alia exorbitans, alia corrigens ~~collidens~~, et iterum alia favorabilis alia odiosa. Communis est quae verbis et sensu cunctis quibus est et est de jure universorum. Limitans est quae illud quod in communi proviso restringit, ut interdum casu locum non habeat, Exorbitans est quae a communi lege ob favorem cuiusdam vel personae aliquid eximit, et aliis etiam non penale sunt privilegium: differunt quod lex limitans et exorbitans, quod limitans a sua communi certum casum tantum sine restrictione ad personas, extra exorbitans non casum aliquem sed certas respicit personas quas a legis communis simpliciter eximit. Lex corrigens est quam iuris communis vel in toto vel in parte derogat, unde dicitur corrigere quasi illam corrigeret et aliud deleret, Lex favorabilis ea dicitur quae a legislatore pro in favorem alicuius lata est, huiusmodi lex est de libertate et immunitate ecclesiastica, quia quoad in favorem status clericalis et Iulia lata iudicat: lex autem odiosa ea est quae in malum odium, detrimentum, poena (ut statuta est, qui est lex excomunicationis pertinere clericum, et alia leges penales, sed tamen fieri dicitur, quod quamvis omnis lex penalis facta videtur quod talis est, et odiosa, non tamen vicissim omnis lex odiosa sit penalis et patet de irregularitate quae odiosa est attamen sine ullo delicto incurri potest: an autem lex quoad odiosa et in malum in odium lata, an vero sit favorabilis, Colligi debet ex mente legislatoris.

201. Legum interpretatio varia est, sic nomen dividitur in authentica, usuale et doctrinale. Authentica sicut obtinet vim legis, ita etiam non aliis nisi ab ipso legislatore, aut cuius legislatore demandata est, fieri potest, cuius demum est legem authentice interpretari cuius et condere ex leg. 9. et seq. Cod. de legibus. Dixi aut cui per legislatore demandata est, sic ego cum vicariis cura pastoralis summo Pontifici in Petri persona fuit attributa, ipsi etiam quoad interpretari iura divina, et hoc quod Pontifex in eo declaravit, tanquam firma et authentica interpretatio haberi debet, et hoc interpretatio alio

nomine Dei generali, generali quoque interpretatione legum, legum genere indicatur
gloria. Usualis ea est quae sumitur ex moribus et consuetudine populorum, optima
quoque legum interpretatio est ipsa observantia legum consuetudo. Doctrinalis illa in-
terpretatio Dei, quam scholastici sanxerunt SS. quae si fuerit concordantia, vim legis
obtinere videtur, alium quidem ordinem docti legum figurare decernunt, legislatores ex vo-
luntate cunctis meritis profuerunt: quo autem SS. sibi ipsis in explicando obtrudunt,
legis firma interpretatione non sanxerunt, adeoque nego legem, ipsa tamen ex ratione rerum
interpretatione cuique consuetudo apparente illegitimet.

Doctrinalis ipsa interpretatio subdividitur in declaratoria, quae theorica, et
more exclusiva. Declaratoria est congrua verbis et sententiae quae verba
verbis expositio, et hoc ut recte intelligatur, observanda quoque veniunt primo ut
mens proprius quam verba legislatoris inquirat, nam lex 19. ff. de legibus dicit sunt leges
non ex earum verbis tenere sed vim et potestatem. et capit. cum. de regulis iuris
in sexto habetur quod in comitatu in lege, qui legis verba quantum extra legis nihil vol-
tate. et ratio est quia mens legislatoris est ipsa omnia legis. secundo personae et fini
seu ratio legis pro quem lex data est nam in capit. illatum de V. S. ex Hilario dicit
illatum dictum ex eius est assumenda dicti, quia non sermonis res, sed res est sermo
habetur. et ratio est quia sicut legis cognoscing aperta via ad mentem legis-
latoris inveniendam tenemur: et idem observandum est tertio quoque in V. S. tunc dum
aliquis ponatur in gravia, quae dum exinde iniuria alterius aut damna innocentis aut
aliud huiusmodi non sequitur, aut lex ipsa inutilis et illusoria non redditur, nobis proferenda
legis equitate procul dubio a quo ad impetrandum sensum legis est intelligendum. quod si
contingat ut verba legis duplicem sensum faciant, unum naturale et quod habeat ex gra-
matuali significatione, alterum vero legale quemadmodum ex fictione iuris, aut eius modo
legis, puta nomine filii poetae illegitimi quae naturalis, quae legitima, quae adoptiva,
reficiendae et ejusmodi non sit an odiosa an favorabilis, et si sit odiosa strictae sum-
enda sit verba legis, si vero favorabilis assumenda sit latae; legis omni odiosa sit
strictae interpretatio, et extra genus ac gramaticale sit verborum tenore, quae dum
in ipsa lege aliud certius intelligitur, intendendum non est, extra legem favorabilem sit

amplo interpretatur, et si quandoque sub verbo legis poenae suae invidiae suae grammaticalis illegi, ad illud favor legis detrahendi, nisi expresse aliud ex ipsa lege mandetur, itaque sub nomine filii in favorabilibus illegitimi et adoptivi, sunt nomine Clerici venuntque personae Ecclesiae et Deo dicatae Religiosi et novitii, Moniales et extra in odiosis non venunt nisi proprii filii, Religiosi professi aut Clerici presbyteri &c.

Verbum

207. Comprehensiva doctrinalis interpretatio illa dicit quando verbum ~~[illegible]~~ legis extendit et ad alia quaeque, ipsam adequat ratio identitatis lex respicere presumit mentem legislatoris. Dicit autem comprehensiva, quia non ad illud solum respicit quod in lege expressum fuit et ad id, quod est conditatis ratio in mente legislatoris presumit et non verba legis comprehendit, et hoc interpretatio procedit quidem in utroque non tamen in odiosis sive favorabilibus magis in favorabilibus attendenda est, quam in odiosis, sicuti quibus vero favorabilia amplo sunt interpretanda. Mere extensiva dicitur interpretatio tunc ea est quando ad ipsam ratio extendit lex quoad ipsam aut casum qui ratio verbis legis mente legislatoris in lege eiusdem distinct, et hoc sine mente legislatoris, ut tunc in quia non obligat, quia aut ipsum dicitur, lex ultra mente legislatoris non obligat: quod tamen hoc interpretatio in iure civili praeter omnis, et ut dicit D. Gonzalez Reiffenstuel, ubi casus in iure aliter non invenitur expressus, quia ubi alia legis determinatio non est, ratio aequalitatis legis ex alia lege supplet. Sed haec arcana legum interpretatione nobis dicta sufficiant.

209. Superest ut summa quaeda de Epikia addam et autem Epikia benigna legis interpretatio iudicio aequum et bonum dictorum casu aliquo particulare ex mente legislatoris ob suas circumstantias penitus his lege universaliter expressa non attineri aut collegit ex titulo 5. Eth. C. 10. Dicitur aequum et bonum sicut Epikia est emendatio iustitiae legitimum lex quidem universalis est, fieri autem non potest, ut de omnibus universaliter recte dicatur, sed lex id accipit, quod plerumque non ignorant omnes, et est nil omnino lex recta defectus autem non in lege, nec in legislatore, sed in casu

naa: etenim omnia rerum earum, quae sub actione cadunt naatalia e: cum ejusdem quidem universaliter loqui, in his autem proprie et universale quidem audit, et recte se habet, ut ea praetermittere, quae legislator omisit, atque pauca absolute tantum, emendet defectum, quod et ipse legislator, si adesset, hoc modo diceret. Ita Arist. ex ipsis habet, quod quoque ob circumstantiam universalis aequitatis ratio exposcat, ut quae verba legis secundum mentem legislatoris agantur: cui assentit S. T. hic q. 96. a. 6. et q. 120. a. 1. unde Caietanus dicit, quod Epichia est directio legis ubi deficit jus universale. Cum habet Epichia jure tum in legibus obligantibus, unde generaliter loquendo Epichia locum quando lex universaliter lata in casu particulari ob intervenientem circumstantiam ita redditur difficilis, ut moraliter quis profitere possit legem illa actuali circumstantia non respexisse, et eo casu latae legislatorem noluisse: in legibus quoque irritantibus Epichia locum habet, et ideo vinculum S. non valet matrimonium clandestinum contentum inter personas legitimas, neque destitutae solemnis forma >. Legibus, tales enim leges probitate reficiant uniformitate actuum. et ex his etiam ea quae de Epichia dicta sunt patent.

Sectio 3tia
Consuetudine.

Consuetudo ex S. Isidoro l. 5. Etimol. c. 3. et habet in capit. consuetudo dist. 2 ex. 1. dicitur quod sit ius quaddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, dum deficit lex, vel etiam dicit potest cum Alphonso de Legibus Hispanis quod sancitur ius non scripta quod ex longo et diuturno usu oritur habet. Dicitur ius quidem et lex et vim generis habet, consuetudo enim postquam fuerit legis ratione obtinet ut ex S. Aug. docet S. T. hic q. 97. a. 3. in argumento sed contra dicit: sed contra est quod Aug. dicit in Epist. ad Casulanum mos populi Dei et institutiones maiorum pro lege habenda, et si pro varietate legum divinarum ita et generatione consuetudinem Ecclesiae ceremoniarum coercendi habet hoc S. T.

similis consuetudo legis ratione tenet: sed loquor de consuetudine iuris, unde sciendum est quia consuetudo dividit in facti et iuris, consuetudo facti est uniformis frequentatio actuum liberorum adeoque similis contractus probatur et hoc quo ipsa consuetudo iuris constituit, extra consuetudo iuris est qui scilicet et constituit ex uniformi frequentatione actuum liberorum, et sic excluditur praeter illi diuturnis moribus et tacito populi consensu introductis, de hac quo dicimus quod vim legis obtinet, et legis variat effectus obligatus, unde cum lege convenit, sed etiam dicunt esse lege, non solum quia ex contractu scripto aut viva voce traditur, sed etiam quia voluntate principis fuerit constituta, dum extra consuetudo moribus populi introducuntur. Dividit autem hoc iuris consuetudo in consuetudinem extra lege, praeter lege et secundum lege, omnis enim consuetudo vel habet lege sibi contraria, et sic est extra lege, aut nulla fuerunt lege, et consequenter est praeter lege, aut denique fuerunt lege constituta sibi conformes, et sic est secundum legem, non est dubium quia hoc ultima consuetudo vim legis obtinet, quia ipsa legis constitutio firmamentum est consequens, sed de aliis duabus predictis dubitatur, quae ratione pro lege constituant. pro quo sit

206. Assertio non solum consuetudo secundum lege sed etiam ea quae est praeter aut omnino extra lege, contra figit, et sine facili periculo observari contingit, quia vim legis obtinet. Est sententia communis D. F. nec satis aliqui difficultate secundum partes, de consuetudine secundum lege, dum sic sit affirmat quod et robur legis secundum dicit in ea quia lege firmantur cum moribus etenim probantur. de consuetudine etiam praeter lege facile patet, de ea enim quae dicit verificari, quod lege 3. §. ff. de legibus habet in hoc verba: seu ea quae longa consuetudine approbata sit, et non semel plurimos observata veluti tacita civium conventio non minus quam ea quae scripta sit iura tenentur. hinc consuetudo praeter legem iuris constitutiva contra opponitur, et hoc pars magis sit propter quod

etm consuetudo extra legem vim legis obtinet, si enim ea quae è extra legem vim obtinet legis, quare non videtur, quod ea quae è praeter legem legis non habent rationem

Ut ergo ait, quod consuetudo extra legem vim legis obtinet si sine peccato removeri debeat id. consuetudo rationabilis vim obtinet legis, ut Baiterus 207.
capit. Cum dicto de consuetudine, atque etm consuetudo extra legem non est rationabilis: quod etm consuetudo extra legem non est obtinere vim legis. nam habet in cit. capit. ubi pontifex ait licet etm longaeva consuetudinis non sit finis auctoritas, non tamen è usque adeo valitura, ut vel iuris positivi debeat praeiudicium generare nisi fuerit rationabilis, et legitime sit prescripta. igitur si fuerit rationabilis et legitime sit prescripta, iusta mente contingit consuetudo usque adeo valitura, ut etm iuris positivi praeiudicium generet. omnino inprimis ex eodem textu deducit, quia si ibi pontifex non huiusmodi consuetudine rationabile dari posse credit, ex ipso, quia si hanc iuris positivi derogari posset. ergo ibi consuetudo è vere rationabilis in quam tota contra sine peccato moribus suis agentibus, fuit enim si mouu disparentia boni comunis utilitas, distrahit ita si motu sine ratione non utilitas promoveat, quod autem sine peccato utilitas boni comunis promoveat, patet quia rationabiliter observatur: quod ibi consuetudo è vere rationabilis, in quam tota contra sine peccato moribus suis agentibus. atque non est etm extra legem dari consuetudo in quam tota contra sine peccato agentibus. V. g. quod lex penitus ignoratur, aut lex quae tollitur, sed postquam extra ea cum superiore fuit reclamatum, a superiore non omnino vigebat, ita ut de consensu omnium dicto sublata rationabilis presumetur, quo casu sine peccato lex non servatur, et extra ea consuetudo prorogatur, quod etm extra legem non est dari rationabilis consuetudo, et cum rationabilis consuetudo vim obtineat legis, ea etm consuetudo quae extra legem è vim non est obtinere legis.

Sed Quaeres an hoc dicta etm procedant quod proterve extra legem procedit, 208.
et sic facta peccaminosa, extra ea consuetudo introducitur, et R. cum distinc

vel enim superior sit lege sua ita protinus non observari, et connivet,
vel sit et urget ad observantiam legis, vel denique penitus nescit quid agit?
Si primum, teneo quod eiusmodi temporis prohibitis consuetudo sine peccato observetur,
et si, quo ipso expresse consuetudini illi derogat, vim obtinet legis, quia quod
superior sit lege non servari, potest urgere, et tum connivet non urget. Pro-
hibuit tacite eius observatio in abrogatione legis, aut ex sub additione tacita si
accedat populi, unde gravia consuetudo postea invaluit, quia rationabilis est
legis vim obtinet. Si vero superior sciat et urgeat ad observatione legis,
consuetudo vim legis non obtinet quidem inter tempus prohibitionis superioris ad
legis administrationem urget, si autem lapsus urgere omittit, de fide est, quod
consuetudo tunc vim legis non obtinuit, quidem quod consuetudo extra legem et
mente ~~superioris~~ superioris sit irrationabilis, quod si autem sunt ex tempore deveni-
erit, et de gravia violatione superioris omittit non affuit, sed bona fide
consuetudo prohibit, et sic ea consuetudo, quae sine non ipso peccato non rein-
tiebat, sunt ex tempore sed bona fide cohonestat et sit rationabilis, proinde
vim obtinet legis. quod si denique superior penitus ignoret legem sua non ea
accepta sed rejecta, a tempore quo bona fide in subditis detentio
superioris observatio prohibitis, iusto elapso tempore non consuetudine extra lege
prohibit: et autem tempus ineptum ad prohibendum extra legem civile totum
devenit, extra legem vero Ecclesiae 40. annorum, si bona fide et ex presumpt-
ione tacite observatio superioris hoc non servetur aut consuetudo prorogatur, si vero
hoc Ecclesia et improbet consuetudinem vetita Caym. immemorabile tempus
requirit ut potior consuetudo quam hoc habeatur. consuetudinis tum prohibitio ante
quam consuetudo est, tunc actus interveniat, ut ex iis quae de prohibitione in tract.
de J. et J. diximus deducitur.

fuerit aliqua consuetudine vim legis obtinent aliquo n, generaliter autem dicit 2. q. q. consuetudo rationabilis et legitime prescripta vim obtinet legis, sed qd ad hoc ut consuetudo vere rationabilis sit requirat, varii varia dicunt ego quid existimo qd si consuetudo secundum observatur, vere rationabilis est. ino. ut ipsa et tacito legislatoris consensu sit prescriptio, ipsa autem prescriptio erit, cum qd legislator lege fecit, et etiam ea n servari fecit, in quem poterit ad observatione compellere et tn n faciat, quem rationabiliter conniveat, autem ipsa contra agere ad omnes Respicit aut rationabilis prescriptio: non qui dum potest ad legem sua compellere, et lege sive rationabiliter prescriptis, et tn n compellit, quem rationabiliter consuetudine tolerat, p tacita commendatione contrarie videtur. qd autem ipse consensus requiratur inde erit, quia quidem tacito sed superiori consensu qd ipsa consuetudo statutum n possit fieri, adeoque ipsa contra agendo in ipsum agit. Ergo requiritur bona fides consuetudinis certum tempus facta nec interrupta propagatio consuetudo omnino contra legem et dicit capit. cum tanto. de consuetudine ut vim legis obtineat debet esse rationabilis et legitime prescripta, n autem e legitime prescripta aut rationabilis, qdo nec bona fides deficit, sine qua prescriptio n consistit dicing de J. et J. de prescriptione, aut inter tempus definito interruptio interveniat utibus dicta et: qo ce cibi. ut autem legimus de a toto aut saltem maiori populi parte praeter animo sede implicito contrario consuetudinis introducendo: si enim aliqui tn legi contraiterent, autem ex devotione rationis consuetudine legali et mundana populi aliqd agerent, inde talis consuetudo tam legi n obtinet, quia consuetudo legalis n provisio sed communis populi usus et moribus affinis, et qd ex devotione fit tm legem n transit. 4to requiritur ut ex ratione consuetudo mala n sit et servatur facilis, civium viribus et gmensurata, ecclesiae disciplina n relaxativa, licentia ancipiendi n probetur. ut Alexander 3. in concil. Lateran. generali celebrato anno 1179. c. 16. consuetudine rationabile definiens denotat, dum dicit

qd rationabiliq consuetudo sit quae rationi invalescit et saeculi congruit institutis, illa ergo consuetudo quae praefata et longe ea observata, legi rationi obtinet. et hinc breviter liquet qd nulla consuetudo quae in nos aut divina voluit, quia rationabilis esse non potest. obtinere quae forte in praesentiarum possunt, ex dictis etiam insuper solari possunt, unde ex speciali enervandi ipsam fides et hoc longum sufficienter de consuetudine concludo.

Sectio sexta
De Dispensationibus.

210. Angelus in sua summa Angelica verbo dispensatio dicit qd dispensatio est unius communis relaxatio facta cuiusdam cogniti ab eo qui in illo habet dispensandi. Cum enim condantur leges et canones et ideo iusta ordinem dispensare est alicui iniuria nec alteri petitur nisi superiori, proinde dicitur ab Ericksia seu interpretatione legum quae etiam a principibus fieri possit si eam recte cognoscat, et tamquam sublatae seu abrogatae, qua lex ipsa tollitur, si dispensatione omnino tollitur, sed solum efficacia legis ipsi coram relaxatur alicui eius obligatio. Quantum dispensatio vel totaliter vel partialiter, id est vel est relaxatio a poena simul et culpa, vel tantum a poena: si prius, totaliter dicitur, si posterius partialiter nominatur: alia ibi dicit nearia alia vero permissa, illa est quae fit pro aliquo demum alicui contra aut praeter morem imminente bono communi, et eam vel fieri spiritualis iustitia exposcit, nihil enim est aliquem de lege dispensare sine domino temporali cum soli domino deceat: permissa dicitur quae etsi ex causa fiat, ex eo tamen quod non fiunt bono communi damnum non imminet, ergo permissa non dicitur qui sine causa fiunt, sed tantum quia ex non facta damnum non imminet, ad ordinem enim dispensatione causa quoad rationabiliter relinquitur nearia ita, ut qui eam sine omni causa

dispensat, facile veniale peccat, quia sine causa dispensare videtur cum sine causa aliquis suo iure privare, videatur gravis legalem iustitiam servare, etsi non requiritur causa tam gravis in Ecclesia, sed sufficit ut mere sit rationabilis, unde pro gravitate iuris gravitas, etiam crescit causa, et extra dubium est, quod difficilius in iure divino quam humano dispensat.

Sicut autem faculta legis condendi alia est ordinaria alia delegata 2 ff.
ita etiam potestas dispensandi alia dicitur ordinaria et ea gaudet principes ipsi legislatores, eique enim est ligare et solvere canone inferior Dist. 21.
Ergo eius successori quia in ea vice succedit adeoque quidquid habuit ipse pacisc. et a priori ordinaria pacisc. etiam habuit superiori, quidquid enim inferior potestatis habet, eminenter illud superior denet, sed non diffusim, et idem si inferior sine iusta causa in lege superioris dispensat, irrita est dispensatio, quia ut ait Laym. in suiquodlibet de dispensatione tract. 2. qui sine iusta causa et temere in lege superioris dispensat, ita quia tale dispensatione potest esse vitio, ita mortaliter peccat si ex tali submortali obligatur, et hoc verum est si temere etiam peccat, temere autem non peccat quando causa rationabilis subest peccat, etiamsi in re interest causa illa aut firmare denent illa causa, non autem tenere arbitrari, dispensatione quidem peccare gravem, sed non esse gravem causa, quia causa revera subest vitae Laym. l. cit. delegata autem potestas alia est a iure, quae si in praetum gebatur non omnem sponsa sed officio, aequipollet ordinariae et habet l. 1. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio et capit. Abbas, quia Abbas de officio delegati alia est ab hac, quae fit modo pure quasi missus vel mandatis in favorem certae causae non personae, cuius non est, ut delegante motuo aut de proprio exquirat quasi fiat, integra est, sive causa non dum executai mandatis capta iuxta capit. relatum de officio delegati et hoc maxime subsistit, si ex dignitate sed a persona potestas eiusdem fuit delegata, quod si ex causa data potestatis habet cessari, si enim a dignitate data est ita, quia dignitas in successore

primat. capit. si gratiose et revocabiliter in beneficio, etiam semel tantum dispensandi donec revocetur prolongat. Si vero potestas eundi datur per modum gratiae in favorem delegati, et absolute sine restrictione ad certum tempus generaliter modo quodcunque exprimat, quia potestas dispensandi cum gratia fit et benefitium latae ~~dispensa~~ interpretatur et, quoniam ipsa dispensatio fit ad aeternam salutem personae requirat, strictae interpretatur et dignoscitur, quia ad aeternam salutem personae datur. Sic positis

212. Per modum assertum varia resolvuntur primo quidem, quod in legem naturalem nulla potestas humana dispensare valet, praeter Mahomet et imperiis Turcorum pontifex et in quem pontifex sibi specialiter non reservavit, etiam ei legati Christi ipsi hoc patent ex eis quae dicuntur de nuptiis 500 usque ad nuptias 500. exclusive obiter instituto de dispensatione legis naturalis agebatur. Secundo. quod papa potest dispensare in omni iure caelestium tam universali quam particulari quia etiam in canonibus apostolicis, quos apostolica auctoritate ipsi approbarunt et in eis Apostoli dispensare poterant, nisi ex potestate ordinaria. Ideo et quia papa et Apostolorum in omni potestate successor, dum ego successor legislatoris ab illa parte quo est ipse legislator, et dum in sit quia S. Petrus Apostolorum primus alique canonum conditores dispensandi potestate habuerunt in suis legibus, papa etiam Clemens XI: donec divina providentia in ecclesiastica et universalem Regimen successor in eis praefatis potestate ordinaria et dignitatis ex tota in caelibis dispensare potest. Sic quod papa etiam imperiis potest dispensare in praeceptis Decalogi et potest papa declarare quantum divina contenta illa praecepta se extendant ad talem et talem casum in quo tale et tale circumstantia geruntur ad eos in tali et tali casu deficere ratione legis, si enim pontifex hoc non posset videretur Deus bonus, sicut ait Richardus in 4. dist. 38. quia non dimisisset pastore super gregem suum qui posset consulere

obsequentibus et nevio expediendis, nec etiam poet. dici qd papa sit generalis
Commissarius Dei absque ipsis in plenitudine potestatis, cum et hoc qd de prudentia
et de tabula dici, extendendum et ad ea alia praecepta divina et historica et nova
legis, in quibus papa modo et non prius fuit in legibus nam non autem facit
et prius dispensare poet iudicat, sed quod ad universale regimen Ecclie
necessarium vindet, adeoque summo pastori venendum, ipsum autem ad regimen
Ecclie non videt necessarium, sed superfluum, adeoque summo pastori iure dene-
gandum sed de hac postrema omnes D. D. sacre theologie sacre canonisque con-
veniunt, papam etiam modo dispensare in legibus non et divinis
aliquibus et ad denegantibus ipsi aliquia capitula iuris canonici, quae tam de facti
et in de modo dispensandi loquunt: quia etiam qd pontifex modo in
lege non et divina dispensare potest ex conditione facti, colligitur, dum in vestri iura
mentis ita fecisse, quia etiam in conubio inter fratrem et sororem pontifex legitime
dispensasse: nam ut refert magistri verbo papa Eug. Fritzinger Florentini
in summa dicit se audivisse a viro digno, qd papa Martinus 5. sibi con-
fessus cum multis prudentibus viris in S. theologia et iure canon: dispensavit cum
quodam qui amiserat germanam suam in vecie, ipsi multa mala et scandala quae
evenissent si eam dimisisset, et quae evitari non poterant nisi sic dispensaret. sed
hic de potestate dispensandi papae congruente satis apparet.

Quinto autem papa in iuriti vel modo vel modo dispensare potest contra S. 213.
multis praet. Episcopi, quia eius iurisdictio a papa dependet, et ipso Episcopi dis-
pensare non possunt nisi ipsum eis quidem et quae papa sibi reservavit, qui
ex agit. Dicitur in ista glossa verbo missa de temporibus ordinationum Episcopi
iure ordinario non posset dispensare in legibus pontificis et quibusdam aliis
et ad huiusmodi quia in lege superiori dispensare de iure ordinario non queunt
inferiori, licitum tamen nisi dispensandi facultas aliqua Episcopis generali
lege concessa est ratione officii et dignitatis potestas enim iuriti sua dicing
quae alicui ratione officii aut dignitatis huius, ordinaria et quasi ordinaria: hanc
autem facultas Episcopalis dignitati in multis fuit attributa, et

simpl. legis tm sit mera ab Pontifice concessa, ita ratione sua libertatis
Ecclesiae clericis penitus reservata Episcopo, quamvis autem papa id a Divinis
iuramentis, votis, festis, et diebus, quod quia Episcopo dispensandi relinquit, votis tribus s. castitatis, voto sil. ingredien-
di religionem, voto petendi castitatis, peregrinationis in terra s. ad limina
Apostolorum, et Cathedralis ad S. Jacobum, quorum dispensatio papae immediate
reservatur: dispensare autem in festis et diebus jejuniorum ex consuetudine pastores
parochiis quoque, et tale consuetudine in Germania ex regula frequen-
tatur. 2do. potest Episcopus dispensare, qui ex omnibus Bullis ad casus dispen-
sationem egent, minus enim durum est, ut quis de obligatione vicinis Romam mittere
debeat. 3tio. ut notat Angelus verbo dispensatio potest Episcopus dispen-
sare in gradibus prohibitis in matrimonio quod impedimentum e contrario, et ad
papam in potest pertinere, neque separatio potest fieri sine notabili scan-
dalo sicut se se contulerit in mulieribus quae cognitae fuerunt a consanguineis
viri antequam contraherent matrimonium, optime tamen quod exceptis debet impedimentum
consanguinitatis in primo et 2. gradu, quod quia gratia non a summo Pon-
tifice potestatis relinquit. 4to. quamvis in Canone simpliciter
dicit dispensationem posse fieri, licet id expresse Episcopo non indicetur
quia potestas dispensandi ut figura e plenitudine est favorabilis, adeoque am-
plis interpretatur. 5to. potest dispensare cum clericis in quinque iure
Romano prohibentur, nisi in casibus expresse papae reservatis, et hoc quod
Comitis tradunt DD., absque inferior sit intendere, quod in ejus quibus potestas
dispensandi ordinaria, qui quis potest dispensare cum subditis, etiam potest
dispensare secum, superior enim subditis non debet esse deterior.

214. Quaeritur hic etiam resolvere in qua Ecclesia ordinaria potestate potest dispen-
sare efficiunt fiorum religiosorum, et ita docet Angelus loc. cit. sunt degnia.

sine recept dispensare in ~~esse~~ Novitio ut promoveat ad s. ordines Con.
Monachus dist. 77. et iusta hoc capit. qd bene notandum è quia ipsi
s. propositum qd Monachus et Novitius in omnibus poss. omnes ordines sine
litteratis quantis de Licentia sui prelati suscipere. 2do. possit dispen-
sare cum apostata Monacho ut possit ministrare et ascendere ad alios ordines,
nisi in Apostasia sit ordinatus, quia ad papam pertinet. 3tio. cum
illegitimo monasterium intrare ut promoveat Capit. j. de filiis presb. eorum
ordinandis. 4to. qd non assistant vel Eucharistiae sumant semel in mense Clemen-
tina j. de statu Monachorum. 5to. qd Monachus det in capellanum Curio
parochiae sui Episcopi et populi spiritus curandi. dist. 88. Con. j. et 16. q.
j. Capit. Doctos. 6to. qd Monachus habeat quia alia intra septa Monas-
terii. 18. q. 2. Capit. ~~unus~~ nubis. 7mo. in feminis libris et esu carnium sibi
et aliis monachis adaptato Monachus teneat dist. 5. Con. in mediocribus. vel Capit.
Carne. et Capit. nunquam. de statu Monachorum. 8vo. in irregularibus qm
quoscit requirendo Ordines in excomunicatis facti tn notitia et irregularitatis in
Ordines, in tn superaliis irregularitatibus sicut de iure Comi ut ex obtenti singulis
notat verbo Abbas. 9no. posit dispensare cum Monachis in votis factis
ante ingressum religionis ex glossa in Capit. voluit 33. q. 5. posit professus
autem nullus Monachus sine expressa licentia sui Abbatis votum facere posit
ut id singulis dicit verbo votum 9. 3. 10mo. posit dispensare in observan-
tiis regulae tenendis 20. q. vel. Capit. finali. Sed tn id non posit in omnibus
nisi autem posit fu consule sepe dit. Angelus verbo dispensatio 8. 8. ubi
simul de regula S. Pa. N. 13. nemo se sed curet erudite explicat, Cartha cum
et angustia temporis ut singula pona non potis.

Superest ut etm dicamus qd nonum valeat qd non valeat dispensatio vitiat ~~et~~ cum 2. 18.
esse ut non valeat, vel quia falsum narrat, qd obreptio dicit, vel quia verum
tacet qd subreptio appellat, dicit autem Bricolus se, qd si falsitas in narratione
motivum fuit et nisi facta est dispensatio data non est, se dispensatio nulla è

quia cessante motivo cessat effectus superioris dispensationis. Si autem motivum fuisset falsum autem tum fuit ut ceteris dare dispensationem, dispensatio valet sed tum penitus dicitur falsum quia durante causa motiva valuit legislatoris dispensationem generare. et similis est de subrepticia si id retineat quod quo dicta dispensatio nunquam fuisset, dispensatio nulla est quia motivum deest, si autem aliud tum retardasset non autem impedisset dispensatione, valet si sine prejudicio tamen servari possit. Caterum si causa dispensandi datae literarum tempore adfuit, non ita adest, cum a Commissario dispensatio facienda est dispensatio nulla est quia causa dispensandi tenuissent rationabiliter adeoque effectum valuit dispensantis, et similiter nulla est, si tequid causa subsistat quod Commissario ea opponitur, non autem subsistit causa dum superiorem dispensatio data est, quia motivum dispensandi defuit quod superior dispensabit, insuper non dispensat nisi cum volente, de quo dispensatio emanat. iure ~~[illegible]~~ etiam forsitan invita dispensatio superaviendo beneficio, qui retinuit quod unus ante eum habuit. in Litteris quibus dispensatio petitur ~~[illegible]~~ exprimenda sunt genus, vinculi cuius relaxatio petitur, vnde qui pro affinitate dispensatione petuerit, dum consanguinitatis vinculo innodatus est, dispensatione invita fuit. Quo gravitas vinculi tum ratione gradus, tum etiam alia impedimenta ut v.g. sit in linea recta an in linea transversali. Ubi. Dicit etiam notum esse quare petat dispensationem de quibus et alia in ordine ad dispensatione vide Richardum Strodeum to. 2. part. 2. tract. 4. c. 7. §. 5. vbi plenissime notat proxim petendi dispensationem, formula submittendi, diuitas eius oportet fieri titulus eius et alia necessaria opponit. Ad Coym. l. 1. tract. 4. c. 22. fructus disp. 6. de diversis notata Author et alia notitia ex angustia temporis pro hac obundant sufficiunt. his modo

Lectio sexta.

De Privilegiis.

Ultima hac tractatu de legibus fecimus de privilegiis inferebe explicuit, 216.
ne dictis nostris aliqd deest ex D. Thadi solitu, undeqsi pro supple-
mento hac lectio ex eis jam dictis, in qua, quo de privilegiis Comes
Ff breviter explicant. E autem privilegium ut dicit Angelus verbo privilegium
qdo alicui qd dicitur gratia iura, unde qsi privata lex dicitur ut patet ex ea
disse Corone privilegia si vero aliqd quedam qd sit prolatum in Come sine
prejudicio alterius sui proprie dicitur beneficium in privilegium. privilegium
aut aliud est reale qd fit. rei v.g. Civitati, dignitati, loco,
aut personis ratione loci aut rei tribuitur, et hoc privilegium eo usq; durat
quo res cui datum est perseat, nisi aliud in sua privilegii expressum. aliud
est personale, qd fit in loco sed personae inherente tribuitur, et hoc ex lege est
unum singulariter personale ut illud qd fit alicui vel aliqbus personis deter-
natis et expressis eorum nominibus geditur, neq; in alios nisi ex aliqua
gratia v.g. Ff de familia eorum redundat, v.g. dicitur de privilegio
ut in domo sua tempore interdicti solemnia celebret. alterum est comune
personale qd geditur personis non expressis eorum nominibus huiusmodi Ff privilegia
data minoribus aut omnibus. Aliud est corporale qd corpori
aut corporati alicui affert v.g. toti ordini. Solet alia ratione privilegia
distingui in tale gratia iuris et tale ultra iuris, quo posterioris illius bene-
ficium, sed cum antea dicimus beneficium non esse proprie privilegium, hoc
dissidio parum est attendenda nisi in hoc qd privilegium aliquid tale
seu illud qd est gratia iuris, cum sit exorbitans a iure, sit strictae in-

terpretatio, extra hæc finitum, sit quod lata interpretatione mereat,
nisi in malleris prouidicium tendat, vel scandali occasionem probat,
tunc enim referendum è quia odiosum, minus etiam ampliandum est, præsertim
motu principis, quinimo et ad instantiam petentis, ut docet Laym.
de legibus l. 2. c. 3.

217. Privilegia autem dare possunt quicunque et quomodo, affibulare et
legem facere possunt, eius enim è dispensare et à lege remittere, à cuius
arbitrio legum pendet obligatio: sed tu in odiosis privilegia suum for-
tiuntur effectum, non privilegium motu proprio quoque in odio suum
sortitur effectum, quam privilegiato immutuit, cum contra tenent SS.
et ideo si principem immutuit, revocet ad odio illum interpretatione
ordinaria vide Laym. l. cit. n. 9. extra privilegium quod in gratiam
petentis, altero vel procuratore gerebat, statim suum effectum for-
titur et ignorante eo qui postulavit, facilia enim concessio petentis
regulat restringere, quam iniqua privilegium illud emanat ab quo petebat
et id vel maxime locum habet, quo privilegium tunc indi petitis ipsi
meritis, personis ipsis petentis, exemplaris, laboribus et unde petentis quam
etiam aliud privilegium è ex mera gratia dantis, aliud etiam ex meritis
petentis, et iterum aliud è poest ex impositio futuro onere ut fiat
aliquid agat, et possunt etiam privilegia dari extraneis qui subditi
non sint, sic etiam potest Imperator extraneis privilegium dare præter iuris
Imperii vectigal non solvendi.

218. In explicandis privilegiis tenor et fata privilegii in primis servanda è

ubi clara sunt verba, ubi autem verba sunt ambigua ad mente potiqm̃ voluntatem
privilegii respiciendum est & credendum, et si fuerit gratia in bonum adeoq;
exorbitans et odiosum, strictè et interpretandum, si verò sit favorabile
et gratia in bonum adeoq; beneficium magis quam privilegium, amplè et inter-
pretandum ut supra diximus et hoc proximè, si questione quæ ad bonum omni
aut animarum salutem salubre spiretur. Cessant privilegia variis cessandi
modis quid ratione subiecta data est pereunte hinc si cui addit vita credendum
privilegium datur, in morte credendum privilegium expirat, ut est si tempus
pro quo datum est elapsum fuit. 2do cessat privilegium, quando de aequo ac
circumstantia fit inaequalitas, autem ipsius privilegiati mala delinquentia cadunt
inaequalitas sed dicunt arbitrari quia in hoc casu cessat absolute, sed non ad tempus
domini aut inquirendum, nisi est privilegium quod solum in usum amicitiæ, omni-
bus autem si in usum privilegium alius onerosa quando gratia ex professibus,
elapso fil. inh. professionis domino, et vicennio inh. absentia utilium omni
doceat Legum. l. cit. 3tio cessat privilegium si revocatur donatio, quo-
libera renuntiatur cui quibet privilegium, et hoc difficultate non est
ac in aliquibus auctoribus de hac mea probantibus fuit inveniri et illi jurant,
quo per examinando mea de privilegiis dubitis non morar, sed ad tempori
cantho et iusto vegro studiosos. 4. atio post exantlatos labores, atque
parcam non solum de privilegiis sed variata de legibus meam in honore
supremo divino potestatis, ejusque vicariatus Domini in oa creata humile
protestamur cuncta dicta et dicta infallibili Ecclesiæ judicio devotè
subjicientes finio.

die 26. Jun. 1715

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST